

**T.C.
BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**SİCİLL-İ AHVÂL DEFTERLERİNE GÖRE
OSMANLI BÜROKRASİSİNDE İSTANBUL DOĞUMLU
YAHUDİ VE RUM DEVLET ADAMLARI**

AHMET SÜR MEN

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. YUNUS ÖZGER**

YOZGAT-2011

T.C.
BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Tarih Anabilim Dalı 8011030010 numaralı öğrencisi Ahmet SÜRMEN'in hazırladığı "Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde İstanbul Doğumlu Yahudi ve Rum Devlet Adamları" başlıklı YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 26/10/2011 Çarşamba saat 15:00'da yapılmış, tezin onayına OY BİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Başkan: Yrd. Doç. Dr. İbrahim ERDAL

Üye : Yrd. Doç. Dr. Yunus ÖZGER (Danışman)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Murat KACIROĞLU

ONAY:

Bu tezin kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu'nun 22.10.11 tarih ve 27...sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü
Doç.Dr.Hikmet ULUSAN
Müdür v.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	vii
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1
1. BÜROKRASİ KAVRAMI VE OSMANLI DEVLETİ'NDE BÜROKRASİ 1	
1.1. Bürokrasi Kavramı	1
1.2. Bürokrasinin Tarih İçerisindeki Gelişimi	3
2. OSMANLI DEVLETİ'NDE BÜROKRASİ	6
2.1. Osmanlı Devleti'nin Bürokrasi Kültürünün Kaynakları	7
2.2. Osmanlı Devleti'nde Sınıfsal Ayrışım	9
2.3. Kul Sistemi.....	10
2.4. Osmanlı Devletinde Yöneten – Yönetilen İlişkileri.....	11
3. TANZİMAT DÖNEMİNDE OSMANLI BÜROKRASİSİNDE YAPILAN YENİLİKLER	15
3.1. Tanzimat Döneminde Yöneten-Yönetilen İlişkileri.....	17
4. SİCİLL-İ AHVÂL DEFTERLERİ	20
4.1. Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun Kurulması.....	20
4.2. Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun Kalemleri ve Görevleri	22
4.2.1. Tescilât Kalemi.....	22
4.2.2. Tedkîkât Kalemi	23
4.2.3. Evrak Kalemi.....	24
4.3. Sicill-i Ahval Defterlerinin Özellikleri.....	24
4.3.1. Defterlerin Tanzim Şekli.....	26
I. SİCİLL-İ AHVÂL DEFTERLERİNE GÖRE İSTANBUL DOĞUMLU YAHUDİ MEMURLARIN SOSYO-KÜLTÜREL DURUMLARI	29
1.1. YAHUDİLİK – İSLAM MÜNASEBETİ	30
1.2. YAHUDİ- TÜRK İLİŞKİLERİ VE OSMANLI DEVLETİ'NDE YAHUDİLER	32
1.3. SOSYAL VE KÜLTÜREL DURUMLARI AÇISINDAN YAHUDİ MEMURLARI	34
1.3.1. Yahudi Memurların Kullandıkları İsimler	34
1.3.2. İstanbul Doğumlu Yahudi Memurların Eğitim Durumları	35
1.3.3. İstanbul Doğumlu Yahudi Memurların Meslekleri	39
1.3.3.1. Sağlık Alanında Görev Yapan İstanbul Doğumlu Yahudi Memurlar	40
1.3.3.2. Haberleşme Ulaştırma Alanında Görev Alan İstanbul Doğumlu Yahudi Memurlar	42
1.3.3.3. Tercüme Alanında İstihdam Edilen İstanbul Doğumlu Yahudi Memurlar	44

1.3.3.4. İstanbul Doğumlu Yahudi Memurların Görev Yaptığı Diğer Alanlar	45
1.3.4. İstanbul Doğumlu Yahudi Memurların Aldıkları Ödül ve Cezalar.....	46
1.3.4.1. İstanbul Doğumlu Yahudi Memurların Aldıkları Ödüller	46
1.3.4.2. İstanbul Doğumlu Yahudi Memurların İşledikleri Suçlar ve Aldıkları Cezalar	48
II. SİCİLL-İ AHVÂL DEFTERLERİNE GÖRE İSTANBUL DOĞUMLU RUM MEMURLARIN SOSYO-KÜLTÜREL DURUMLARI	50
2.1. İSTANBUL DOĞUMLU RUM MEMURLARIN İSİMLERİ.....	52
2.2. İSTANBUL DOĞUMLU RUM MEMURLARIN EĞİTİM DURUMLARI	53
2.3. SOSYAL TABAKALAŞMA VE EKONOMİK DURUMLARI AÇISINDAN İSTANBUL DOĞUMLU RUM MEMURLAR.....	56
2.3.1. Meslekleri Açısından İstanbul Doğumlu Rum Memurlar	56
2.3.1.1. Haberleşme Alanında Görev Yapan Memurlar	57
2.3.1.2. Sağlık Alanında Görev Yapan Memurlar	58
2.3.1.3. İdari Alanda Görev Yapan Memurlar	59
2.3.1.4. Hukuk Alanında Görev Yapan Memurlar.....	60
2.3.1.5. Eğitim Alanında Görev Yapan Memurlar.....	61
2.3.1.6. Tercümanlık Alanında Görev Yapan Memurlar.....	62
2.3.1.7. Diğer Alanlarda Görev Yapan Memurlar	63
2.4. ÖDÜL VE CEZA YÖNÜYLE İSTANBUL DOĞUMLU RUM MEMURLAR.....	64
2.4.1. Alman Ödüller	64
2.4.2. İşlenen Suçlar ve Alman Cezalar	66
III. YAHUDİ MEMURLARIN BİYOGRAFİSİ.....	68
3.1. Abraham Avram Efendi.....	68
3.2. Alber Ferid Efendi.....	68
3.3. Aron Leon Efendi.....	69
3.4. Avram Badi Efendi.....	70
3.5. Avram Efendi	71
3.6. Avram Efendi	72
3.7. Avram Efendi	72
3.8. Avram Haran Efendi.....	73
3.9. Bohur Badur Efendi.....	74
3.10. Bohur Efendi	74
3.11. Bohur Elnekavi Efendi	76
3.12. Bohur Misitrano Efendi	76
3.13. Bohur Mois Efendi	77
3.14. Bünyamin Efendi.....	78
3.15. Bünyamin Efendi.....	79
3.16. David Bahar Efendi	80
3.17. Gürcü Cemil Efendi.....	80
3.18. İliya Efendi.....	81
3.19. İsak Efendi	82
3.20. İsak Levi Efendi	82
3.21. İsak Pardo Efendi	83

3.22. Leon Avram Malho Efendi	84
3.23. Mayer Şıvatman Efendi	84
3.24. Nesim İzidor Efendi	86
3.25. Nesim Menahim Amon Efendi	86
3.26. Rafael Levi Efendi	87
3.27. Salamon Efendi	88
3.28. Samuel Barzilay Efendi	88
3.29. Samuel Efendi	89
3.30. Şemiya Ancel Efendi	90
3.31. Tursi Beşaye Efendi	91
3.32. Yasef Selami Efendi	92
3.33. Yasef Yakar Efendi	93
3.34. Zital Hayım Efendi	93
IV. RUM MEMURLARININ BİYOGRAFİSİ	95
4.1. Aleko Aleksandiridi Efendi	95
4.2. Aleko Efendi	96
4.3. Aleksandros Ankilidis Efendi	97
4.4. Alkiyodis Efendi	97
4.5. Anastas Efendi	98
4.6. Anastas Efendi	98
4.7. Anastas Efendi	99
4.8. Anataşki Efendi	100
4.9. Andon Efendi	101
4.10. Andon Fakaro Efendi	101
4.11. Andon Hrisafidi Efendi	102
4.12. Andon Tasaki Efendi	103
4.13. Anesti Efendi	104
4.14. Angilidi Efendi	105
4.15. Antuvan Efendi	105
4.16. Aşıl Râzi Efendi	106
4.17. Atanaş Efendi	108
4.18. Avram Efendi	109
4.19. Corci Hrisafidi Efendi	109
4.20. Despotables Efendi	110
4.21. Dimitraki Antoplu Efendi	110
4.22. Dimitraki Efendi	111
4.23. Dimitraki Vasilyadi Efendi	112
4.24. Dimitraki Zobon Efendi	113
4.25. Dimitri Antaşyadi Efendi	113
4.26. Dimitri Efendi	114
4.27. Dimitri Ekyadis Efendi	115
4.28. Dimitri Nikolakis Efendi	116
4.29. Dodatidis Efendi	116
4.30. Eftimyos Moskos Efendi	117
4.31. Elkiyadis Karakaş Efendi	117
4.32. Ermas Efendi	118
4.33. Evropidi Efendi	118

4.34. Evropidi İstavriti Efendi	119
4.35. Garofalidi Efendi	120
4.36. Grigor Arıştaki Efendi	120
4.37. Hanri Kitasyali Efendi	121
4.38. İlya Efendi.....	121
4.39. İspiraki Kostantinidi Efendi	122
4.40. İstimata Efendi	123
4.41. Kasti Çaliki Efendi	123
4.42. Kostaki Feridi Efendi.....	124
4.43. Kostantin Efendi.....	124
4.44. Nikolakis Ohannes Efendi	125
4.45. Yanko Efendi	126
SONUÇ.....	128
KAYNAKÇA.....	130
1. Arşiv Belgeleri	130
1. Kitaplar	130
2. Makaleler.....	133
ÖZGEÇMİŞ.....	135

ÖZET

Devletlerin otoritelerini memleketin en uzak noktalarına kadar ulaştırmalarında kurmuş oldukları bürokratik yapılar çok önemlidir. Osmanlı Devleti de geniş bir alanda hâkimiyetini sürdürebilmek için sağlam bir bürokratik yapı oluşturmuştur. Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra bu yapıda önemli değişiklikler olmuştur. Bu yeniliklerden biri de gayrimüslimlerin devlet memurluklarında istihdam edilmeleridir. Gayrimüslimlerin istihdamında ortaya çıkan sorunları çözmek ve başkaca maslahatlar için II. Abdülhamit tarafından Sicill-i Ahvâl Komisyonu kurulmuştur. Bu komisyon devlet hizmetinde bulunanların kayıtlarını tutmuş ve muhafaza eylemiştir.

Çok uluslu bir yapıya sahip olan Osmanlı Devleti'nin başşehri olan İstanbul da aynı karaktere sahipti. İstanbul'da yaşayan Musevi ve Rumlar, devlet hizmetinde önemli işlevler görmüşlerdir.

Bu çalışmamızda 34 Musevi ve 45 Rum memurun kayıtları incelenmiştir. Bu inceleme neticesinde memurların çalıştıkları yerler, meslekleri, aldıkları ödül ve cezalar gibi önemli bilgilere ulaşılarak aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bürokrasi, II. Abdülhamit, Sicill-i Ahvâl Defterleri, Musevi, Rum.

ABSTRACT

Bureaucratic structures of the states are very important to bring their authorities to the most distant points of the country. Ottoman Empire has also established a solid bureaucratic structure in order to sustain domination in a large region. After the declaration of the Tanzimat Fermanı, there have been significant changes in this structure. One of these innovations is the employments of the non-Muslims as civil servants. To solve the problems arising in the employment of non-Muslims and for some other thoughts, Sicil-i Ahval Commission was established by Abdulhamid II. This commission has recorded and protected the records of the civil servants in government offices.

Like Ottoman Empire, the capital, Istanbul, had the same multi-national character. Jews and Greeks living in Istanbul had important functions in the state services.

In this study the records of 34 Jewish and 45 Greek officers were investigated. As a result of this investigation, the important information were reached, like, the officials working places, professions, their reward and punishments, etc.

Key Words: Jewish Officials, Abdulhamid II, Bureaucracy, Sicil-i Ahvâl Records, Jewish, Greek.

ÖNSÖZ

Sicil, terim olarak resmi belgelerin kaydedildiği kütük, görevlilerin her türlü davranışlarının geçirildiği dosya veya devlet memurlarının resmi vukuatlarını içine alan defter anlamlarına gelmektedir. Çalışmanın ana kaynağını oluşturan Sicill-i Ahvâl kayıtları, memurların tercüme-i hâllerinden resmîyete intikal eden hususları ihtiva etmektedir. Bu tabir aynı zamanda Osmanlı Devleti'nde devlet memurlarının tercüme-i hallerini kaydeden dairenin de adıdır.

Yakın döneme ait biyografi çalışmalarında başvurulan en önemli kaynak malzemesi Sicill-i Ahvâl defterleri ve kayıtlarıdır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan 201 adet Sicill-i Ahvâl defteri, Sicill-i Ahvâl Komisyon-ı Umûmîsi ve Memûrin-i Mülkiye Komisyonu'nun faaliyetleri sonucu meydana getirilmiştir.

Sicill-i Ahvâl Defterlerinde tercüme-i hal sahiplerinin ismi, varsa mahlası veya künyesi, babası memur ise memuriyetinin rütbesi, meşhur birisiyse hangi sülaleye mensup olduğu, göreve başlayışları tahsil durumları, liyakat ve ehliyet dereceleri, varsa azlediliş, tayin ve muhakemeleri, gayrimüslim tebedan ise, milliyeti kaydedilmiştir.

Çalışmanın konusunu oluşturan İstanbul doğumlu Yahudi ve Rum memurların kayıtları da belirtilen esaslara göre tutulmuştur.

Eser, giriş hariç toplam 4 bölümden oluşmaktadır. I. Bölümde İstanbul doğumlu Yahudi memurların sosyo-kültürel durumları değerlendirildi. II. Bölümde ise Rum memurların sosyo-kültürel durumlarının analizine yer verildi. III. Bölümde Yahudilerin ve IV. Bölümde de Rum memurların biyografileri sadeleştirilmiş bir halde okuyucuyla paylaşıldı.

Bu çalışmada yardımını gördüğüm danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Yunus ÖZGER Bey'e teşekkürlerimi sunarım.

KISALTMALAR

AÜSBF.	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren, Tercüme Eden
GÜSBE.	: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
H.	: Hicri
Hız.	: Hazreti
Hızl.	: Hazırlayan
Ks	: Kânûn-i Sâni
M.	: Miladi, Mehmet, Muhammed
MEB.	: Milli Eğitim Bakanlığı
Prof.	: Profesör
R.	: Rumi
S.	: Sayfa, Sayı
SÜ.	: Selçuk Üniversitesi
TTK.	: Türk Tarih Kurumu
Yard. Doç. Dr.	: Doktor
Yay.	: Yayınevi, Yayınları
YYLT.	: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

GİRİŞ

1. BÜROKRASİ KAVRAMI VE OSMANLI DEVLETİ'NDE BÜROKRASİ

1.1. Bürokrasi Kavramı

Bürokrasi kavramı, kaynaklarda farklı değerlendirmeler yapılarak açıklanmıştır. Etimolojik olarak bakıldığında Latince *Bura* kelimesi ile Yunanca *Kratos* sözcüklerinden türetilmiştir. *Bura* masalara örtmede kullanılan koyu renkli kumaş; *Kratos* ise egemenlik anlamına gelmektedir. Buna göre, Bürokrasi, *masaların ya da büroların egemenliği* anlamına gelmektedir. Bu kavramın ortaya çıkması memurların toplum üzerindeki otoritesiyle ilgilidir denebilir. Bürokrasi sözcüğü ilk kez 1745 yılında Fransız Fizyokrat İktisatçı Vincent De Gournay tarafından kullanılmıştır.¹

Bürokrasi, genel olarak yönetim ve siyasetle ilgili bir kavramdır. Bürokrasiyle ilgili çalışmalar üç yönde gelişmiştir. Birincisinde bürokrasi biçimle ilgili bir yaklaşımla ve bir örgüt görüntüsü olarak ortaya çıkarılmaktadır. İkinci olarak ise bürokrasi, sosyolojik bir süreç olarak ele alınmaktadır. Üçüncü olarak da siyasal iktidar – bürokrasi ilişkileri olarak tarif edilmiştir.²

Carter Findley, bürokrasiyi toplumsal bilimlerde böylesine sürekli bir parçalanma ve değişime uğrayan pek az kavramlardan biri olarak tanımlar.³ Birinci olarak bürokrasi, örgütlerin olumsuzluklarını ifade eden bir anlama gelir. Bundan başka şekilcilik ve formalite çokluğu,⁴ verimsizlik, işlerin ağır yürümesi, kuralcılık, kırtasiyecilik, sorumluluktan kaçma, yönetimde gizlilik, yetki devretmekte isteksizlik, otoriteye aşırı bağlılık⁵ gibi anlamlarda da kullanılır. Ludwig Von Mises: *“Bürokrasi ve Bürokrat tabirleri hakaret kastıyla kullanılır. Hiç kimse kendinin bir bürokrat olduğunu ve işlerinde kırtasiyeci zihniyetiyle hareket ettiğini kabul etmez. Bu kelimeler, daima tezyif manası taşırlar. Şahıslar, müesseseler ve muameleler*

¹ Metin Heper; “Bürokrasi”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, cilt: 2, İstanbul 1983, s. 290

² Gencay Şaylan, *Türkiye’de Kapitalizm Bürokrasi ve Siyasal İdeoloji*, İstanbul 1983, s. 299-308

³ Carter V. Findley, *Kalemîyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurları*, İstanbul 1996, s. 4

⁴ “Bürokrasi” maddesi, *Yeni Türk Ansiklopedisi*, cilt: 2, s. 466.

⁵ Bilal Eryılmaz, *Kamu Yönetimi*, İstanbul 1999, s. 3

hakkında karışık bir tenkit yapmak isteyenler, bürokrat ve bürokrasi kelimelerini kullanırlar. Herkes bürokrasinin hakikaten fena bir şey olduğu ve dünya yüzünden kaldırılması lazım geldiği kanaatindedir.”⁶ der.

Bürokrasi ikinci olarak, “kamu yönetimi” anlamını taşır. Kamu yönetimi ise, kamunun ortak ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hizmetlerin üretilip halka sunulması ve bu yolla devlet ve toplum düzeninin kesintisiz olarak işletilmesidir.

Bürokrasi üçüncü olarak, demokrasi, aristokrasi, monarşi gibi bir yönetim biçimi olarak tanımlanır. Bu yönüyle bürokrasi, otoritenin esas alındığı ve otoritenin de atama yoluyla iş başına gelen memurlar tarafından kullanıldığı bir yönetim sistemini ifade eder.

Dördüncü olarak ise bürokrasi, bir yönetim tarzı ve üslubudur. Bu tarz ise belirlenmiş olan yönetime ilişkin kuralların bir sistem dâhilinde yürütülmesidir. Bürokrat bir kural ve düzen adamıdır. Görevi, kuralların ve düzenlemelerin emrettiği vecibeleri yapmaktır.

Beşinci olarak bürokrasi, belirli özelliklere sahip bir örgüt biçimidir. Bu tanımı Alman sosyoloğu Max Weber (1864 – 1920) ortaya atmıştır.⁷ Siyasi otoritenin meşruluğunu tarihi ve karşılaştırmalı bir yöntemle araştırırken, bürokratik örgütlerin de sistemli bir teorisini ilk defa ortaya atmış olan Weber’e göre bürokrasi, bir organizasyon yapısını ifade eder.⁸ Weber’e göre devlet, insanın insana olan egemenlik ilişkisidir. Devlete kaynaklık eden otoriteyi ise geleneksel, karizmatik, hukuki-rasyonel olmak üzere üç şekilde inceler. Bu üç otorite şeklini karşılayan yönetim biçimleri vardır. Ona göre yasal egemenliğe uygun olan yönetim yapısı bürokrasidir. Bürokrasi, sanayi inkılâbı ile yeni bir yapıya dönüşen batı toplumunun ihtiyaçlarına cevap verebilecek ve eski kırsal-geleneksel organizasyon şekillerinden arınmış bir örgüt sistemidir.⁹

---

⁶ Ludwig Von Mises, *Bürokrasi*, çev. Feridun Ergin, İstanbul 1947, s. 11

⁷ Max Weber; *Sosyoloji Yazıları*, çev. Taha Parla, İstanbul 1996, s. 292

⁸ Gonca Bayraktar, *Bürokratik Düşünce ve Türk Siyasal Hayatında Bürokrasinin Rolü*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (YYLT), Ankara, 1993, s. 49

⁹ Bayraktar, *Bürokratik Düşünce*, s. 54-56

Bürokrasi bir diğer anlamıyla da toplumda büyük-organize örgütlerin gelişimini anlatan bir kavramdır. Toplum bu örgütlerin bir yansımasıdır. Bu gelişme ise XIX. yüzyıldan itibaren görülmeye başlayan bürokratikleşmenin bir sonucudur. Bürokratikleşme şu şekilde tanımlanır: “*Bir toplumsal gurubun belirli öğelerinin siyasal, teknik, yönetsel, işlevlerindeki aşırı büyümenin, bağımsız bir katmanın oluşumuna yol açması sürecidir.*”¹⁰ Böylelikle örgütler büyüdükçe bürokratikleşmekte, bu durum ise toplumsal ilişkilerin bütününde söz sahibi olma gücünü artırmaktadır. Weber’e göre bu anlamda bürokrasi, yönetimde yüz yüze ilişkilerin ortadan kalktığı, haberleşme ve koordinasyonun resmiyet kazandığı bir düzeni ifade eder.¹¹

1.2. Bürokrasinin Tarih İçerisindeki Gelişimi

Bürokrasi tarihini, insanların yeryüzünde topluluklar halinde yaşama sürecine girmelerine kadar indirmek mümkündür. İlkel toplumlarda kanun hâkimiyetinden ziyade şahıs egemenliği ön plandadır. Bu noktadan hareketle bürokrasiden söz etmek zordur. İlkçağ’da Eski Mısır, Çin ve Eski Yunan’da bürokratik örgüt nüveleri mevcuttur. Weber, Eski Mısır’ı ilk patrimonyal bürokratik devlet tipi olarak tanımlamaktadır. Mısır papirüslerinde yer alan “*Yüksek devlet kâtibi olmayı aklına koy, böylece kendini her türlü ağır işten koruyabilir ve ünlü memur olabilirsin.*” öğüdü bürokratik anlayış açısından dikkat çekmektedir. Dünya tarihine damgasını vuran Roma imparatorluğu da kudret ve otoritesini askeri teşkilatının yanında bürokrasisine borçludur. Roma bürokrasisinin kurulmasında Mısır bürokrasisinin örnek alınmasının önemli bir payı vardır.¹²

Roma’nın ikiye bölünmesiyle kurulan Bizans devleti merkeziyetçi ve bürokratik bir bünyeye sahipti. Bizans İmparatorluğu, Roma teşkilatı, hellenistik Yunan kültürü ve Hıristiyan dininin kaynaşmasıyla ortaya çıkan bir medeniyettir. Bizanslı tabiri sonradan ortaya çıkmış olup Bizanslılar kendilerini Romalı olarak

---

¹⁰ “*Bürokratlaşma*”, Büyük Larouse, cilt: 4, s. 2054

¹¹ Tahir Aktan, *Kamu İdaresi*, Ankara 1987, s. 90

¹² Marshall E. Dimock, *Amme İdaresinin Prensipleri*, çev. Nermin Abadan, Ankara 1954, s. 136-138

adlandırmışlardır. Bu fikir devlet yıkılıncaya kadar devam etmiş ve hatta Fatih Sultan Mehmet'e *Kayser-i Rum* ünvanı verilmiştir.¹³

Ortaçağın sosyal, siyasal, ekonomik ve hukuki düzenini belirleyen sistem feodalitedir. Siyasal görünümü ile feodal düzen devlet iktidarının parçalanmış olduğu bir yapıyı ifade eder. Devlet egemenliği ve devlet iktidarı söz konusu değildir. Fertler merkezi bir otorite yerine toprak sahibi senyörlere bağlıdır. Toprağa sahip olan iktidara da sahiptir.

Feodalitenin hâkim olduğu Ortaçağ Avrupa'sında Kilise'nin de önemli bir yeri vardır. Manastırlarda inzivaya çekilen keşişler ibadetle meşgul olmakla birlikte ziraat, ticaret ve bankerlikle de uğraşmışlardır. Bütün ekili toprakların üçte ikisi, bütün gelirinde üçte biri kiliseye ait bulunuyordu. Manastırlarda o zamanın en büyük zirai üretimini yapan keşişler bu başarılarını çok sayıda köle çalıştırmalarına borçluydular.

Doğu Hıristiyanlığı sağlam bir devlet içinde gelişirken, Batı'da Roma'nın siyasi, sosyal, idari ve iktisadi çöküntüsü dinin bütün sahalara girmesine müsait bir ortam oluşturuyordu. Devletin otoritesini büyük ölçüde kaybetmiş olmasından dolayı birçok adli, idari hatta mali fonksiyon kilisenin otoritesi sayesinde yürütülmeye başlanmıştır. Kısa zamanda Roma'nın bütün teşkilatı kilise tarafından benimsendi ve imparatorun yerini kilise aldı. Böylece Papa Roma İmparatorunun işlevini üstlenmiş oluyordu. Papanın piskoposları ise kendi bölgelerinde bütün din teşkilatı ve kilise servetine hâkim oldukları gibi imparatorluğun sivil işlerinde de bütün devlet görevlilerini üzerinde bir konuma sahip olmuşlardır.¹⁴ Dönemin en büyük mali gücüne sahip olan unsurları olan kiliseler, kıtlık yıllarında senyörlere ödünç para ve mahsül veren durumda olmuşlardır. Bu dönemin okuryazar kişileri manastırlarda yetiştiklerinden din adamları feodal toplumda önemli görevler almışlardır.¹⁵

Ortaçağ Avrupa'sındaki hükümdarlar senyörlerin hâkimiyetlerine karşı devamlı tedbirler almaya çalışmışlar ve bunlara bağlı bürokrasinin gelişmesini önlemeye çalışmışlardır. Bürokratik açıdan ortaçağda Avrupa'ya damgasını vuran

---

¹³ Hüseyin Gökçe, *Surları Aşan Müjde Fatih*, İstanbul 2010, s. 124

¹⁴ Erol Güngör, *İslamın Bugünkü Meseleleri*, İstanbul 1987, s. 60-62

¹⁵ Ayferi Göze, *Siyasi Düşünceler ve Yönetim*, İstanbul 1987, s. 69

kurum hiyerarşik yapısıyla kilise örgütü olmuştur. Krallar da genellikle devlet işlerinde ruhban sınıfını kullanmışlardır. Çünkü bahsi geçen dönemde okuryazar ve idare usullerinden anlayan başka bir sınıf yoktu.¹⁶

Feodal düzen içinde onbirinci yüzyıldan başlayarak ekonomik, sosyal, siyasal gelişmeler oluştu. Ekonomik hayat yavaş yavaş canlanmaya başlamış, ticari hayatta bir açılım yaşanmıştır. Bu gelişmelere; Doğu Akdeniz’de Cenova ve Piza gibi ticaret şehirlerinin Müslümanlara karşı mücadeleye girişmeleri, Haçlı seferleriyle doğu ticaret yollarının açılması, Kuzey İskandinavya halklarının Rusya nehir yollarından yararlanarak doğunun uygarlık merkezleriyle doğrudan doğruya ilişki kurmaları etkili olmuştur.¹⁷

Avrupa’da ekonomik hayatı canlandırıcı bu gelişmelerden sonra, Avrupa tarım ekonomisinden çıkmış, hareketli bir ekonomi düzenine doğru gelişmeye başlamıştır. Ticaretin bu şekilde gelişmesiyle Burjuva sınıfı zenginleşerek toplumdaki konumunu güçlendirmeye başlamıştır. Burjuva sınıfı sayesinde yeni şehirler kurulmuş ve bu şehirlerde kısa zamanda önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bu şekilde şehirlerin kalabalık bir tüccar ve esnaf zümresine sahip olması, malikânelerin otoritesini zayıflatmıştır.

Yetiştirdiği ürünü satma imkânı bulan ve para kazanan köylü serfler özgürlüklerini satın alabilmişlerdir. Burjuva sınıfı ve köylülerin bu şekilde yükselişleri soyluların konumunu sarsmıştır. Bilhassa Haçlı seferlerinden sonra soylular sınıfı ciddi şekilde itibar kaybına uğramıştır. Burjuva sınıfının bu şekilde yükselişi zamanla kiliseye karşı da mücadeleye girişmesine ve yenilik hareketlerinin önünün açılmasına zemin hazırlamıştır.¹⁸

Ortaçağ boyunca krallar, feodal senyörler aleyhine etki alanlarını genişletmeye çalıştılsa da muaffak olamamışlardır. Ancak Burjuvazinin gelişimi ile krallar ile burjuvazinin ittifakı kralların elini güçlendirmiştir. İşte kamu bürokrasisinin ortaya çıkışı bu süreç içerisinde olmuştur. Egemenliğin kralda toplanması, kralın gelirlerinin

---

¹⁶ Nermin Abadan, *Bürokrasi*, Ankara 1959, s. 24-25

¹⁷ Mustafa Akdağ, *Türkiye’nin İctimai ve İktisadi Tarihi*, c. 2, İstanbul 1999, s. 113-120

¹⁸ A. Faruk Mutlusu, “Yönetel Yapıların Oluşumunu ve Niteliğini Belirleyen Etkenler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 3, s. 3, İzmir 2001, s. 75.

artması, merkantalist ithalatı kısıtlayıp, ihracatı teşvik ederek güçlü ve zengin bir devlet inşâ etmeyi amaçlayan iktisadî milliyetçiliktir. Milli zenginlik ve gücün, ihracatı yükselterek bunun karşılığında değerli madenler elde etmeye paralel olduğunu iddia eder. Ekonomik sistemin devlet siyaseti olarak benimsenmesi ve belli bir ölçüde uzmanlaşmış işgörenlerden oluşan merkezi yönetim kurumunun ortaya çıkması ile kamu bürokrasisinin temelleri atılmıştır. Ortaçağ'da krallar senyörlerle *curia regis* adı verilen bir konseyde toplanırlar ve kararlar burada alınır. Merkezi kralların güçlerini artırmalarıyla beraber *curia regis* kralın özel danışma konseyi haline dönüşmüştür. Bu konseye soyluların yanında iş gören kişilerde katılmaya başlamış. Bu iş görenler soylulara karşı kralın yanında denge unsuru olmuşlardır. İş görenler doğrudan krala bağlıydılar ve kamu düzeninin sağlanmasında kralın yardımcılıydılar. İngiltere'de Sekizinci Henry ve Elizabeth (1558-1603), Fransa'da Richelieu (1624-1643) ve Prusya'da Frederick William (1640-1688) döneminde *devlet, kamu yönetimi ve devamlı kamu işgöreni* yönetim kurumunun bir parçası haline gelmiştir.¹⁹

Bürokrasi, Ondokuzuncu yüzyıldan itibaren yalnızca devlette değil, aynı zamanda siyasi partilerde, dini kurumlarda, yargı ve sanayide de hâkim bir nitelik olarak gelişme göstermiştir. Böylece toplumdaki gelişmeler her alanda bürokratikleşmeyi beslemiştir diyebiliriz.

2. OSMANLI DEVLETİ'NDE BÜROKRASİ

Osmanlı Devleti, Anadolu Selçuklu Devleti'nin zayıflamasıyla başlayan Beylikler döneminde, bu Beylikler arasından sıyrılarak ön plana çıkmıştır. Hem Büyük Selçukluların hem de Anadolu Selçukluların, kültürel, siyasal, sosyal ve iktisadi yönleriyle devamı olmuştur. Osmanlılar bir uç beyliğiymiş maharetli bir siyasetle hızla gelişerek bir dünya devletine dönüşmüştür. Bu sürecin bu şekilde hızlı olmasının altında yatan en önemli etken, binlerce yıldan beri tekâmül eden Türk Devlet geleneğidir.

---

¹⁹ Heper, *Bürokrasi*, s. 290-292.

Osmanlı Devleti'nin bu tekâmül süreci, klasik döneminde zirveye çıkmıştır. Bu sürecin bürokratik yapı bakımından da yaşandığını tesbit etmek mümkündür. Osmanlı Devleti'nin bir dünya devleti haline gelmesi, Roma İmparatorluğu'ndaki gibi sadece askeri zaferlerle değil bürokrasinin de sistemli bir şekilde gelişmesiyle olmuştur. 1747-1762 yıllarında İstanbul'da görev yapan James Porter: “*Babiâli'de birkaç kalemde doğru ve dikkatli olarak yapılan işlerle rekabet edebilecek hiçbir Hıristiyan güç yoktur. İşler çok büyük bir titizlikle yapılır. Her bir önemli belgede kelimeler dikkatle ve anlam daima göz önünde bulundurularak, kendi menfaatlerini zedelemeyecek şekilde seçilir. Yıl bilinmek kaydıyla en eski tarihli belgeler dahi Babiâli'de bulunabilir. Çıkmış her irade ve kanun hemen elde edilebilir.*” der.²⁰

2.1. Osmanlı Devleti'nin Bürokrasi Kültürünün Kaynakları

Osmanlı Devleti'nin bürokratik yapısına kaynaklık eden bürokratik kültürün, Osmanlı Devleti'nin etnik, dini ve siyasi yapısı ile kurulduğu ve genişlediği coğrafya ile yakından ilgisi vardır. Bu şekildeki bir yapının tarihi incelenirken, tarihi süreç içerisinde ele alınmasına ihtiyaç vardır.

Osmanlı Devleti, medeniyetin beşiği olarak nitelendirilen ve ortaçağ başlarında Bizans ve Sasani gibi iki büyük güce ev sahipliği yapmış olan Ortadoğu–Akdeniz bölgesinde kurulmuştur. Her iki devletten sonra bölgede bu defa büyük İslam devletleri teşekkül etmiştir. Söz konusu devletler, hem kendilerinden önceki devletlerin birkaç bin yıllık idari miraslarını bünyelerinde taşımışlar hem de kendilerinden sonra kurulan devletlere bunu devretmişlerdir.²¹ Tarihi miras açısından münbit bu alana X-XII. Yüzyıllarda Türkler girmeye başlamışlardır.

Bir Türk-İslam devleti karakteri taşıyan Osmanlı Devletinin müesseseleri üzerinde İslam uygarlığının izleri görüldüğü gibi, Orta Asya Türk Devletlerinin tesirleri de devam etmiştir. İslâmiyet'in kabulünden önce kurulan Türk Devletlerinde

---

²⁰ Erhan Afyoncu, “Tanzimat Öncesi Osmanlı İmparatorluğu'nda Bürokrasi”, *Türkiye Günlüğü*, sayı 58, Kasım – Aralık 1999, s. 182.

²¹ İlber Ortaylı, *Türk idare Tarihine Giriş*, Ankara 1996, s. 1.

Bozkır kültürü hâkimdi, devletlerin hukuku Türk töresiydi. Töre insanların hayatını topyekün çerçevelemekteydi ve devlette buna göre tanzim edilmekteydi.²²

Türklerin İslamiyet'i kabulü sonrasında tesis edilen Türk-İslam devletleri, İslam uygarlığı içinde kurulmuşlar ve İslam dininin hukuk prensiplerini esas almışlardır. İslam hukuku, Türkler islamiyeti kabul ettikleri dönemde çok gelişmişti. Bu hukuk, Orta Asya hukuk düzenlerinden ileri durumdaydı. Bu sebeple Türk- İslam devletlerinin özel hukuku İslam hukukunun aynısıydı. Kamu hukukunda ise Türkler kendi geleneklerini sürdürmüşlerdir. Türk-İslam devletlerinin genel yapısı, İslam devleti modeline benzemektedir. Türkler bu model çerçevesinde devletlerini tanzim etmişlerdi. Bu süreç Osmanlı Devletinde zirve noktasına ulaşmıştır.²³

Osmanlı Devlet yapısına eski Türk geleneklerinin ve İslam medeniyetinin tesiri aşikârdır. Bunun yanında gelişim süreci içerisinde Bizans İmparatorluğunun etkilerinden de bahsetmek mümkündür. Batıdaki şarkiyatçılık ve Türkoloji araştırmaları çerçevesinde Osmanlı Tarihi üzerine çalışmalar yapan tarihçiler ve bizantinistler, Osmanlı Devletinin menşeyini ve devletin kısa bir sürede büyüüp güçlenerek cihan devleti haline gelmesinin sebeplerini tetkik ederek, Osmanlı tarafından İstanbul'un fethiyle Bizans müesseselerinin taklit edildiğini öne sürmüşlerdir. Bu tezlerin ve iddiaların kabul edilebilirliği yoktur. Bu konu üzerinde çalışan Fuat Köprülü, bizanstinistlerin ve şarkiyatçı tarihçilerin ilmi dayanaktan uzak olan kanaatlerini eleştirmiştir. Bu araştırmacıların gözlerinden kaçan gerçeklik, binlerce yıllık Türk Tarihinde, Osmanlı Devleti'ne kadar pek çok Türk Devletinin kurulmuş olması hususuydu.²⁴

Fuat Köprülü'nün yaklaşımını eleştirenler de olmuştur. İlber Ortaylı, bu konuda şu düşünceleri serdetmiştir; *Osmanlı müesseseleri arasındaki devamlılık sorununa ilgi duyan tartışan ve olumsuz kanaatler serdeden, ünlü tarihçimiz Fuat Köprülü'dür. Köprülü bu konudaki makalesinde Rambaud, Mordmann, Oberhummer, Scala gibi tarihçilerin, aşikâr Bizans tesirinden söz etmelerini gerçeğe aykırı bulan bir tutumdadır ve Osmanlı kurumlarının köklerini İran, İlhanlı ve Asya-i*

---

²² İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, İstanbul 1995, s. 233.

²³ Halil İnalçık, *Devlet-i Aliyye*, İstanbul 2009, s. 227-230.

²⁴ M.Fuat Köprülü, *Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri*, İstanbul 1981, s. 54-59.

Türk geleneklerinde arama eğilimindedir. Bu makale birçok gerçeklere işaret etmekle birlikte, Köprülü, Bizans Roma ve hatta Sasani kaynaklarına inemediğinden tek yönlüdür. Aynı şekilde ismi geçen Avrupalı bizantinist yazarlar da sınırlı alanlarda karşılaştırma yaptıklarından kesin sonuç veremiyorlar. Bu sorun sadece Bizans, İran, Arapa ve Türk kaynaklarıyla değil, eski Roma ve eski şark devletlerini de incelemekle çözümlenebilir. Araştırmalar büyük uygarlıklara beşik olan bölgemizin tarihini derinden incelemek şeklinde olmalıdır. Herhalde Bizans başlı başına bir sentez olarak, Akdeniz – Ortadoğu uygarlığının binlerce yıllık tarihinin önemli bir kesitidir.” der.²⁵

2.2. Osmanlı Devleti’nde Sınıfsal Ayrışım

Daha önce de belirtildiği gibi insanların bir arada yaşama zorunluluğu toplumsal organizasyonları ortaya çıkarmıştır. Bireylerin fitraten farklı niteliklerde bulunmaları ise bireylere farklı statüler kazandırmıştır. Toplumun sahip olduğu yönetim felsefesi ise ülkenin yönetici sınıfının ortaya çıkışında öncelikli rol oynamaktadır.²⁶ Eflatun’dan itibaren pek çok düşünür, her toplumda yönetenler ile yönetilenler şeklinde ayrım olduğunu ve bunun gerekliliğini ifade etmişlerdir. Osmanlı toplum düzeni ve yönetim felsefesi toplumdaki tabakalaşmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Osmanlı düşünürlerine göre sosyal tabakalaşma bir gereklilik olup, Allah’ın izniyle padişah bu tabakaları adaletle yönetmekle yükümlüdür.²⁷ Bu fikirler, *adalet dairesi* ve *hâkimiyet çemberi* olarak adlandırılmıştır. Bu adalet dairesinin halkalarını adalet, devlet, şeriat, hükümranlık, ordu, servet ve halk meydana getirmekteydi. Adaletli toplum ancak bu unsurların birbiriyle ahengli olmasıyla mümkün olurdu.²⁸

Söğüt’te küçük bir uç beyliği olarak kurulan Osmanlı Devleti XVI. Yüzyıl sonlarında en geniş sınırlara ulaşmıştır.²⁹ Böylece bu büyük devlet insan unsuru

²⁵ Ortaylı, *Türk İdare Tarihine Giriş*, s. 21-22.

²⁶ Zekeriya Bülbül, *Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi*, İstanbul 2009, s. 37-38.

²⁷ Yılmaz Öztuna, *Osmanlı Devleti Tarihi*, cilt 2, İstanbul 2004, s. 9-12.

²⁸ Bahaeddin Yediyıldız, “*Osmanlı Toplumunu*”, *Osmanlı Devleti Tarihi*, cilt 2, s. 443-444.

²⁹ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, cilt 5, Ankara 1995, s. 1.

bakımından da çok uluslu bir hale gelmiştir. Bu yapı devletin klasik kurumlarının yanı sıra yönetici sınıfın oluşumuna da birinci derecede etki etmiştir.

2.3. Kul Sistemi

Kul sisteminin Osmanlı yönetici sınıfı içindeki yeri önemli bir araştırma konusu olmuştur. Osmanlı Devletinin en önemli örgüt sistemlerinden biri kul sistemidir. Bu sistem Orta Doğu İslam geleneğidir. Kullar, önceki İslam devletlerinde sadece asker olarak kullanılıyorlardı. Ancak bu gelenek Anadolu Selçuklu Sultanı II. Keykâvus döneminde değişmiş ve Sultan, kul olarak alınan Farşlılara emirlikler vermiştir.

Osmanlı Devletinde kul sisteminin uygulanmaya başlanması Orhan Gazi zamanında olmuştur. Ancak bunun bir sistem haline gelmesi I. Murat döneminde gerçekleşmiştir. İlk önceleri savaşlarda esir alınan kişiler bu sistemle devlet hizmetine kazandırılmıştır. Daha sonra Osmanlı tebaası olan gayrimüslimler devlete çocuk vermeye başlamışlardır. Bu uygulamaya pençik deniyordu.³⁰ Alınan bu çocuklar esir olarak nitelendirilmezdi. Bu kişiler *devşirme oğlanı* olarak anılırlardı.

Başlangıçta acemi ocağına alınan çocukların yaşlarına bakılmazken, daha sonraları on ile yirmi yaşları arasındakilerin alınması kanunlaşmıştır. Diğer taraftan bu çocukların Anadolu'da Türk ailelerinin yanına gönderildiğini görmekteyiz. Anadolu'ya gönderilme sebebini çocukların kaçmasını önlemek için bir tedbir olarak düşünüldüğünü söyleyenler vardır.³¹

Türk çiftçilerin yanında yetiştirilen pençik oğlanları birer akçe yevmiye ile Acemi Ocağı'na, Gelibolu'daki gemi hizmetine v.s. verildikten sonra buradan *kapuya çıkma* veya *bedergah* ismiyle Yeniçeri Ocağı'na kaydedilirdi. Esir ve devşirmeler XV. Yüzyılın ortalarından itibaren Rumeli'deki çiftçilerin yanına da verilmeye başlamıştır.³²

---

³⁰ Yusuf Halaçoğlu, *Osmanlı Devlet Teşkilatı*, Ankara 2007, s. 45.

³¹ Halaçoğlu, *Osmanlı Devlet Teşkilatı*, s. 46.

³² Bülbül, *Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi*, İstanbul 2009, s. 137.

Acemi Ocağı'na yeni elemanlar gerektiğinde durum Divan'dan bir hükümle Yeniçeri Ağası'na bildirilir. Bunun üzerine Anadolu ve Rumeli'deki Acemilerin en eskilerinden gerektiği kadar Acemi oğlanı alınarak İstanbul'a sevk edilirdi. Bunlar Eşkâl Defterine bakılıp incelendikten ve herhangi bir hilenin karışıp karışmadığı anlaşıldıktan sonra Acemi Ocağı'nın ana kütüğüne kaydedilirlerdi. İçlerinden kuvvetlileri ihtiyaca göre Bostancı Ocağı'na ayrılırlardı. Acemi Ocağı'na alınacakların kayıtları *Ağa Kethudası*, Bostancı Ocağına verilecekleriyle de *Bostancı Başı* ilgilenirdi.³³

Pekçok tarihçi XVII. Yüzyıl başına kadar kul sistemiyle yetişen kimselerin devlet teşkilatı içerisindeki etkinliklerini kabul etmiştir. Ancak bu etkinlik zaman zaman değişmiştir. Tevcih defterlerinden çıkan neticeye göre, Kanuni döneminde böyle bir üstünlük mevcuttur. Sonraki dönemlerde *Ümera*'nın ön plana çıktığı görülmektedir.³⁴

XVIII. yüzyılda merkezde ve vilayetlerde kalemlerden yetişen bürokratların sözünün geçmesi ve eyaletler üzerinde âyanların etkili olması kul sisteminin önemini yitirmesine sebep olmuştur. En son II. Mahmut Osmanlı saray teşkilatını temelinden değiştirmiştir. Tanzimat Fermanından önce Hüsrev Paşa, kul sisteminin son temsilcisi olmuştur. Anlaşıldığına göre XVIII. Yüzyıl başlarında devşirme sistemi uygulamadan kalkmıştır.³⁵

2.4. Osmanlı Devletinde Yöneten – Yönetilen İlişkileri

Osmanlı Devleti'nde yönetim sisteminin temeli, egemenlik hakkını Allah'tan aldığı kabul edilen Padişah'ın mutlak otoritesine dayandırılmıştır. Bu sistemde yöneten-yönetilen ilişkileri, tümüyle siyasi otoritenin isteğine kalmış tek taraflı denilebilecek bir uygulama idi. Padişahın Allah adına davrandığı düşüncesi ve bunun halk tarafından sorgulanmadan kabul edilmesi, halkın bu süreçte belirleyici olmasını

---

³³ Ülker Akkutay, "Osmanlı Eğitim Sisteminde Enderun Mektebi" Osmanlı Toplum, cilt 5, Ankara 1999, s. 187-188.

³⁴ İ. Metin Kurt, *Sancaktan Eyaletle 1550-1650 Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi*, İstanbul 1978, s. 113-114.

³⁵ Ufuk Gülsoy, *Osmanlı'nın Gayrimüslim Askerleri*, İstanbul 2010, s. 21.

imkânsız hale getirmiştir.³⁶ Allah'ın iradesini temsil eden Padişahın herkesin iyiliğini, toplumun ortak menfaatlerini ve düzenini sağladığını, ona karşı gelmenin Allah'a karşı gelmek olarak algılanacağı düşüncesi, yönetilenlerin Padişah'ın icraatlarını tenkid etmelerini zorlaştırmıştır.³⁷

Osmanlı Padişahları halkı bir emanet olarak kabul ettikleri için onları korumayı, kollamayı ve hoş tutmayı önemli bir görev olarak addetmişlerdir. Bunun yanında Padişahların halifelik sıfatı da ayrıca hassas olmalarına sebep olmuştur.³⁸

Devlet yönetiminde Kur'an ile konulmuş birçok kural Padişah için bağlayıcı olan emirler hükmündedir. Bunun yanında bu genel kuralların daha ayrıntıya inilerek ve uygulamaya yönelik kanunların belirlenmesi Padişah'a bırakılmıştır. Buna *Sultani Hukuk* adı verilmiştir.³⁹

Osmanlı Devleti'nde yöneten-yönetilen ilişkileri kişi hakları temelinde değil, devlet menfaatleri temelinde ele alınmıştır. Osmanlı'da yerleşmiş olan devlet anlayışında iki ana görüş vardır: Birincisi, toplumsal sınıfların düzeninin ve adaletinin sağlanması devletin faydasıdır. İkinci görüşte ise gaye şeriattır. Siyasi otorite Allah'ın emirlerini uygulamak için vardır ve varlık sebebi bundan ibarettir. Yönetilenler nezdinde devleti makbul tutan faktör de *din ü devlet* anlayışı olmuştur. Osmanlı din ve devleti ikiz kardeş saymış, ancak bunlardan devlet bu eşitlikte ön plana çıkmıştır.⁴⁰ Devlet konusundaki bu yaklaşım Osmanlı'da yöneten-yönetilen ilişkilerini şekillendirmiştir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında yöneten-yönetilen ilişkilerinde yüzyüze ilişkilerin daha çok olduğu ve sürecin kurumsallaşmadığı görülür. Fakat Fatih döneminde, devlet yönetiminde köklü düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerden yöneten-yönetilen ilişkilerinde önemli bir yere sahip olan *Divan-ı Hümayun* da nasibini almıştır. Herkese açık olan ve halkın kolayca müracaat edebildiği divan

---

³⁶ Metin Kazancı, *Kamuda ve Özel kesimde Halkla İlişkiler*, Ankara 2004, s. 50.

³⁷ Âdem Çaylak, *Osmanlıda Yöneten ve Yönetilen Bir Şerif Mardin Çözümlemesi*, Ankara 1998, s. 50.

³⁸ Bilal Eryılmaz, "*Osmanlı Devletinde İktidar ve Muhalefet*" *Osmanlı Toplum Yapısı Üzerine Derleme*, Konya 1996, s. 72.

³⁹ Metin Kazancı, "*Osmanlıda Halkla İlişkiler*" Ankara 2006, s. 75.

⁴⁰ Şerif Mardin, "*Osmanlı Bakış Açısından Hürriyet*", İstanbul 1995, s. 111.

toplantılarına padişah katılmamaya başlamış ve halkın müracaatlarına bir kısım sınırlamalar getirilmiştir.⁴¹

Bu dönemin en belirgin özelliği, padişahlar ve ona bağlı tüm kurumların, düzenin gereği olarak kendilerinden beklenen fonksiyonu başarıyla yerine getirmeleridir. Padişahlar, halka adaletle ve eşitlikle muamele etmişler ve edilmesini sağlamışlardır.

Fakat yöneten–yönetilen ilişkilerindeki bu iyi görüntü XVII. Yüzyıldan başlayarak bozulmaya başlamıştır. Çözülme sürecinin temelinde, yönetenlerin ekonomik kaynaklara olan ihtiyaçlarının artması ve mevcut kaynakların bu ihtiyacı karşılayamaması gerçeği vardır. Bunun yanında devlet adamlarında görülen gösteriş ve lüksün yanında ciddiyetsizlik, liyakatsizlik, adam kayırma ve rüşvet gibi davranışların giderek artması devletin çözülmesi sürecini hızlandırmıştır.⁴² Bu dönemde, devletin temelini oluşturan esaslara uyulmamış, sosyal hayatın genel bir kuralı olan, çağın ihtiyaçlarına göre yeniden yapılanma gerçekleştirilememiştir. İdarede yorgunluk, gevşeme ve bozukluklar, iktisadi ve sosyal hayatı olumsuz yönde etkilemiştir. Merkez taşradan, taşra da merkezden kopmuştur. Devlet, kendi yöneticileri üzerinde etkili olamamaya başlamıştır. Böylece halk devletten kaçır duruma gelmiştir.⁴³

Osmanlı Devleti'nin içine düştüğü ekonomik zorluklar, tımarlar da dâhil olmak üzere, kamu görevlerine atamalar hazineye gelir sağlamak üzere açıkça satılabilir duruma getirilmiştir. Sipahilik, Valilik ve hatta Vezirlik için aranan en temel özellik yüksek ücret ödemek olmuştur. Bunun sonucu resmi görevleri satın alanların amacı halka hizmet değil, ödediklerinin birkaç katını halktan çıkarmak olmuştur. Bu şartlar altında, geleneksel sistemin çözülmesine bağlı olarak yönetim örgütü yozlaşırken, devlet görevlileri padişah karşısında giderek güç kazanmaya başlamışlardır.⁴⁴

Ekonomik krizin bir başka sonucu da devlet, mali durumunu düzeltmek amacıyla vergileri iltizama vererek peşinen tahsil etmeye başlamıştır. Vergilerin

---

⁴¹ Metin Kazancı, “*Türklerde Devletle İlişkiler Üzerine Bazı Notlar*”, Ankara 2005, s. 19.

⁴² Çaylak, *Osmanlıda Yöneten ve Yönetilen*, s. 148.

⁴³ Bilal Eryılmaz, *Tanzimat ve yönetimde Modrenleşme*, İstanbul 1992, s. 29 – 30.

⁴⁴ Muzaffër Sencer, “*Tazminat'a Kadar Osmanlı Yönetim Sistemi*”, Ankara 1984a, s. 34

iltizama verilmesiyle mültezimler, devlete ödediklerinin kat kat fazlasını çıkarmak için köylüye ve esnafa yüklenmeye başlamışlardır. Halk eskiden olduğu gibi devleti yanında değil tam tersine zaptiyesi, memuru, kadısı ve diğer görevlileriyle karşısında görmeye başlamıştır.⁴⁵ İltizam sistemi sosyo-ekonomik hayat üzerinde çok olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Bu durumdan en çok etkilenen köylüler olmuştur. Köylüler devlet görevlilerinin ulaşamayacağı yüksek yerlere yerleşmeye başlamışlardır. Konulan ağır vergileri ödeyemeyen çok sayıda köylü, topraklarını kaybetmiş ve merkeze muhalif olan ayanların saflarına katılmak zorunda kalmıştır.⁴⁶

Ayanlar, kendilerini halka, onların koruyucuları olarak göstermiştir. Merkezin baskısı altında ezilen halk, yerel menfaatleri dile getiren ayanlara daha fazla güvenmeye başlamıştır. Ayanlar güçlendikçe köylünün elinde avucunda olanı alma hususunda mültezimlerden daha az hırslı olmadıklarını zamanla göstermişlerdir. Fakat sistemin yürümesi için de gerekli tedbirleri almışlardır.⁴⁷ Bunun yanında eyalet ve sancak yöneticileri de halk ile merkez arasındaki ilişkilere öncülük etmek, güvenliği sağlamak, vergileri toplamak ve cepheye asker göndermek gibi konularda ayanlardan yardım almaya başlamışlardır. Bu gelişmeler padişahın gerek yöneticiler ve gerekse halk üzerindeki otoritesini zayıflatmıştır. “*Küçük Padişah*” gibi nitelendirmelerle anılmışlardır.⁴⁸

II. Mahmut zamanında memurlara hazineden düzenli maaş verilmeye başlanması, yöneten-yönetilen ilişkileri açısından önemli sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Eski usulde memurlar vatandaşın işini yapınca bunun karşılığında belli bir harç alıyorlardı. Böylece çok iş yapanlar çok kazanmakta, az yapanlar ise az kazanmaktaydı. Bu uygulama ile halk devletin kapısında fazla beklemiyordu. Düzenli maaş sistemine geçilince memurlar işleri ağırdan almaya başladılar ve halk devlet kapısında günlerce beklemeye başladı.⁴⁹

---

⁴⁵ Selçuk Yalçındağ, “*Kamu Yönetim Sistemimizin Tarihsel Evrimi Üzerine Notlar*”, Ankara 1970, s. 37.

⁴⁶ Metin Heper, *Türkiye’de Devlet Geleneği*, İstanbul 2006, s. 74.

⁴⁷ Şerif Mardin, “*Türk Siyasetini Açıklayabilecek Bir Anahtar: Merkez-Çevre İlişkileri*”, İstanbul 2000, s. 85.

⁴⁸ Çaylak, *Osmanlı’da Yöneten ve Yönetilen*, s. 93. Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Ankara 1997, s. 33-37.

⁴⁹ Muhittin Tataroğlu, “*Cumhuriyet Döneminde Bürokrasinin Rolü*”, İstanbul 1998, s. 3589.

Osmanlı Devleti'ndeki modernleşme gayretleriyle birlikte bürokrasi, devletin toplumu dönüştürmesinde öncü rol oynamıştır. Böylece ekonomik, kültürel ve siyasal gelişme alanlarında öncülük etmeye başlamıştır. Fakat modernleşme yönündeki gayretlerin bazıları toplum gurupları tarafından benimsenmemiş ve tepkiyle karşılanmıştır.⁵⁰

3. TANZİMAT DÖNEMİNDE OSMANLI BÜROKRASİSİNDE YAPILAN YENİLİKLER

XIX. yüzyıl Osmanlı tarihi, bir bakıma idari reformlardan oluşan ve Osmanlı tarihinin panoramasını değiştiren bir dönem olmuştur. Bu idari reformlar, geçmiş asırlardaki yeniliklerden önemli farklılıklar ihtiva etmektedir. Bu dönemdeki idare modernist bir bakış açısı ortaya koymuştur.⁵¹

Gülhane Hatt-ı Hümayûn'u olarak da bilinen Tanzimat Fermanı, Osmanlı Devleti açısından modernleşme sürecinin başlangıcıdır. Kanun önünde herkesin eşit olduğunu ifade eden, yani kanun üstünlüğüne vurgu yapan ve Padişah otoritesini azaltan bu ferman, modern Türk tarihinin ana gelişme profiline başlangıç noktası olarak kabul edilir.⁵²

Tanzimat Fermanı'nın başlangıcında belirtildiği gibi, devlet 150 senedir artan bir buhran içerisindeydi. Bu buhran Osmanlı insanının şuurunda toprak kayıplarıyla, idarenin önünde ise dağılan ve görevlerini yerine getiremeyen geleneksel devlet ve toplum kurumlarından oluşan bir problem yumağı olarak tanımlanmıştır. Daha önceden bazı düzenlemeler yapılmış olsa da, bu düzenlemeler her alana nüfuz etmiş problemleri çözmeye yeterli gelmemiştir. Artık köklü değişiklikler yapma zamanı gelmiştir.⁵³

XIX. yüzyıl idari reformları bir bütünlük teşkil etmektedir. Öncelikle ıslahatın dikey olarak, idarenin sadece bir bölümünün ele alınmadığı, bir merkeziyetçi

---

⁵⁰ Ömer Çaha, *Osmanlı'da Sivil Toplum*, Ankara 1994, s. -95.

⁵¹ İlber Ortaylı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, cilt 1, İstanbul 1999, s. 283.

⁵² Özger, *Osmanlı Bürokrasisinde Yozgatlı Devlet Adamları*, İstanbul 2010, s. 19.

⁵³ Ortaylı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, cilt 1, s. 283. Ali Akyıldız, *Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme*, İstanbul 2006, s. 18-19.

düzenleme ve bütüncüllük göze çarpmaktadır. İdarenin mülki ve askeri bütün birimlerinde, hatta toplum hayatında ve ülke çapında bir düzenleme görülür. İdari kadrolar bir bütün halinde birbirine yatay geçişin sağlandığı bir hiyerarşiye bağlanmıştır. Merkezi idarenin istihdam edeceği memurların belli bir eğitimden geçmesi için hizmet içi eğitimin yanında ve ondan daha da önemlisi modern eğitim kurumlarının oluşturulmasına önem verilirdi.⁵⁴

Tanzimat döneminin modern devlet anlayışı, merkeziyetçi devlet olarak gelişme göstermiştir. Merkezileşmenin temel özelliği bürokrasinin oluşmasıdır. Bürokrasi ile keyfilikten, bireysellikten uzaklaşılır; memurların hakları, görevleri, yetkileri ve sorumlulukları kanunlarla tanımlanır. Böylece bir devlet memuriyeti anlayışı geliştirilmiştir. Bürokrasiden emin olunması için yetki ve sorumlulukların cezai hükümlerle sınırlandırılması hükmü getirilmiştir. Bürokrasi, böylece iktidari padişahattan devralmış oluyordu.

Tanzimat döneminin etkin ismi Mustafa Reşit Paşa, birkaç defa Avrupa'ya gidip-gelmiş ve oradaki yapıyı inceleme imkânı bulmuştu.⁵⁵ Reşit Paşa, hükümet işlerinde başarılı olunmasını bürokratik kurumların kurulması ve bu anlayışta bir yönetim geleneği kazanılması ile mümkün olacağını düşünmekteydi. Bu durum tüm yetkilerin bir padişahta toplanması yerine kurumların ve sivil bürokrasinin devlet yönetiminde daha önemli hale gelmesi demektir.⁵⁶ Bu modernleşme sürecinde Weber'in ilk örgüt kuramlarında *bürokrasi* teorisinin uygulaması görülmektedir. Tarihi ve karşılaştırmalı yöntemi kullanan Weber, XX. Yüzyıl başında Avrupa'da meydana gelmiş değişmelerin etkisinde kalmış, eski örgüt şekillerinin geçmişte kırsal, geleneksel bir toplum ihtiyaçlarını karşılamada yeterli olmalarına rağmen, sanayileşen ve modernleşen Avrupa için artık başarı sağlayamayacakları kanaatine varmıştır. Bu eski organizasyon şekillerinin yerini Weber'in *bürokrasi* dediği yeni örgüt tipi olmaya başlamıştır.⁵⁷

---

⁵⁴ Ortaylı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, s. 283-284.

⁵⁵ Özger, *Osmanlı Bürokrasisinde Yozgatlı Devlet Adamları*, s. 19.

⁵⁶ Akyıldız, *Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme*, s. 45.

⁵⁷ Heper, "*Bürokrasi*", s. 290-294.

Tanzimat'ın bürokrasi üzerine etkileri de Tanzimatçıların hem iyi hem de kötü yönlerine işaret eder. Bu dönemde mülkiye memurlarının sayısı on binleri aşmıştır. Bunlardan birçoğu gereksiz görülebilir. Ancak bu sayede sivil bürokrasi yeni birçok görevi üstlenebilmiştir. Tanzimat döneminde Osmanlı Devletinde ilk defa sistemli bir biçimde tüm ülkeyi kapsayan sivil memurlardan oluşan merkez ve taşra teşkilatları altyapısı kurulmaya başlanmıştır.⁵⁸

Kendisinden sonraki devrelere ıslahat metodunun kaynağı olan Tanzimat, II. Mahmut sisteminin doğal ürünüdür.⁵⁹ Tanzimat aynı zamanda bir zihniyettir. Bu zihniyetin devamını I. Meşrutiyet'te, kısmen de olsa II. Meşrutiyet'te görmek mümkündür. Bu da göstermektedir ki, Osmanlı devletinin yıkılışına kadar, ıslahat taraftarları Tanzimat'ın ortaya koyduğu ıslahat metodunu devam ettirmişlerdir.

3.1. Tanzimat Döneminde Yöneten-Yönetilen İlişkileri

Tanzimat döneminde yöneten-yönetilen ilişkileri yeni bir boyut kazanmıştır. Tanzimat'ı ortaya çıkaran siyasi düşünce, yönetenlerle yönetilenler arasında doğrudan bir ilişkinin gerçekleşmesi yönünde olmuştur. Tanzimat Fermanında ilan edilen *vatandaşların eşitliği* ilkesinin hedefi, halkı devletin yanına alarak yerel eşrafa karşı tavır almalarını, bununla birlikte Avrupa Devletlerinin ülkenin iç işlerine karışma emellerine son verme amacını taşımıştır.⁶⁰ Osmanlı Devletinde reaya devletin daha iyi çalışması için hoş tutulması gereken bir araç olarak ele alınırken, Tanzimat ile birlikte ortaya çıkan yeni düzenlemeyle, devletin esas görevinin vatandaşlarının mutluluğunu sağlamak olduğu görüşü, toplumsal temelden yoksun olsa da kabul edilmeye başlanmıştır.⁶¹

---

⁵⁸ Özger, *Osmanlı Bürokrasisinde Yozgatlı Devlet Adamları*, s. 20-21. İlber Ortaylı, "Osmanlı Konçılıryasında Reform: Tanzimat Devri Osmanlı Diplomatasının Bazı Yönleri", *Osmanlıda Milletler ve Diplomasi*, İstanbul 2010, s. 300.

⁵⁹ Çadircı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, s. 173.

⁶⁰ Heper, *Türkiye'de Devlet Geleneği*, s. 79-80. Kemal Baydilli, *Osmanlı Devleti Tarihi*, cilt I, İstanbul 1999, s. 94-95.

⁶¹ Şerif Mardin, "Yenileşme Dinamiklerinin Temleleri ve Atatürk" Türkiye'de Toplum ve Siyaset Makaleler I, İstanbul 2002, s. 210.

II. Mahmut döneminden itibaren oluşmaya başlayan Osmanlı bürokrasisi Tanzimat ile birlikte siyasal gücü ele geçirmeye başlamıştır. Dönemin aydın kesimini oluşturan sivil-asker bürokratlar devlette etkili olmaya başlamıştır.⁶² Yöneten yönetilen ilişkilerinde bürokrasi hâkim güç konumuna gelmiştir. Bürokrasinin işlevinin birçoğunun yeni olması, Avrupa modellerine göre şekillendirilmesi ise halk arasında tepkilere sebep olmuştur.⁶³ Tanzimat'la aşırı merkezileşme, yerel işlerin görülmesini engellerken, yetkisiz ve niteliksiz yöneticilerin elinde kamu yönetimi yozlaşmaya devam etmiştir.⁶⁴ Kamusal mal ve hizmetlerin üretilip halka sunulmasında, bürokrasi ağırlığını hissettirmiş. Yönetici kadroların topluma hâkim olma ve onu değiştirme isteği bu sonucu ortaya çıkarmıştır.⁶⁵ Bürokratlar, toplum için en iyisini bildiklerini ve bunun da batılılaşma olduğunu iddia etmişlerdir. Osmanlı modernleşmesinin bir aracı olarak kendilerini, değişimin simgesi ve kanalı olarak görmüşler. Bunun sonucu olarak toplumun tüm kesimleri üzerinde mutlak bir baskıya yönelmiş ve devleti kendilerine ait özel bir aygıt şeklinde algılanmaya başlamışlardır.

Tanzimat ile birlikte yerel meclislerin kurulması, yönetilenlerin siyasal temsilini sağlamaya yönelik olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.⁶⁶ Bu meclisler içerik itibari ile olmasa da biçim itibari ile temsil ilişkilerinin doğmasına yardımcı olmuştur. Bu oluşum halkın yönetimle ya da merkezle olan temasının bir kısmını oluşturan resmi başvurularının *şikâyet* ya da *yardım* temelinden *halin arzı* temeline dönüşmüştür. Bu meclislerle merkez taşıyı kontrol altında tutmayı amaçlamıştır denebilir.⁶⁷

Sonuç olarak Tanzimat'ın getirdiği düzen, yönetilenlerin yönetenlerle ilgili şikâyetlerini azaltmamış aksine artırmıştır. Halkın talep ettiği kamu hizmetlerinin

---

⁶² Selçuk Yalçındağ, “Kamu Yönetiminde Halkla İlişkiler”, Amme İdaresi Dergisi, cilt 19, s. 1, Ankara 1986, s. 139.

⁶³ Carter V. Findley, “19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda Bürokratik Gelişme”, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, cilt 1, İstanbul 1985, s. 261.

⁶⁴ Muzaffer Sencer, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat Sonrası Siyasal ve Yönetimsel Gelişmeler”, Amme İdaresi Dergisi, cilt 17, sayı 3, Ankara 1984b, s. 67.

⁶⁵ Eryılmaz, *Tanzimat ve Yönetimde Modernleşme*, s. 174.

⁶⁶ Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, s. 199-202.

⁶⁷ Çaylak, “Osmanlıda Yöneten ve Yönetilen Bir Şerif Mardin Çözümlemesi”, s. 193-194.

gecikmesi, genellikle devletin işleyişinden kaynaklanan sorunlardan meydana gelmiştir. Halk da bu gecikmeleri önlemek için rüşvet ve benzeri gayri meşru yollara başvurarak işlerini çözmeye çalışmıştır. Böylece duraklama ve gerileme dönemlerinde bozulmaya başlayan yöneten-yönetilen ilişkileri, zaman içerisinde zıtlaşmaya varan bir görüntü sergilemiştir.

4. SİCİLL-İ AHVÂL DEFTERLERİ

4.1. Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun Kurulması

Sicil terimi, Divan-ı Hümayun, şer'î mahkeme ve nüfus kayıtları yerinde kullanılan bir tabirdir. Çoğulu sicillâttır. Sicill-i ahvâl ise memurların sicil kayıtlarının tutulduğu dairenin adıdır.⁶⁸

Sultan II. Abdülhamit saltanatının başlangıcından itibaren idarenin niteliğini iyileştirmeye çalışmış, memurların özlük haklarının düzenlenmesine önem vermiştir. Memurların seçimi üzerinde özellikle durarak, hazine-i hassa kaynaklarının nüfusun her kesiminden gelen ve meziyet esası üzerine yükselecek olan memurların eğitimi için kullanma niyetinde olduğunu ortaya koymuştur.⁶⁹ Bu maksatla 1859 yılında açılmış olan Mülkiye Mektebi'ni mülki kadrolara personel yetiştirmek için *Mekteb-i Mülkiye-i Şahane* adıyla genişletmiştir.⁷⁰

Kanun-i Esâsi'de, mülkiye memurları ve kalemiye ile ilgili bir kısım düzenlemeler yer almıştır. Devlet hizmetini yürüten memurların, görev ve sorumlulukları, tayin ve terfi kıstasları, yargılanma usulleri, görevden el çektirilmelerini gerektirecek haller gibi konular belirlenmiştir. Zaten Sultan Abdülhamit tahta geçtiğinde parlamentonun açılışında yaptığı konuşmada, yönetimin düzenlenmesiyle ilgili yeni bir devrin başladığını ifade etmişti.⁷¹ Bu ifade doğrultusunda teşebbüste bulunmuş ve devlet personelinin sicillerini tutmakla görevli olması için 1879'da Sicill-i Ahvâl Komisyonu kuruldu.⁷²

Daha önce 26 Ocak 1877'de Mithat Paşa'nın azli sonrası sadarete getirilen Edhem Paşa döneminde yeniden oluşturulan Dâhiliye Nezareti, Ahmet Cevdet Paşa'ya tevdi edilmiş ve onun zamanında nezaret bünyesinde *Memurin Kalemi Müdürlüğü* adıyla bir kurum oluşturulmuştu. Mülkiye memurlarının sicilleri bu müdürlük tarafından tutulmaya başlandı. Cevdet Paşa'nın ilk icraatlarından biri,

---

⁶⁸ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarihi Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, III, İstanbul 1983, s. 210. Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara 1997, s. 951.

⁶⁹ Gülden Sarıyıldız, *Sicil-i Ahval Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi*, İstanbul 2004, s. 7.

⁷⁰ Ekmeleddin İhsanoğlu, *Osmanlı Medeniyeti Tarih*, c. 1, İstanbul 1999, s. 337-338.

⁷¹ Özger, *Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Yozgath Devlet Adamları*, s. 22.

⁷² Pakalın, *Osmanlı Tarihi Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, s. 210.

mutasarrıf ve kaymakamlar başta olmak üzere, mülkiye memurlarının tercüme-i hallerini kaydetmek için Bab-ı Âli'de bir *Sicill-i Ahlak Defteri* tanzim etmek oldu. Sicill-i Ahval Komisyonu'nun bu ilk çekirdeği olan 26 Mart 1877 tarihinde kurulan memurin kalemi müdürlüğünün görevi; mülkiye ve kalemiye memurlarının menşelerinden başlayarak, nerede hizmet ettiklerini *sicil-i mahsus*'a kaydederek, ihtiyaç duyulduğunda o kayıtlara müracaat edilmesini temin etmek olmuştur. Ayrıca, bu memurlardan azl veya tayin olunacaklarla, kanunen cezalandırılmaları gerekenlerin durumlarının, isimlerinin üst tarafına işaretlenmesi, emekliliğe hak kazananların hakkında da gerekli olan işlemleri yürütmek de kalemin görevleri arasındaydı. Memurin kalemi müdürlüğünün yanı sıra, kaza kaymakamlıklarına atanacak kişilerin iktidar sahibi ve ehliyetli kimselerden seçilmesi için *İntihâb-ı Kaymakamlar Komisyonu* kuruldu. Bu komisyon zamanla ihtiyaca cevap veremez duruma gelince, bu defa *Muvakkat Sicill-i Ahvâl Komisyonu* teşkil edildi. Daha sonra da Bâbîâli'de daimi statüde Sicill-i Ahvâl kalemi oluşturularak başkâtipliğine rüsumât dairesinde Emtia-i Dâhiliye Gümrüğü tahrirat kâtibi Halit Efendi getirildi.

Yapılan idari teşkilatlanma ile komisyon, tescilat kalemi, tetkikat kalemi ve evrak kalemi olmak üzere üç bölüme ayrıldı. 1877 – 1878 Osmanlı – Rus Savaşı ve sonrasında imzalanan Berlin Antlaşması sonrasında, Avrupalı devletlerin baskıları neticesinde Osmanlı tebaasından Hıristiyanlara yönetimde söz hakkı verilmesi gündeme geldi. Bu bağlamda bazı vilayetlerde gayrimüslimlerden vali muavini ve kaymakam muavini ataması yapıldı. Memur istihdam politikasında düzenleme yapıldı. Dâhiliye Nezaretine bağlı olan *İntihâb-ı Memûrin Komisyonu*, *Tekaût Sandığı Nezareti* ve bunlardan daha önemlisi olan *Sicill-i Ahval Komisyonu*'nun kararları ve uygulamalarıyla devlet memurlarının tayin, terfi ve emeklilik işlerini merkezileştirdi. Islahatların tüm vilayetleri kapsamı, gayrimüslim memurların daha önce yer almadıkları görevlere getirilecek olmaları ve diğer sebepler, memur seçimi ve tayininde değişikliğe gidilmesini mecburi hale getirdi. Bu sebeplerle *Memurin-i İntihâb Komisyonu* ile *Sicill-i Ahvâl Komisyon-i Umumisi* lağvedilip, bu iki komisyon işlerini yürütmenin ötesinde, daha geniş yetkilerle donatılmış olan

Memurin-i Mülkiye Komisyonu kuruldu. Devlet personelinin sicillerini tutmak için de 1789 yılında *Sicill-i Ahvâl Komisyonu* oluşturuldu.⁷³

4.2. Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun Kalemleri ve Görevleri

Sicill-i Ahvâl Komisyonu kurulduğu zaman, mevcut imkânsızlıklardan dolayı vazife taksimine gidilmemiştir. Sonraları sicil dairesinin yazı kurulu sorumlu oldukları kayıt tutma, yazışmaları yapma, belge, defter, istatistikler düzenleme gibi işlerin türüne göre *tetkikat*, *tescilat*, *evrak kalemleri* adıyla üç şubeye ayrılmıştır.⁷⁴

4.2.1. Tescilât Kalemî

Tescilât kaleminin esas görevleri dört kısma ayrılmıştır. Bunlardan birincisi ve en önemlisi *vukuat* idi. Vukuat, göreve başlayan bir memurun daha sonraki durumunda; terfi, rütbe, nişan, ceza, görev değişikliği, ilave memuriyetler, maaş artışı ve azalması, azil, tekaüt, istifa gibi meydana gelen olumlu-olumsuz her türlü gelişmelerdi. Bu kalem, bütün devlet memurlarının, devlet hizmetine girişlerinin başlangıcından, hizmetlerinin ve hayatlarının sonuna kadar azil ve tayinlerini, rütbe ve nişana sahip olmalarını, maaş artışlarını, memuriyetlerinin değiştirilmesi ve becayışını düzenlerdi. Bunun yanı sıra mahkeme edilenlerin berat veya cezalarını, çeşitli nedenlerden dolayı memuriyetten ayrılmada devlet mallarından, şahsi hukuk ve sâireden zimmetleri hususunu ve hüsn-i hizmet mazbatalarını da düzenlerdi.

Tescilât kaleminin bunlardan başka görevleri de vardı. Memuriyetten ayrıldıktan sonra istihdamlarının uygunluğunu gösteren Şuray-ı Devlet ve mensub oldukları nezaretler encümeninden eklenen kararları, Sıhhiye ve Tekâüt Nezâretleri cetvellerinin içine aldığı muamelatı, ecnebi nişanlarına sahip olanlara ve ilave memuriyet olarak bazı komisyonlarla, tahkik memuriyetlerine ve diğer hizmetlere tayin edilenlere ait vukuatı tercüme-i hâl varakalarına ilave etmek diğer işleri arasındaydı.

⁷³ Sarıyıldız, *Sicill-i Ahval Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi*, s. 8-9. Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, III, s. 210.

⁷⁴ Sarıyıldız, *Sicill-i Ahval Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi*, s. 17.

Tescilat kalemine ait görevlerin ikincisi; bütün tercüme-i ahvâl varakalarını ve vukuât zeyillerini esas defterlerine aynen kaydederek, numaralarını yazmak; memurların adet, sınıf ve derecesi, milliyet, kavmiyet, tabiiyetleri hakkında istatistik tutarak *hülâsatû'l kuyûd cetvellerini* tertip ve tanzim etmektir.

Tescilat kaleminin üçüncü görevi *fihrist muamelesi*'ydi. Fihrist muamelesi, vukuâtтан çıkan zeyiller üzerine memurların azil ve tayinlerini, rütbe ve nişanlarını, memuriyet değişikliklerini fihrist defterlerine işaret ve memurların isim ve babalarının isimleriyle memuriyetlerini ve tercüme-i hâl varakaları numaralarını *hurûf-ı heca defterleri*'ne yazmaktı. Bunun yanı sıra merkez dairelerinden ve vilayetlerden gelen birinci sınıf ve ikinci sınıf tercüme-i ahvâl evrakını ilk olarak vâride (gelen) defterlerine kaydederdiler. Ardından mükerrer olup olmadıklarını esas kayıtlara başvurarak tetkik edip, tasdikli suretleri için gerek merkez dairelerden talep ve gerekse sahipleri tarafından müracaat olduğunda kayıtları ayrıntıları ile araştırarak tercüme-i hallerini ve sicil numaralarını bulmak ve müsevvidlere havale edilmiş olan tercüme halleri jurnal defterine dâhil ederek imza ettirmekle yükümlü kılınmışlardı.

Tescilât kaleminin dördüncü görevi; devlet dairelerinden ve sahipleri tarafından talep edilen, birinci sınıftan tescil edilen ve ait olduğu şubelerle komisyonlara gönderilmesi gereken tercüme-i ahvâllerin tasdikli suretlerini istinsah etmektir.⁷⁵

4.2.2. Tedkîkât Kalemi

Sicill-i Ahvâl Dairesini oluşturan kalemlerden ikincisi *tedkîkât kalemi* idi. Her türlü tercüme-i hâl evrakının araştırılması ve özetlenmesiyle içerdikleri bilgilerin resmi kayıtlara uygun olup olmadığının tespiti bu kalemin görevlerindendi. Tedkîkât kaleminin görevleri üç kısma ayrılmıştır.

Birincisi, ikinci sınıf tercüme-i hâl varakalarını tashih ve eksikliklerinin tamamlanması. Birinci sınıftan olarak aynen gelen tercüme-i hâl evrakının incelenerek tercüme sahibinin varakasında beyan ettiği hizmet ve memuriyetlerin

---

⁷⁵ Sarıyıldız, *Sicill-i Ahval Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi*, s. 17-20.

resmi kayıtlara dayandırılması için ilgili olduğu daire, nezaret ve vilayetlerden yazılı bilgi isteme, istenen cevapların gecikmesi durumunda tekidnâmeleri düzenleme ve noksanlarını giderdikten sonra hülâsa müseveddelerini yazmaktan ibarettir.

İkincisi; *tedkikât ve tescilât kalemleri* ifadesiyle Sicill-i Ahvâl Müdüriyet-i Umumiyesi ve Sicill-i Ahvâl Müdüriyeti'nden merkez dairelerle, vilayetlere ve sicil şubeleriyle, husûsi sicil komisyonlarına yazılan tezkereler, yazışmalar ve telgrafnameler, müzekkirelerle taltifât evrakının müsveddelerini temize çekme vazifesiydi.

Üçüncüsü ise Sâlnâme-i Umûmi'yi tertip etmektir. Tedkikat kaleminde sâlnâme hazırlamakla görevli memurlar yoktu. Sâlnâme hazırlamak ilave bir görev olarak komisyona verildiğinden, sâlnâme hazırlanma zamanlarında Sicill-i Ahvâl daire-i Umûmiyesi'nin üçte bir oranında memurları bu iş ile meşgul olurlardı.⁷⁶

4.2.3. Evrak Kalemi

Bu kalemin görevi gelen ve giden evrakı kaydetmek, ilgili yerlere sevk ederek sahiplerine verilecek tercüme-i hal suretlerini teslim etmek, esas sicillerle diğer kayıt defterlerinin ve tercüme-i hal varakalarıyla ilgili evrakı, kitap, risale ve diğer müellefâtı korumaktır.⁷⁷

4.3. Sicill-i Ahval Defterlerinin Özellikleri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi bünyesinde bulunan ve Osmanlı bürokrasisinin son elli yılına ışık tutabilecek bir özelliğe sahip Sicill-i Ahvâl Defterleri, dönemin önemli devlet adamı Ahmet Cevdet Paşa'nın çabalarıyla tutulmaya başlandı. Bu sebepten olsa gerek ilk tutulan defter de ona aittir.⁷⁸

---

⁷⁶ Sarıyıldız, *Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi*, s. 20-21.

⁷⁷ Sarıyıldız, *Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi*, s. 22.

⁷⁸ Talip Mert, "*Sicill-i Ahval Defterleri ve Buna Dair Yayımlanan Nizamnameler – I*", Arşiv Araştırmaları Dergisi, sayı 2, İstanbul 2000, s. 99.

Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun kurulmasından itibaren 1909 yılına kadar mülki ve adli memurlardan 92.000 memurun sicil kaydı 201 defterde toplanmıştır.⁷⁹ Memur adedi, Başbakanlık Osmanlı Arşiv Rehberinin 2010 baskısında 51.692 olarak verilmiştir.⁸⁰

Defterlerin nasıl tutulacağına dair birçok tarifname ve nizamname hazırlanmıştır. Bunlardan ilki *Sicill-i Ahvâl Talimat-ı Umumiyesi ve Zeyli ile Tarifnamesi Ahkâm-ı Münderecesini Tavzihan ve Tadilen Vaz Olunan Devlet-i Aliyye-i Osmaniye Sicill-i Ahval Kanunnâme-i Umumiyesi* adıyla yayımlanmıştır. Sicill-i Ahvâl Kanun-ı Umumisi 8 fasıl ve 39 maddeden oluşmaktaydı. İlk fasıl sicill-i ahvalin tarifine ayrılmıştı. İkinci fasılda; sicil-i ahval'e kaydolunmakla mükellef olanlar belirlenmekte, üçüncü fasıl tercüme-i hal evrakının nasıl kaydedileceğine dair olup, üçüncü maddeden on üçüncü medenin sonuna kadar maddeler halinde sıralanmıştır.

Dördüncü fasıl ise tercüme-i hâl ve mevcut evrakın nelerden oluştuğuna dairdir. Bu evraklar nerelerden alınmıştır? Kimler tarafından tasdik edilmiştir? Hangi okullardan ne tür evraklar alındığı konularını ihtiva etmektedir. Ondört ve on beşinci maddeler bu hususa ayrılmıştır. Beşinci fasıl, tercüme-i hal evrakının sicill-i ahvâl dairesinde ne tür işlem göreceği hususunu izah etmekte olup, onsekiz ile yirmi üçüncü maddeler arası bu konuya ayrılmıştır. Yedinci fasıl, temel siciller ile kayıt defterlerinin teferruatının nasıl olacağını anlatır. Yirmi üç ile yirmi beşinci maddeler arası buna ayrılmıştır. Sekizinci ve onuncu fasıllar ise sicile geçirmelerin nasıl olduğu ve hangi aşamalardan oluştuğu hakkındadır. Yirmi altıncı maddeden otuz ikinci maddeye kadar olan kısım bu bilgileri içerir. Sekizinci fasıldan sonra *mevadd-ı şetta* olarak ifade edilen çeşitli maddelerden oluşan ve bu fasıllara girmeyen maddeler bulunuyordu. Bu kısım yedi maddeden ibaret olup, otuz üçüncü maddeden otuz dokuzuncu maddenin sonuna kadardır.

Bunlar da memuriyete yeni atanacak kişilerin hangi hallerde ve ne şekilde tayinlerinin yapılacağı, memuriyete geçişte yanlış beyanda bulunanlar hakkında ne gibi işlemler yapılacağı, gerek maaşla ve gerekse mülazemetle yeniden memuriyete

⁷⁹ Özger, *Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Yozgatlı Devlet Adamları*, s. 24.

⁸⁰ . *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, İstanbul 2010, s. 237.

geçmek isteyenlerin hangi aşamalardan geçeceği, memuriyet hizmetine giriş şahadetnamesini alan her bir memurun bu evrakı muhafaza ve gerektiğinde ibrazının ne şekilde olacağı ve bu evrakların nereden ve nasıl alınıp-verileceği, hangi defterlere kaydedileceği hususları anlatılmıştır. Zeyil kısmında ise sicill-i ahvâl reisi ile genel müdürünün bu kanunnamenin muhafazası hususunda sorumluluk sahibi olduğu belirtilmiştir.⁸¹

4.3.1. Defterlerin Tanzim Şekli

Sicill-i Ahvâl Defterleri, 19. yüzyıldaki Osmanlı Devleti'nin bürokratik yapısıyla ilgili önemli bilgiler içermektedir. Defterler, sadece devlet memurlarının hayat hikâyelerinin yazılı olduğu klasik biyografi özelliği taşımaz, aynı zamanda memurların görev yaptığı şehirlere dair sosyokültürel bilgileri de yansıtır. Aynı zamanda, devletin mali ve idari politikalarının takibinin yapılmasına imkân tanıyan, eğitim sistemiyle ilgili bilgiler sunan kaynak özelliğindedir.

Sicill-i Ahvâl Defterleri, ilgili nizamname hükümlerine göre, sorulan beş soruya verilecek cevap şeklinde tertip edilmişlerdir. Bu nizamnamenin maddeleri şu şekildedir:

Nizamnamenin üçüncü fasıl dördüncü maddesine göre birinci sorunun cevabında tercüme-i hal sahibinin kendisi ile babasının ismi, şöhreti, lakabı, milliyet ve tabiiyeti yazılır. Kendisi ve babasının bey, efendi, ağa ya da paşa gibi hangi sıfatı bulunduğu, babası memur ise son memuriyet rütbesi, değil ise hangi sınıftan ve nereli olduğu, hayatta olup olmadığı yazılır. Ailesi tarafından eğer meşhur bir sülaleye mensub ise bu husus da açıkça belirtilirdi.

Beşinci madde, ikinci sorunun cevabında tercüme sahibinin doğum yeri ve tarihi Hicri ve ona karşılık gelen Rumi senenin ay ve günü açık olarak belirtilir. Şayet bu tarihleri adı geçen kişi tam hatırlamıyorsa, yaklaşık olarak yazılıp *takribi* kelimesi ilave edilirdi.

---

⁸¹ Mert, “*Sicill-i Ahval Defterleri ve Buna Dair Yayınlanan Nizamnameler – I*”, s. 100. Sarıyıldız, *Sicill-i Ahval Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi*, s. 117-121.

Altıncı madde, üçüncü sorunun cevabında, hangi memleket ve mekteplerde veya özel hocalardan hangi ilim, fen, sanat ve dilleri ne dereceye kadar tahsil ettiği, diploma veya icâzet alıp almadığı, hangi lisanları okuyup yazabildiği açıkça kaydedilir. Ancak okuyup yazmaya muktedir olmadığı lisanların usul ve lügatini alelâde biliyorsa, o lisanlarla konuşur yazarım denmeyip, aşınayım, o dillere alışkanlığım var ve anlarım denilirdi.

Yedinci madde; dördüncü sorunun cevabında tercüme sahibinin kitap ve risalelerinde resmi izinle basılmış bir eser ve telifi varsa, neye dair olduğu, hangi tarihte ve nerede yayımlandığı gösterilirdi.

Sekizinci madde, biyografi sahibinin teknik bir icad sahibi ve padişah beratına haiz bir imtiyazı varsa, neyi, nerede ve hangi tarihte icad ettiği yazılırdı.

Dokuzuncu madde; beşinci sorunun cevabında tercüme sahibi, devlet hizmetine hangi tarihte, kaç yaşında, nerde, kadrolu ya da mülazemetle (stajyer) mi girdiği? Ondan sonra sırayla gerek daimi ve muvakkat, gerek asıl veya vekil veya ilave memuriyet suretiyle hangi memuriyetlere geçmiştir? Herbirinden ne kadar maaş, harcırah, ücret ve sair almıştır bunlar belirtilirdi. Kadro maaşında geçici ve daimi ne kadar zam ve tenzilat almıştır? Sırasıyla hangi rütbe ve nişanlara ne sebeple sahip olmuştur? Hizmete girişinden bu belge tarihine kadar açıkta kalmış mıdır? Eğer kalmışsa ne kadar kalmış ve ne kadar açıkta kalma maaşı almıştır? Bu hususların kabul ve ertelenmesi ile ilgili padişah iradesi çıkmış mıdır? Bunları Hicri ve ona denk gelen Rumi sene, ay ve gün belirtilerek yazılırdı. Tarihler net olarak bilinemiyorsa takriben, falan senenin falan ayının başlarında, ortalarında veya sonlarında ifadesiyle yetinilirdi.

Onuncu madde; altıncı sorunun cevabında biyografi sahibinin devlet hizmetine girdiği zamandan bu belge tarihine kadar, oradan ayrılmış ise gerçek sebepleri, mahkeme edilmiş ise, töhmet veya beraatından nasıl sonuç çıktığı, ceza alıp almadığı ve elinde beraat kararının olup olmadığı yazılırdı.

On birinci madde; biyografi kâğıtları yukarıda tarif edilen şekilde doldurulduktan sonra altına üç kuruşluk bir pul yapıştırılır. Bu kâğıdın yine Hicri ve Rumi tarihleri ile ay, gün ve nerede yazıldığı belirtilirdi. Halen görevde ise

bulunduğu görev, açığa alınmış ise son memuriyeti yazılarak imzalanıp şahsi mühürle mühürlenirdi.

On ikinci madde; hal tercümesi kâğıtları, herkesin kendisi tarafından tanzim olunduktan sonra İstanbul'da bulunanlar mensup oldukları dairenin en büyük memuru, eğer bir şube maiyetinde ise şubenin reisi, vilayet, sancak, kaza, nahiye merkezlerinde olanlar da valiler, mutasarrıflar, kaymakam ve müdürler, yine bir şube memuriyetindekiler o şubenin amirleri tarafından imza edilir ve resmi mühürle tasdik olunurdu.

On üçüncü madde; bu kâğıtlara sorulan soruların cevabı olabilecek hususlardan başka haller yazılmazdı. Memuriyetin gereği olarak yapılan işler yazılmayıp, fevkalade bir hizmeti olmuş ise, yalnız o kaydedilirdi.

On dördüncü madde; biyografi kâğıtlarında yazılı birinci ve ikinci soruların cevapları tercüme sahibinin nüfus teskeresi ile diğer belge vasfını taşıyan evrak, üçüncü sorunun cevabı için maarif nezaretine bağlı mekteplerin diploma veya tasdiknameleri, ders-i âm uleması (camilerde ders veren âlimler) iczatenameleri, batı ülkelerinden mezun olup maârifçe tasdik edilen diplomalar, dördüncü sorunun cevabı için maârifle illerdeki maârif memurlarınca verilen resmi ruhsatnâmeler, yazılıp neşredilen kitap ve risalelerin birer nüshası, teknik buluşlar, imtiyaz beratları, beşinci sorunun cevabı için yazışmalar, mazbatalar, resimi ilamlar, memmuriyet kimlikleri, ferman ve beratlar varsa diğer vesikalar gösterilirdi.

On beşinci madde; bu sayılan belgeler ile berat kararına haiz evrak sahipleri İstanbul'da iseler mensup oldukları dairenin, dışında ise yerel idarenin en büyük memuru tarafından, nahiyeler bağlı bulunduğu ilçe, iller bağlı olduğu sancak, sancaklar müstakil değil ise merkeze bağlı sancakların ait oldukları vilayetlerin tasdiki şart idi.⁸²

Araştırmamıza konu olan İstanbul doğumlu Rum ve Musevi memurların kayıtları da yukarıda ifade edilen esaslara göre tanzim edilmiştir.

---

⁸² Özger, *Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Yozgatlı Devlet Adamları*, s. 25-26. Sarıyıldız, *Sicill-i Ahvâl Komisyonunun Kuruluşu ve İşlevi*, s. 119-120.

I. SİCİLL-İ AHVÂL DEFTERLERİNE GÖRE İSTANBUL DOĞUMLU YAHUDİ MEMURLARIN SOSYO-KÜLTÜREL DURUMLARI

Yahudi kelimesinin anlamı üzerine birden çok kanaat ileri sürülmüştür.⁸³ İsrailoğulları'nın dininin kökeni Yahudi geleneğinde ilk İbrâni atası ve aynı zamanda ilk Yahudi kabul edilen Hz. İbrahim'e dayandırılmaktadır.⁸⁴ Hz. İbrahim'in oğullarından Hz. İshak'ın oğlu Hz. Yakup peygamberin *Yuda* veya *Yehuda* adlı oğlundan yola çıkılarak, Hz. Yakup'un on iki oğlunun soyunu ifade etmek için *Yahudi* denildiği genel olarak kabul görmektedir.⁸⁵

Yahudiliğin tarihine bakıldığında, Tevrat'ın başlangıç kitabını oluşturan Tekvin bölümünde Tanrı'nın Hz. Âdem vasıtasıyla tüm insanlığın yaratıcısı ve Tanrısı olduğu ve Nuh vasıtasıyla onlarla ahitleştiği ifade edilmekle birlikte, Tevrat teolojisini oluşturan seçme ve ayırıştırma teması İsrailoğulları'nın tarihinde ve kimliklerinin oluşumunda merkezi rol oynamaktadır. Buna göre Nuh oğulları içerisinde Sam'ın, Sam soyundan Hz. İbrahim'in, Hz. İbrahim'in oğullarından Hz. İshak'ın, Hz. İshak'ın oğullarından Hz. Yakup'un ve nihayet bütün Hz. Yakup soyunun Tanrı tarafından seçilmesi söz konusudur.

İsrailoğulları'nın Levi soyundan gelen Hz. Musa peygamber önderliğinde Mısır'daki kölelik evinden kurtarılıp Sina'da Tanrı'yla ahidleşmek suretiyle O'ndan Tevrat'ı almaları, İsrailoğulları tarihinde Hz. İbrahim'le yapılan ahitten sonraki ikinci dönüm noktasına karşılık gelmektedir. Bu ikinci ahitleşme ile İsrailoğullarına Tanrı'nın has kavmi olma ve ataları Hz. İbrahim'e vaad edildiği üzere Kenan topraklarını mülk edinme ayrıcalığı bahşedilmiştir. Mısır'dan çıkış ve Sina'daki ahitleşmenin yanı sıra, çölde geçirilen kırk yıl boyunca İsrailoğulları'nın kutsal topluluk olma yolunda eğitime süreçleri Tevrat'ın Çıkış'la başlayıp Tesniye ile biten diğer dört kitabının konusunu oluşturmaktadır.

---

⁸³ Yunus Özger, "Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Bazı Yahudi Memurların Sosyo-Kültürel Durumları", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, cilt 4, Sayı: 16, Ordu 2011, s. 381.

⁸⁴ Salime Leyla Gürkan, *Yahudilik*, İstanbul 2010, s. 21.

⁸⁵ Özger, "Bazı Yahudi Memurların Sosyo-Kültürel Durumları", s. 381.

Hız. Musa'nın ölümünün ardından İsrailoğulları'nın Yeşu peygamber liderliğinde Kenan bölgesine yerleşmelerinden, ikinci Mabel'in inşa edilmesine kadar ki yedi asırlık dönemde geçen olaylar ise Tanah literatürü'nün Yeşu kitabı ile başlayıp Malaki kitabı ile sona eren geri kalan kısmında konu edilmektedir.

Daha sonra Hz. Davud ve Hz. Süleyman dönemleri yaşanmıştır. Krallık dönemi olarak isimlendirilen bu dönem İsrailoğullarının altın çağı olarak Yahudilerin hafızalarında yer almıştır. Hz. Davud ve Hz. Süleyman aynı zamanda Tanrı'nın İsmailoğulları ile olan ahdini onların şahsında sonsuza kadar sürecek şekilde yenilediği ve soylarını kutsadığı iki önemli figür olarak kabul edilir.

Yahudiliğin sistemleşmeye başladığı dönem Babil sürgününden dönüşle başlayıp ikinci Mabel'in Romalılar tarafından yıkılmasına kadar süren ve ikinci Mabel dönemi olarak isimlendirilen devreye denk gelmektedir. İsrailoğulları'nın sırasıyla Pers, Grek ve Roma yönetiminde yaşayıp ilgili kültürlerin etkisine maruz kaldıkları, ardından Yahudi Haşmoni yönetiminde bir asırlık süre boyunca bağımsızlık elde ettikleri bu devir, mabel, ibadet ve sınıflar arası ilişkiler açısından Tevrat'ın Levililer ve Sayılar kısmında yer alan çoğu kural ve uygulamanın da ortaya çıktığı ya da geliştirildiği dönem olarak kabul edilmektedir.⁸⁶

1.1. YAHUDİLİK – İSLAM MÜNASEBETİ

Yahudilerin Arap Yarımadası'na ne zaman geldikleri tam olarak belli olmamakla beraber, onların Bâbil kralı Buhtûnnassar'ın M.Ö. 587 yılında Kudûs'ü işgal edip halkını esir etmesi ve Bâbil'e götürmesinden veya M.S. 70 yılında Suriye Rum kayserlerinden Titus'un Kudûs'e saldırmasından sonra birkaç Yahudi kabilesinin kaçarak bu bölgeye geldikleri sanılmaktadır.

Arap yarımadasına bu şekilde geldikleri tahmin edilen Yahudiler, bölgenin Hicaz, Vâdi'l Kurâ, Hayber, Teyma, Yesrib ve Eyle gibi muhtelif bölgelerine yerleşmişlerdir. Bu Yahudiler, buldukları yerlerde ziraatı geliştirmişler, açılan

---

⁸⁶ Görkan, *Yahudilik*, s. 22-29. Daha ayrıntılı bilgi için bakınız: Ahmet Lütfi Kazancı, *Peygamberler Tarihi*, cilt 1, s. 165-271, cilt 2, s. 21-29, 29-105, 129-285, cilt 3, s. 131-163.

panayırlara katılarak ve kervan ticaretinde ön plana çıkarak ticaret hayatında etkin olmuşlardır.⁸⁷

Hız. Peygamberin Medine (Yesrib)'ye hicretinden önce Mekke'de Yahudilerle münasebetine dâir kaynaklarda herhangi bir bilgiye raslanmamaktadır. Ancak O'nun doğumundan önce, dedesi Abdûlmuttalib zamanında dedesinin Yahudi bir komşusundan bahsedilir. Kaynakların ticaret yapan ve zengin bir tüccar olarak tanıttığı bu Yahudi, Mekkeliler tarafından malı için öldürülmüş, fakat katiller Abdûlmuttalib tarafından bulunmuş ve onlardan 100 deve diyet alınarak Yahudi'nin amcasının oğluna verilmiştir. Muhammed Hamidullah, tarihi kaynakların Mekke devrinde Hız. Peygamber ile Yahudiler arasında herhangi bir münasebeti nakletmediğini söyler.⁸⁸

Hız. Peygamberin Yahudilerle münasebeti Medine'ye hicret etemsinden sonra olmuştur. Hız. Peygamber, hicretini müteakip, kendisinin gelişinden memnun olmayan Yahudiler'e karşı gayet iyi davranmış ve onlara karşı takındığı tavırlarında yumuşaklık ve anlaşma arzusunda olduğunu izhar etmiştir. Hız. Peygamberin takındığı bu olumlu tavırlar karşısında sayıca az da olsa, bazı Yahudiler Müslüman olmuş, bazıları da Müslüman olmasalar bile en azından Hız. Peygambere cephe almamışlar ve hatta onun yanında yer almışlardır. Bunlardan Abdullah bin Selâm daha hicretin birinci yılında ailesiyle birlikte Müslüman olmuştur.⁸⁹

Hız. Peygamber Medine'ye hicret ettiğinde burada Kaynuka, Nadir ve Kureyza adında üç büyük Yahudi kabilesi yer almaktaydı. Mekke'den gelen Kureyşliler, Evs ve Hazrec'in büyük ölçüde Müslüman olan fertleri ile yeni ve çok kuvvetli bir Müslüman toplum ortaya çıkmıştı.⁹⁰

Hız. Peygamber, Medine'ye geldiğinde şehrin müdafaa sistemini sağlamlaştırmak için tedbirler almaya başladı. Askeri açıdan şehrin savunulması için, Yahudilerle, tarihte en önemli politik belgelerden biri olarak kabul edilen bir ahit

---

⁸⁷ Reşit Haylamaz, *Gönül Tahtımızın Eşsiz Sultanı Efendimiz*, cilt 1, s.599-604, İstanbul 2006

⁸⁸ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, Çeviren: Mehmet Yazgan, Beyan Yayınları, İstanbul 2004, s. 596.

⁸⁹ Haylamaz, *Gönül Tahtımızın Eşsiz Sultanı Efendimiz*, C. 1, İstanbul 2006, s. 613. M. Fethullah Gülen, *İnsanlığın İftihar Tablosu Sonsuz Nur*, C. 1, İstanbul 2011, s. 56-57.

⁹⁰ Zekeriya Kitapçı, *Yeni İslam Tarihi ve Türkler*, Konya 1994, s. 170-171.

yapmıştır. Bu antlaşmaya kaynaklarda *vatandaşlık sözleşmesi*, *Medine vesikası* ve *Anayasa* gibi isimler verilmektedir.⁹¹

1.2. YAHUDİ- TÜRK İLİŞKİLERİ VE OSMANLI DEVLETİ'NDE YAHUDİLER

Yahudilerin Türklerle ilişkileri Osmanlı'dan daha öncesine dayanmaktadır. Bizans zulmünden kaçan binlerce Yahudi, Selçukluların himayesine sığınmıştır. Kuruluş döneminde bazı şehirlerde Yahudi cemaatlerine rastlanmış ve II. Murat zamanından itibaren, Fransa ve Almanya'dan çıkarılan bir kısım Yahudiler, Osmanlı coğrafyasına gelerek güvenli bir şekilde hayatlarını sürdürmüşlerdir.⁹²

Türk-Yahudi ilişkileri açısından şüphesiz en önemli olaylardan biri, İspanya'da Kral Ferdinand ile eşi İzabelle'nin emriyle sürgüne tabi tutulmaları karşısında Osmanlı Sultanı II. Bayezid'in onlara kucak açmasıdır.⁹³ Osmanlı ülkesinin muhtelif yerlerine yerleştirilen Yahudiler arasında bulunan bazı ilim adamları, sonraki süreçte Osmanlı bilimine önemli katkılarda bulunmuşlardır.⁹⁴

Osmanlı klasik döneminde parlak bir görüntüye sahip olan Yahudiler için Tanzimat reformları yeni açılımlara vesile olmuştur. Ferman, Yahudiler gibi bütün uyruklara kanun önünde eşitlik, can ve mal güvencesi getirmiştir. Bir sonraki adım olan Islahat Fermanı (1856) ile eşitlik vurgusu daha da belirgin hale gelmiştir.⁹⁵

Bu dönemde gayrimüslim cemaatlerin yeniden örgütlenmesinde Osmanlı Devletine en az sorun yaşatan grup Yahudiler olmuştur. Çünkü Yahudilerde etnik yapı, din ve cemaat örtüşmekteydi. Dolayısıyla Yahudi cemaatinin devletle olan iç örgütlenme ve ilişkileriyle ilgili olarak fiilen hiçbir sorun yaratmamasından kaynaklanmış bulunan oldukça özel bir düzenleme halinde yetkisini sürdüren *hahambaşı* ile kuruluyordu. Aslında Yahudi cemaatinin, açık bir şekilde Osmanlı

⁹¹ Kitapçı, *Yeni İslam Tarihi ve Türkler*, s. 170-171; Haylamaz, *Efendimiz*, cilt 1, s. 603-604.

⁹² Özger, "*Bazı Yahudi Memurların Sosyo-Kültürel Durumları*", s. 382.

⁹³ Taha Akyol – İlber Ortaylı, *Osmanlı Mirası*, İstanbul 2010, s. 55-56.

⁹⁴ Ekmeleddin İhsanoğlu, *Osmanlı Medeniyeti Tarihi*, cilt 2, İstanbul 1999, s. 437-438.

⁹⁵ Özger, "*Bazı Yahudi Memurların Sosyo-Kültürel Durumları*", s. 382.

siyasal yapılanmasının inşa maddesi olacak olan farklı etnik ve dini yapıları bir arada huzur içerisinde yaşatma idealine başlangıçtan itibaren yakın olduğu söylenebilir.⁹⁶

Osmanlı Devleti, Tanzimat ve Islahat reformlarıyla memur kadrolarını bütün tebaasına açmıştır. Böylece gayrimüslimlerin devlet kademelerindeki istihdam durumlarında büyük değişim yaşanmıştır.⁹⁷ II. Abdülhamit döneminde ise özellikle Yahudilerin eskiye oranla gözle görülür bir şekilde bürokraside istihdam edilmeleri sağlanmıştır. Yahudilerin Osmanlı toplumu içerisindeki konumları, 1892 yılında İspanya'dan göç edişlerinin 400. Yılında coşkuyla kutlama yapmalarından da anlaşılacağı gibi çok üst düzeyde idi.⁹⁸

Milliyetçilik dalgasının bütün Avrupa'yı sardığı ve Osmanlı ülkesinden Sırp, Yunan ve Ermeni ayaklanmalarının görüldüğü böyle bir dönemde Yahudilere devlet bürokrasisinde bu şekilde görevler verilmesi çok dikkat çekicidir. Ayrıca aynı dönemde Avrupa'da Yahudi siyonizminin anlaşılmaya başlanmasıyla gelişen düşmanlık ve Sultan Abdülhamit'in bunların farkında olmasına rağmen böyle bir teşebbüste bulunması manidardır.⁹⁹

Sicill-i Ahval Defterlerindeki 92.000 memurun kaydı, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Dâhiliye Nezareti Sicill-i Ahvâl Defterleri (BOA. DH. SAİD. d) adlı katologlarda kayıtlıdır. Bunlar içerisinde dijital ortama aktarılan özetlerden İstanbul doğumlu Yahudi memurların sayısı yirmi civarında olsa da toplamda defterlerde kaç İstanbul doğumlu Yahudi'nin bulunduğu şimdilik tam olarak belirlenememiştir. Bu çalışmamızda söz konusu dijital ortamda bulunanlar ile bazı defterlerin ayrıca taranması neticesinde ulaşılan otuzdört memurun kayıtları ele alınarak bazı kanaatlere ulaşılmaya çalışılacaktır.

---

⁹⁶ Kemal H. Karpat, *Osmanlı'dan Günümüze Ortadoğu'da Millet Milliyet Milliyetçilik*, İstanbul 2011, s. 99.

⁹⁷ Abdülhamit Kırmızı, "Son Dönem Osmanlı Bürokrasisinde Akraba Ermeniler", sayı 8, 2003, s. 138.

⁹⁸ Abdülhamit Kırmızı, *II. Abdülhamid Dönemi (1876-1908) Osmanlı Bürokrasisinde Gayrimüslimler*, Ankara 1998, s. 92-93.

⁹⁹ Mim Kemal Öke, *Siyonizm'den Uygarlıklar Çatışmasına Filistin Sorunu*, İstanbul 2002, s. 41-51.

1.3. SOSYAL VE KÜLTÜREL DURUMLARI AÇISINDAN YAHUDİ MEMURLARI

Sicill-i Ahvâl defterlerindeki kayıtlardan, İstanbul doğumlu Yahudi memurların biyografileri, sosyal statüleri, eğitim durumları, kullanılan isimler, görev yaptıkları şehirler, meslekleri ve bildikleri lisanlarla ilgili bilgilere ulaşmak mümkündür. Bu bilgilerden yola çıkarak memurların sosyo-kültürel durumları hakkında kanaat edinmek mümkündür.

1.3.1. Yahudi Memurların Kullandıkları İsimler

İncelemeye tabi tutulan Yahudi memurların kullandıkları isimlerle ilgili dikkat çekici hususlar göze çarpmaktadır. Öncelikle incelenen 34 memurun 23'ü yani % 69'u çift isimlidir. 10 kişi ise tek isimlidir.¹⁰⁰ En çok tercih edilen isimler sıralamasında Hz. İbrahim'in isminin Yahudiler arasındaki telaffuzu olan¹⁰¹ *Avram* adı, 7 kişi ile ilk sıradadır. Avram adlı olanların 3'ü çift 4'ü de tek isimlidir. Bunların içerisinde Avram adını ön isim olarak kullananlar (Avram Badi Efendi) olduğu gibi, son isim olarak kullananlar da mevcuttur (Abraham Avram Efendi). Sıralamada 5 kişi ile *Bohur* ismi, ikinci durumdadır. Bahur ismi, 1 kişide tek, diğerlerinde çift isim olarak alınmıştır. Bunların dışında, İsak (3), Bünyamin (2) ve Yasef (2) çok kullanılan isimlerdendir. Ayrıca *Nesim Menahim Amon Efendi* örneğinde olduğu gibi üç isimli olanlarda mevcuttur.

Yahudi memurların isimlerinin incelenmesinde dikkati çeken bir husus vardır. Ferid, Bünyamin, Cemil ve İsak gibi Müslümanların da sıklıkla kullandıkları isimlere rastlamak mümkündür. Bu ortak kullanım, söz konusu isimlerin birçoğunun peygamber ismi olmasıyla izah edilebilir. Ayrıca yüzyıllardır Müslümanlarla iç içe yaşamının ortaya çıkardığı etkilenmeyle de izah edilebilir.¹⁰²

¹⁰⁰ Bu konuyla ilgili bir çalışma yapan Yunus Özger, 85 Yahudi memur üzerinde yaptığı araştırmasında çift isim kullanmayla ilgili % 67'lik bir oran vermektedir Özger, "*Bazı Yahudi Memurların Sosyo-Kültürel Durumları*", s. 383.

¹⁰¹ Gürkan, *Yahudilik*, s. 21.

¹⁰² Özger, "*Bazı Yahudi Memurların Sosyo-Kültürel Durumları*",s. 384.

Tablo 1. İstanbul Doğumlu Yahudi Memurların İsimleri İstatistiği

Memur Adı	Sayı	Memur Adı	Sayı	Memur Adı	Sayı
Abraham	1	Elnevaki	1	Nesim	2
Alber	1	Ferid	1	Pardo	1
Amon	1	Haran	1	Rafael	1
Ancel	1	Hayım	1	samuel	2
Aron	1	İliya	1	Selami	1
Avram	7	İsak	3	Şemiya	1
Badi	1	İzidor	1	Şivatman	1
Badur	1	Leon	1	Tursi	1
Bahar	1	Levi	1	Yakar	1
Barzilay	1	Levi	2	Yasef	2
Beşaye	1	Malho	1	Zital	1
Bohur	5	Mayer	1		
Bünyamin	2	Menahim	1		
Cemil	1	Misitrane	1		
David	1	Mois	1		

1.3.2. İstanbul Doğumlu Yahudi Memurların Eğitim Durumları

İstanbul doğumlu Yahudi devlet adamlarının eğitim ve kültür durumları, ilgili nizamnamenin altıncı maddesinde yer alan “... Üçüncü sorunun cevabında sahib-i tercümenin kangı memleket ve mekteplerde veya muallim-i mahsusdan kangı ilim ve fen ve sanat ve lisanları ne dereceye kadar tahsil eylediği ve şhadetname ve icazetname alıp-almadığı ve kangı lisanlarla kitabet veyahut yalnız tekellüm ettiği tasrih olunur. Ancak tekellüm ve kitabetiyle me'luf ve ma'ruf olmadığı lisanların usûl ve lûgatını adi milmekle o lisanlarla tekellüm ve kitabet ederim dinilmeyûp okudum

aşınayım ve o lisanları tekellüm ve kitabetle me'lûf ve ma'ruf ise tekellüm ve kitabet ederim denilir...” ifadelerine binaen ortaya çıkarılabilmektedir.¹⁰³

Ele alınan İstanbul doğumlu Yahudi devlet adamlarının sicil kayıtlarında yukarıda belirtilen esaslara riayet edildiği ve lisan bilgileri deftere *tekellüm eder, okuryazar, kitabet eder veya aşınadır* şeklinde kaydedilmiştir. Örneğin; Avram Badi Efendi, Hasköy'deki Alyans İzrailiyet mektebinde okuduktan sonra, İstanbul Mülkiye İdadi Mektebini bitirmiş ve akabinde Hukuk Mektebine kaydolarak bu okulu başarıyla tamamlamıştır. Türkçe, Musevice ve Fransızca *tekellüm eder* denilerek, Türkçe, Musevice ve Fransızca'yı okuyup yazabildiği, Rumca ve Almancaya *aşınadır* denilerek, Rumca ve Almanca'nın kaide ve usulleri hakkında alelaide bir bilgiye sahip olduğu ifade edilmiştir. Avram Efendi ise Türkçe, Fransızca ve İtalyanca okuryazar, Rumca'yı ise sadece konuşabildiği kaydedilmektedir. Burada istisnai olarak olsa gerek Samuel Barzilay Efendinin tercüme-i halinde hangi lisanları bildiğiyle ilgili her hangi bir kayıt belirtilmemiştir.

İncelenmiş bulunduğumuz İstanbul doğumlu Yahudi devlet adamlarının neredeyse tamamı, birden fazla yabancı dil bilmektedir. İçlerinden Bohur Efendi gibi İbranice, Türkçe, Fransızca, Arapça, Farsça, İngilizce, İspanyolca ve İtalyanca gibi sekiz dili az çok bilen olduğu gibi, Bohur Elnevali Efendi de rastaldığımız üzere sadece Türkçe ve Fransızca bilenlere de rastlamakta mümkündür.

Görüldüğü gibi Yahudi devlet adamları arasında birden fazla lisan bilme anlayışı yaygındır. Bu durumun ortaya çıkmasında Musevi gençlerin okuduğu tüm okullarda Türkçe dersi olduğu gibi, ikinci meşrutiyette Musevi okulları öncü bir uygulama ile Türkçe lisans derslerini artırmışlardır. Programlara Türkçe okutulan Osmanlı Tarihi ve Osmanlı Coğrafyası gibi dersler koymuşlardır. Böylece etkili bir eğitim yapısı uygulanmış oluyordu.¹⁰⁴ Ayrıca XIX. Yüzyılda memurlarda Fransızca bilme becerisi, en çok aranan özelliklerden biriydi. Bu özelliğe sahip memurlar için Fransızca'yı akıcı olarak kullanmak, kültürel modernliğin simgesi olmaktan öte özü gibi algılanıyordu. Bu algıdan olsa gerek İstanbul doğumlu Yahudi devlet

¹⁰³ Mert, “*Sicill-i Ahval Defterleri ve Buna Dair Yayınlanan Nizamnameler – I*”, s. 100, Özger, “*Bazı Yahudi Memurların Sosyo-Kültürel Durumları*”, s. 384.

¹⁰⁴ İlber Ortaylı, “*Son Devirde Osmanlı Musevileri*”, Osmanlı'da Milletler ve Diplomasi, İstanbul 2010, s. 48.

adamlarının büyük bir kısmı Fransızca bilmekteydi. Fransızca'dan sonra ise en çok bilinen lisan Türkçe'dir. Burada bazı memurların Türkçe bildiğini ayrıca belirtme ihtiyacı hissetmeyerek tercüme-i haline kaydetmeyenlerinde olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Yoksa Türkçe'nin Fransızca'dan daha az bilinmesi pek izah edilebilir gibi görülmemektedir.

Türkçe ve Fransızca'dan sonra en çok bilinen lisanlar İspanyolca ve Rumca'dır. İstanbul doğumlu Yahudi devlet adamları arasında İspanyolca'nın bu şekilde çok bilinmesi, atalarının İspanya'dan gelmiş olmalarıyla izah edilebilir.

İstanbul doğumlu Yahudi devlet adamlarının kullandıkları lisanlarla ilgili çeşitlilik bu devlet adamlarının sahip olduğu kültürel zenginliği ortaya koymaktadır. Zira bu memurlar arasında 15 farklı lisan az-çok kullanılmaktadır.

Tablo 2. İstanbul Doğumlu Yahudi devlet Adamlarının Lisan Seviyelerini Gösteren Tablo

Diller	Okur-yazar kişi sayısı	Sadece kitâbet eder (yazabilir) kişi sayısı	Konuşur durumda olan kişi sayısı	Aşına durumda olan kişi sayısı
1. Fransızca	20	9	8	-
2. Türkçe	18	10	8	-
3. İspanyolca	8	2	3	1
4. İbranice	5	1	-	-
5. Bulgarca	1	1	1	-
6. Rumca	1	-	8	5
7. Almanca	-	2	3	1
8. İtalyanca	3	-	2	3
9. Ermenice	-	-	2	3
10. Musevice	2	3	2	1
11. İngilizce	-	1	1	1

12. Yahudice	1	1	2	-
13. Rusça	-	-	1	-
14. Arapça	2	-	-	-
15. Farsça	1	-	-	-

İstanbul doğumlu Yahudi devlet adamlarının lisan hususundaki bu başarıları onların kültür seviyelerinin ne kadar yüksek olduğuyla ilgili önemli bir kanaat oluşturmaktadır. Bu seviye'ye ulaşmalarında almış oldukları eğitimin rolü büyüktür. Bu açıdan XIX. Yüzyıl Osmanlı Devletinin eğitim sistemi içerisinde Yahudi cemaatinin okullarının yerinin tespit edilmesinde fayda vardır.

XIX. yüzyılın son çeyreğinde İstanbul'un toplam nüfusunun dört yüz bin civarında olduğu ve kırk bin civarında da Yahudi'nin İstanbul'da yaşadığı iddia edilmektedir.¹⁰⁵ Hâlbuki İstanbul fethedildiğinde buradaki Yahudi nüfusu bu oranda fazla değildi. Özellikle II. Bayezid zamanında İspanya'dan, bir süre sonrada Portekiz'den ve Akdeniz'in değişik yerlerinden gelenlerle bu oran artmıştır.¹⁰⁶ Böylece İstanbul'da hatırı sayılır ve kendi içerisinde organize olmuş bir Yahudi Cemaati oluşmuştur.

İlk dönemde Yahudi okullarında İbranice, gramer ve din eğitiminin yanı sıra hesap, hendese, tarih ve coğrafya bilimleri de okutulmuştur. Ancak Yahudi toplumu XVII. Yüzyılın sonlarından itibaren koyu bir taassuba bürünmüş ve Tanzimat dönemi başlarında okullarda sadece İbranice ve dört işlem okutulur hale gelmiştir. İlk modern Yahudi Okulu 1854 yılında açılmıştır. Burada Türkçe, İbranice ve Fransızca birlikte öğretiliyordu. Hahamlar Fransızca eğitimine karşı çıkmışlardır ve birçok olumsuz propagandadan sonra, mektebi himaye eden Kamanto'yu aforoz etmişlerdir. Alyans İsrailit, 1875 yılından itibaren başta İstanbul, İzmir ve Ankara olmak üzere okullar açtığı anda aynı tepkiyle karşılaşmıştır. Alyans bu tepkiler üzerine dini hedef almadığını göstermek için okulları aynı zamanda ibadethaneye

¹⁰⁵ Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914)*, İstanbul 2010, s. 220.

¹⁰⁶ Ortaylı, *Osmanlıda Milletler ve Diplomasi*, s. 46.

dönüştürmüştür. Tanzimat sonrasında ise Yahudi toplumunun eğitim sistemine bakışında önemli değişimler olmuştur. İspanyolca ve İbranice üzerinde tassupla durmanın kendilerine bir faydası olmadığını görerek Fransızca'yı da öğrenmek için Alyans İsrailit mekteplerine rağbet etmeye başlamışlardır.¹⁰⁷

Tablo: 3. İstanbul Doğumlu devlet memurlarının Eğitim Aldıkları Okulların İstatistiği

Eğitim Görülen Okullar	Eğitim Gören Memur Sayısı
Millet Mektebi	7
Alyans İsrailit Mektebi	13
Karanto Mektebi	4
Hukuk Mektebi	2
Mülkiye Mektebi	5
Tıp Mektebi	10
Musevi Mektebi	4
Özel Muallimler	3
Diğer Okullar	5

1.3.3. İstanbul Doğumlu Yahudi Memurların Meslekleri

Nizamnamenin dokuzuncu maddesinde beşinci sorunun cevabında tercüme sahibi, devlet hizmetine hangi tarihte, kaç yaşında, nerede, muvazzaf (kadrolu) veya mülazemetle (stayjyer) mi girdi? Ondan sonra sırasıyla gerek daimi ve muvakkat, gerekse asil veya vekil veya ilave memuriyet suretiyle hangi memuriyetlere geçmiştir, her birinden ne kadar maaş, harcırah, ücret ve sair almıştır bunlar belirtilir,¹⁰⁸ denilerek tercüme-i hal sahibinin mesleği hakkında bilgiler kaydedilirdi. Böylece memurların meslekleri ile ilgili bilgi sahibi olmamız mümkün olmaktadır.

¹⁰⁷ Özger, "Bazı Yahudi Memurların Sosyo-Kültürel Durumları", s. 385. Ortaylı, *Osmanlıda Milletler ve Diploması*, s. 47-48.

¹⁰⁸ Mert, "Sicill-i Ahval Defterleri ve Bunlara Dair Yayımlanan Nizamnameler – I", s. 101.

Araştırmamızın konusunu oluşturan İstanbul doğumlu 34 Yahudi devlet memurunun birbirinden farklı pek çok meslek alanında çalıştıkları anlaşılmaktadır. Başlangıçta stajyer olarak işe başlayan memurlar daha sonra çok daha iyi pozisyonlara terfi ettiklerini görmekteyiz.

İstanbul doğumlu Yahudi devlet memurları, sağlık, emniyet, haberleşme, dış işleri, borçlar idaresi, eğitim, adliye, mütercimlik ve idari işler gibi geniş bir alanda istihdam edilmişlerdir. Bazı devlet adamları, söz konusu birimlerden birinde memuriyete başlayıp, daha sonra başka bir birime geçmişken; özellikle doktorlar gibi bazı meslek erbabı, memuriyete başladıkları alanda devam etmişlerdir. Böylece kendi alanlarında kariyer sahibi olmuşlardır. Memurların meslek olanlarıyla ilgili daha ayrıntılı bilgi aşağıda sunulacaktır.

1.3.3.1. Sağlık Alanında Görev Yapan İstanbul Doğumlu Yahudi Memurlar

Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere değerlendirmeye tabi tutulanlar arasında sağlık alanında istihdam edilmiş olan devlet adamı sayısı 11'dir. Bunlardan Abraham Avram Efendi eczahanede Leon Avram Efendi Hastane çavuşluğunda görev yaparken diğer 9 kişi doktorluk yapmıştır. Araştırmamıza konu olan 34 kişi arasından 11'inin sağlık alanında istihdam edilmesi oldukça yüksek bir orandır.

Doktorların tümü, Tıp mektebini bitirmiş ve Edirne'den İstanbul'a, Yozgat'tan Aydın'a memleketin dört bir tarafında belediye tabipliği başta olmak üzere, sağlık sektörünün değişik alanlarında hizmet vermişlerdir.

Eğitim ve kültür seviyeleri oldukça yüksek olan hekimler, Türkçe, Fransızca, İbranice ve İspanyolca başta olmak üzere birden fazla lisan biliyor durumdaydılar. Örneğin Mayer Şiratman Efendi, Türkçe, Fransızca, Almanca ve Musevice konuşup yazabilmekte, Rumca'yı da konuşabilecek kadar bilmekteydi. Mayer Şivatman Efendi, eğitimine Alman ve Fransız okullarında çeşitli dersleri okuyarak başlamış, daha sonra İstanbul Mülkiye-i İdadi Mektebinde okumuş ve ardından tıp mektebini bitirmiştir. 27 Ağustos 1898'de 578 numaralı tabiplik diplomasını alarak doktor olmuştur. Bor kazası belediye tabipliğine tayin edilmesiyle meslek hayatına başlayan

Mayer Şiratman Efendi, Uşak, Isparta, Serfice, Bozdoğan, Zonguldak, Bitlis, Yozgat ve İstanbul'da görev yapmıştır.

Bir başka İstanbul doğumlu tabip Nesim Menahim Aman Efendi, Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'den mezun olarak 21 Haziran 1898 tarihli tabiplik diplomasını alarak doktor olmuştur. İlk olarak Halep vilayetine bağlı Cısr-i Şuğur kazası belediye tabipliğine atanmıştır. Ancak Amon Efendi, bu zorunlu hizmeti kabul etmeyerek tayin yerine gitmemiş ve 100 lira zorunlu hizmet bedeli ödemek zorunda kalmıştır. Daha sonra şehremaneti heyet-i sıhhiye tabipliğine tayin edilmiştir. Kısa bir zaman sonra gayretlerinden dolayı maaşına zam yapılmış ve derecesi yükseltilmiştir.

Yasef Yakar Efendi de doktor olan İstanbul doğumlu Yahudi memurlardandır. Daru'l-Fünûn-ı Osmanî ulûm-ı tıbbiye şubesinde eğitimini tamamlayarak tabip olmuştur. İlk olarak Edirne vilayetine bağlı Havsa kazası belediye tabipliğine tain edilmiştir. Daha sonra görev yaptığı yerler sicil kaydında belirtilmemiştir.

Görüldüğü gibi sağlık alanında İstanbul doğumlu Yahudi doktorlar yoğun bir biçimde istihdam edilmişlerdir. Dikkati çeken önemli bir husus doktorluk yapanların tamamı ilgili okuldan mezun oldukları halde eczahanede görevlendirilen Abraham Avram Efendinin bu alanla ilgili bir eğitim almamış olmasıdır. Ayrıca Doktorların neredeyse tamamı ilk olarak bir kazanın belediye tabipliğinde göreve başlamış ve 600 kuruş maaş almıştır. Daha sonra buldukları konuma göre maaşı 2.000 kuruşa kadar yükselenler de olmuştur.¹⁰⁹

---

¹⁰⁹ Özger, "Bazı Yahudi Memurların Sosyo-Kültürel Durumları", s. 389.

Tablo 4. Tabip Olarak Görev Yapan İstanbul Doğumlu Yahudi Memurlar

Tabip Adı	Eğitim Aldığı Okullar	Tabipliğe Başladığı Tarih	Görev Yaptığı Yerler
Avram Efendi	Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahane	1911	Haydarpaşa, Alaşehir
Avram Malho Efendi	Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahane	1900	Edirne - Ortaköy
Bünyamin Efendi	Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahane	1893	Kosova-Mitrovice, Yozgat, Akka, Hasköy, Karaağaç, Beyoğlu,
Mayer Şiratman E.	Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahane	1898	Uşak, Isparta, Seffice, Zonguldak, Bitlis, Yozgat, İstanbul
Nesim Menahim Amon Efendi	Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahane	1898	Halep, Cisir-i Şuğur
Rafael Levi Efendi	Daru'l-fünun-ı Osmanî Ulûm-ı Tıbbiye Şubesi	1910	Aydın – Sarayköy
Samuel Bazilay Efendi	Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahane	1902	Manastır-Grebne, İstib, Kosova-Köprülü
Yasef Yakar Efendi	Daru'l-fünun-ı Osmanî Ulûm-ı Tıbbiye Şubesi	1909	Edirne-Havza

1.3.3.2. Haberleşme Ulaştırma Alanında Görev Alan İstanbul Doğumlu Yahudi Memurlar

İnsanlar arasında haberleşme meselesi çok eski zamanlardan itibaren önemli bir gündem olagelmıştır. Tarihte posta teşkilatını ilk olarak Perslerin kurduğu bilinmektedir. Osmanlı Devleti ve toplumu da haberleşmeye haliyle önem vermiştir. Tanzimat Fermanı ile gelişen sürecin sonunda, 23 Ekim 1840 yılında Posta Nezareti kurulmuş ve ilk postahane de İstanbul'da *Postane-i amire* adıyla açılmıştır. Avrupa ve Amerika'da haberleşme aracı olarak kullanılan telgrafla Osmanlı Devleti, Kırım Savaşı (1853 – 1856) esnasında tanışmıştır. İstanbul – Rumeli ve Kırım arasında haberleşmeyi sağlamak için İngilizler tarafından İstanbul- Varna ve Kırım arasında

sahilden kablo döşenmiştir. Böylece Osmanlı Devleti'nde telgraf hizmeti başlamıştır. 1855 yılında Telgraf Müdürlüğü kurulmuştur. 1871 yılına gelindiğinde ise Posta Nazırlığı ile telgraf Müdürlüğü birleştirilerek Posta ve Telgraf Nezaretine dönüştürülmüştür.¹¹⁰

Bu teşkilatlanma yeni iş kollarının açılmasına sebep olmuştur. Yeni memurların istihdamı zorunlu hale gelmiştir. Bu memurların yabancı dil bilmeleri gerekiyordu. Çünkü Türkçe dışındaki dillerde de haberleşme yapılıyordu. Birden fazla dil bilme hususunda marifetli olan Yahudi memurlar bu alanda aranan insanlar olmuştur.

Birden fazla dil bildikleri yukarıda da ifade edilen İstanbul doğumlu Yahudi memurların incelememize konu olan 34 kişiden 9'u gibi önemli bir bölümü haberleşme alanında görev yapmışlardır. İstanbul başta olmak üzere Sinop, Gazze, Selanik, İzmir ve Edirne gibi Osmanlı Devletinin değişik şehirlerinde bu görevi yürütmüşlerdir. Bu memurlar ağırlıklı olarak muharebat-ı ecnebiye memuru olarak hizmet etmişlerdir.

Tablo 5: Haberleşme-Ulaştırma Alanında Görev Almış İstanbul Doğumlu Yahudi Memurlar

Memurun Adı	Görev Yaptığı Birim	Görev Yaptığı Şehirler
Avram Efendi	Posta Dağıtıcısı	İstanbul
Bohur Efendi	Telgraf İdaresi Hukuk Odası	İstanbul
Bohur Badur Efendi	Muhaberat-ı Ecnebiye Memurluğu	Niş, Selanik, Burgaz, Beytül-lahim
Bohur Mois Efendi	Muhaberat Memurluğu, Muhaberat-ı Ecnebiye Memurluğu	Büyükada, Sinop, Erenköy, Yeniköy, İstanbul
David Bahar Efendi	Posta İttihat Dairesi Memurluğu	İstanbul
İliya Efendi	Posta Kâtipliği, posta İkinci Sınıf Memurluğu	Kavala, Selanik
İsak Efendi	Muhaberat-ı Ecnebiye Memurluğu	Beyoğlu, Gelibolu

¹¹⁰ Çadırcı, *Tanzimat Dönemi Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, s. 295 – 297.

İsak Pardo Efendi	Muhaberat-ı Ecnebiye Memurluğu	İstanbul, Gazze
Zilal Hayım Efendi	Gelen Mektuplar Memurluğu	İstanbul

1.3.3.3. Tercüme Alanında İstihdam Edilen İstanbul Doğumlu Yahudi Memurlar

İncelememize konu olan 34 memurdan 4'ü de tercüme işlerinde istihdam edilmiştir. Yahudi memurların lisan bilme hususundaki üstün vasıfları bu alanda istihdam edilmiş olmalarının isabetine işaret eder.

Tercüme alanında istihdam edilenlere örnek olarak Alber Ferid Efendi'yi ilk olarak zikredebiliriz. Alber Ferid Efendi 1878'de İstanbul'da doğmuştur. Mekteb-i Fünûn-ı Mülkiye'nin idadiye ve âliye sınıflarındaki müfradat derslerini okuyarak iyi dereceden dipolmalar almıştır. Fransızca, İtalyanca, İspanyolca ve Bulgarca'yı konuşup yazabilmektedir. Ayrıca Rumca'ya aşinadır ve Türkçe yazabilmektedir. 4 Ağustos 1901 tarihinde 300 kuruş maaşla Bahriye Nezareti tercüme kalemine tayin olarak memuriyet hayatına başlamıştır.¹¹¹

Tercüme alanında istihdam edilen bir diğer İstanbul doğumlu Yahudi memur Salamon Efendi'dir. Salamon Efendi: Avram Hayım Efendi'nin oğludur. Özel öğretmenlerden Türkçe ve Fransızca dersleri almıştır. 1873'te Bâbiâli tercüme kaleminde stajyer olarak göreve başlamıştır.¹¹²

Tercüme alanında görev yapan diğer iki kişi Nesim İzedor Efendi ile Şemiya Ancel Efendi'dir.

¹¹¹ BOA. DH. SAİD. d.nr.00179/00163, s. 322.

¹¹² BOA. DH. SAİD. d.nr.0028/0230, s. 457.

Tablo 6: Tercüme Alanında Görev Yapmış İstanbul doğumlu Yahudi Memurlar.

Memur Adı	Görev Yaptığı Birim
Alber Ferid Efendi	Bahriye Nezareti tercüme kalemi
Nesim İzedor Efendi	Adliye Nezareti Tercüme Kalemi
Salomon Efendi	Bâb-ı âli tercüme kalemi
Şemiya Ancel Efendi	İstanbul Hastanesi Arapça Mütercimliği

1.3.3.4. İstanbul Doğumlu Yahudi Memurların Görev Yaptığı Diğer Alanlar

İncelememize konu olan İstanbul doğumlu Yahudi memurlardan ikisi hukuk alanında görev yapmıştır. Bunlardan birincisi Avram Efendidir. Avram Efendi: Osmanlı Devletinin Musevi milletinden esnaf İsak Cebzon Efendinin oğludur. Eğitimine Adapazarı Rehber-i Terakki Mektebinde başlamış, ilk ve orta dereceye kadar burada okumuştur. Ardından İstanbul Balat'taki Alyans İsrailiyet Mektebi'nde iki yıl daha eğitim almıştır. Lisan olarak Fransızca ve İspanyolcayı okuyup yazabilmektedir. 22 Ekim 1904'te Dersaadet İdadisinden iyi derecede mezun olmuştur. 7 Ağustos 1909'da ise Hukuk Mektebinden pekiyi derecede diploma almıştır. 8 Ekim 1909'da 1.000 kuruş maaşla ve Encümen-i İntibah-ı Memurîn-i Adliye (Adliye Memurlarını Atama Komisyonu) kararıyla Selanik Vilayeti ticaret mahkemesi üyeliğine tain olmuştur.¹¹³

Hukuk alanında görev yapan ikinci memur Yasef Selami Efendi'dir. Yasef Selami Efendi: Divan-ı cinayet azası Yamazkil Efendi'nin oğludur. 1855'te İstanbul'da doğmuştur. Bir yıl Rüştîye mektebinde okuduktan sonra iki yıl Kuzguncuk'taki İttihad-ı İsrailiyet mektebinde eğitim görmüştür. Ayrıca üç yılda özel öğretmenlerden ders almıştır. Arapça, Farsça, Türkçe, Fransızca, İspanyolca ve biraz da Rumca, İtalyanca bilmektedir. 1872'de Üsküdar Bidayet Mahkemesi Hukuk Dairesi Kaleminde Stajyer olarak göreve başlamıştır. Meslek hayatında zamanla yükselmiştir. Mersin sancağı ticaret mahkemesi başkanlığı yapmıştır. Son olarak

¹¹³ BOA. DH. SAİD. d.nr.0178/0145, s. 286.

Aydın ve Cezayir-i Bahr-i Sefid vilayetleri adliye müfettişliği muavinliğine getirilmiştir. Yasef Selami Efendinin sicil kaydına göre bu nokta, parlak meslek hayatının zirvesi olmuştur.¹¹⁴

İstanbul doğumlu Yahudi memurlardan Bohur Elnevaki Efendi ile Nesim İzedor Efendi öğretmenlik yapmışlardır. Avram Badi Efendi ve Bünyamin Efendi de Dış İşlerinde görevlendirilmişlerdir. Aron Leon Efendi ise Polis teşkilatında görev yapmıştır. Avram Haran Efendi Düyûn-ı umûmiye-i Osmaniye idaresinin mülga pul satış nezaretinde çalışmıştır. Bohur Misidrano Efendi Reji memurluğu yapmıştır. Gürcü Cemil Efendi yazarlık ve muhasebecilik, İshak Levi Efendi de Ziraat müfettişliği yapmıştır.

Görüldüğü gibi İstanbul Doğumlu Yahudi Memurlar Sağlık, hukuk ve tercümanlık başta olmak üzere pek çok alanda Osmanlı bürokrasisinde vazife yapmışlardır.

1.3.4. İstanbul Doğumlu Yahudi Memurların Aldıkları Ödül ve Cezalar

1.3.4.1. İstanbul Doğumlu Yahudi Memurların Aldıkları Ödüller

Araştırmaya konu olan İstanbul doğumlu 34 Yahudi memurdan 7'si görevlerinde gösterdikleri başarılar nedeniyle çeşitli rütbe, nişan ve madalyalarla ödüllendirilmişlerdir. Bazılarının sadece rütbeleri yükseltilmişken, bazıları ise hem rütbeleri yükseltilmiş, hem de nişan ya da madalya ile ödüllendirilmişlerdir.

Memurlara takdim edilen ödüller arasında en çok rastlanan nişanlardır. Nişan, devlet tarafından hizmet mükâfatı olarak muhtelif derecelerde verilen ve göğse takılan alâmetin adıdır. Lehçe-i Osmanî'de nişan; iftihar alameti olarak boyuna ve göğse asılan nesne olarak tarif edilir. Nişan, devletin varlığı, birliği, bütünlüğü ve gelişiminde üstün gayret, hizmet ve özveri ile çalışarak kişisel başarıya ulaşan ve bu başarısı ile toplumu üst düzeyde etkileyen kişilere verilen nesnel bir semboldür.¹¹⁵

¹¹⁴ BOA. DH. SAİD. d.nr.0018/0029, s.55.

¹¹⁵ Ahmet Vefik Paşa, *Lehçe-i Osmanî II*, İstanbul 1306, s.1185.

Ancak memurlara mahsus olarak ilk nişanın, II. Mahmud zamanında 1832 senesinde ihdas edildiği kabul edilmektedir.¹¹⁶

Osmanlı Devletinde en çok rastalann nişan türlerinden biri Sultan Abdülmecid adına düzenlenmiş olan *Mecidiye Nişanı*’dır. 1851 senesinde beş dereceli olarak tesis edilmiştir.¹¹⁷

İstanbul doğumlu Yahudi memurlar arasında ödüllendirilme yönüyle dikkat çeken ilk kişi Aron Leon Efendi’dir. 14 Ekim 1884 tarihinde 300 kuruş maaşla İstanbul’da polis dördüncü bölüğü neferliğine tain olarak memuriyet hayatına başlamıştır. Gösterdiği gayretli çalışmalar dolayısıyla çeşitli rütbe ve nişanlar almıştır. 10 Kasım 1887’de *halisiye madalyası* ile ödüllendirilmiş, üç yıl sonra 25 Kasım 1890’da beşinci rütbeden *mecidiye nişanı* takdim edilmiştir. 17 Nisan 1893’de *iftihar madalyası* ve 1 Ağustos 1898’de ise *Yunan muharebe madalyası* ve 28 Kasım 1898’de dördüncü rütbeden *nişan-ı âl-ı Osmanî* (Osmanlı nişanı) ile ödüllendirilmiştir.¹¹⁸

Ödüllendirilmeye yalın görülen bir diğer memur ise Bohur Efendi’dir. Bohur Efendi, görev yaptığı yerlerde kendisiyle ilgili şikâyete bağlı herhangi bir mahkeme görmemiştir. Ağustos 1881’de rütbesi, *rütbe-i evvel-i sınıf-ı evveline* yükseltilmiştir. Gösterdiği başarılarından dolayı, 9 Mayıs 1884’te ikinci rütbeden *mecidiye nişanı* ile ödüllendirilmiştir. Ödülleri bununla kalmamıştır. 16 Eylül 186’da ikinci rütbeden *Osmanlı nişanı* ile taltif edilmiştir.¹¹⁹

Bunların dışında Nesim izedor Efendi, Salamon Efendi ve Samuel Barzilay Efendi çeşitli rütbelere *mecidiye nişanı* ile ödüllendirilmişlerdir. Ayrıca Bohur Efendi ve Şemiya Ancel Efendi de *Osmanlı nişanı* ile ödüllendirilmişlerdir. Bohur Efendi o dönemde toplumu derinden etkileyen büyük kolera salgınının önlenmesi için gösterdiği başarılı hizmetlerinden ötürü 8 Şubat 1904’te *gümüş imtiyaz madalyası* almaya hak kazanmıştır.¹²⁰

¹¹⁶ Pakalın, *Osmanlı Tarihi Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü III*, s. 694.

¹¹⁷ Özger, “*Bazı Yahudi Memurların Sosyo-Kültürel Durumları*”, s. 396.

¹¹⁸ BOA. DH. SAİD. d.nr.00113/00084, s. 165.

¹¹⁹ BOA. DH. SAİD. d.nr.003/116, s. 116.

¹²⁰ BOA. DH. SAİD. d.nr.003/116, s. 116.

Görüldüğü gibi başarılı çalışmalar yapan İstanbul doğumlu Yahudi memurların bu başarıları Osmanlı Devleti'nin idarecileri tarafından görmezden gelinmemiş ve gerektiği şekilde ödüllendirilmiştir.

1.3.4.2. İstanbul Doğumlu Yahudi Memurların İşledikleri Suçlar ve Aldıkları Cezalar

İslam devlet geleneğinde adalet mülkün yani devletin temeli kabul edilmekte, devletin bekâsı doğrudan doğruya adaletin temin edilmesine bağlanmaktaydı. Bu sebeple İslam devletlerinde hükümdarın bizzat başkanlık ettiği Darü'l-adl, Divân-ı a'la veya Divân-ı mezâlim denilen mahkemeler kurulmuştur.¹²¹

İslam – Osmanlı Hukukunda kişinin suçsuzluğu ve borçsuzluğu esastır. Mecelle'nin ifadesiyle *berâet-i zimmet* asıldır. Batı hukukuna 1789 İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesiyle giren bu ilke İslâm Hukukunun ilk devirlerinde yerleşmiş bir prensipti. *Berâet-i asliye* de denilen bu ilkeye göre bir kimse suçu ispat edilene kadar hukuk önünde suçsuz kabul edilir. Masumiyet karinesinin iki temel sonucu vardır: İspat külfeti suçluya ait değildir. İslâm Hukukunda sanığın suçsuzluğunu ispat etmesi beklenmez ve karşı delil getirmesi istenmez. İddia makamı ithamını ispatla yükümlüdür. Bu ilkenin ikinci neticesi şüphe halinde bundan sanığın yararlanacağı kabul edilmesidir.¹²²

Bu noktalardan hareketle Osmanlı Devleti'nde memurların istihdamı ile ilgili gerekli yasal düzenlemeler, kanunlaştırma faaliyetleri yapılırken, işlenebilecek suçlar ve onlara verilecek cezalar da açıkça belirtilmiştir. Bu bağlamda memurların yargılanma biçimini düzenleyen kanun ve nizamnameler yayımlanmıştır. İlk düzenlemelerden biri, 3 Mayıs 1840 yılında yayımlanan ceza kanunudur. Söz konusu kanunla, rüşvet (irtişa) ve irtikâba mani olmak, cana ve mala karşı işlenecek suçları engellemek amaçlanmıştır. Sonraki dönemde ise memurların yargılanmalarıyla ilgili ilk önemli nizamname olan *Me'mûrin Muhakemesine Dâir Nizamnâme* 23 Mayıs 1871'de çıkarılarak bu alanda önemli bir mesafe alınmıştır.¹²³

¹²¹ Abdullah Demir, *Osmanlı Mahkemesi*, İstanbul 2010, s. 24.

¹²² Mehmet Akman, *Osmanlı Devleti'nde Ceza Yargılaması*, İstanbul 2004, s. 20-21.

¹²³ Özger, "Bazı Yahudi Memurların Sosyo-Kültürel Durumları", s. 397.

Araştırmamızda ele aldığımız İstanbul doğumlu Yahudi memurların tercüme-i hal evraklarına baktığımızda, işlenen suçlar ve alınan cezalarla beraber memurların azl edilme ve işten el çektirilmesi gibi durumlarda göze çarpmaktadır.

Devlet memurlarının çeşitli sebeplerle istifa haklarını kullanmaları, görevden ayrılmaların başlıca sebebini oluşturmaktadır. Atandıkları yeri beğenmeme ve hastalık gibi sebepler istifanın başlıca gerekçesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

İstanbul doğumlu Yahudi memurlardan Bohur Badur Efendi görevinde gösterdiği kusurundan dolayı cezalandırılan bir kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bohur Badur Efendi, çeşitli yerlerde muhaberat-ı ecnebiye memuriyetinde vazife yaptıktan sonra 24 Eylül 1880 yılında 300 kuruş maaşla Selanik merkezi muhaberat-ı ecnebiye memurluğuna tayin edilmiştir. 7 Şubat 1883'te görevine devam etmediği hususunun tespit edilmesi üzerine açığa alınmıştır.¹²⁴

Suç işlediği tespit edilen ve cezaya çarptırılan bir diğer memur Alber Ferid Efendi'dir. Alber Ferid Efendi, 4 Ağustos 1901 yılında 300 Kuruş maaşla Bahriye Nezareti tercüme kalemine tayin olarak memuriyet hayatına başlamıştır. Ancak bu ilk görev yerinde bazı sıkıntılarla karşılaşmıştır. “... bazı kimselerle birlikte muğayiri-i sadakat ve ubudiyete münâfi hâl ve harekette bulunduğu ihbar olunmaktan nâşi...” denilerek, onun bazı arkadaşlarıyla birlikte sadakat dışı davranışlar sergilediği ileri sürülmüştür. Bunun üzerine mahkemeye sevk edilen Alber Ferid Efendi'nin eski hükümet aleyhinde faaliyet göstermek için kurulmuş olan gizli cemiyete üye olduğu ve Avrupa'daki gençlerle irtibat halinde olanlara katıldığı tespit edilmiştir. Bu tespit sonrasında 3 Nisan 1902 yılında tutuklanarak üç sene kal'a-bentlik (bir kalede yaşamak zorunda bırakılmak) cezasına çarptırılmıştır. Cezasını tamamladıktan sonra memurluğa geri dönmüştür.¹²⁵

İstanbul doğumlu Yahudi memurların memuriyetleriyle ilgili daha ayrıntılı bilgileri daha sonraki bölümlerde verilecek olan orijinal biyografilerinde bulabileceğiz.

---

¹²⁴ BOA. DH. SAİD. d, nr. 0098/0024, s. 45.

¹²⁵ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00179/00163, s. 322.

II. SİCİLL-İ AHVÂL DEFTERLERİNE GÖRE İSTANBUL DOĞUMLU RUM MEMURLARIN SOSYO-KÜLTÜREL DURUMLARI

Türkçe’de Rum denince Hıristiyan Ortodoks mezhebinden olan ve Yunanca konuşan kimse anlaşılır. Rum, Romeos (Romalı) sözcüğünden bozularak günümüze ulaşmış bir isimdir. Tarih içinde siyasi, ekonomik ve kültürel anlam değişikliklerine bağlı olarak farklı anlamlarda da kullanıla gelmiştir.¹²⁶

Rumların Türklerle ilk teması Büyük Selçuklular devrinde başlamıştır. Bu anlamda Rumların Türk yönetimi altında girmeleri İstanbul’un fethinden çok önce, XI. Yüzyılda Türklerin Anadolu’ya girmeleriyle başlamıştır. Bu dönemden başlayarak, Rumların tarihi doğrudan ve kesintisiz bir biçimde Türk tarihiyle ilişkilidir.¹²⁷

Malazgirt zaferinden (1071) sonra Türk boyları Anadolu’ya yönelmeye başlamışlardır. Böylece bu topraklarda iki farklı toplum karşı karşıya gelmiştir. Bunlar yerleşik Hıristiyan Rumlar ile göçebe ya da yarı göçebe olan Müslüman Türk boyları idi. Güçsüzleşen ve yoksullaşan Bizans devletinin ordusu Türklerin ilerleyişini durduramıyor ve ağır vergiler altında ezilen Rumlar da Türklerin bu ilerleyişine karşı koymuyorlardı. Çünkü Bizans idaresiyle Türk idaresini karşılaştırdıklarında Türk idaresinin daha adil olduğunu görüyorlardı.¹²⁸

Anadolu Selçuklularının ve sonraları Anadolu’ya hâkim alan Osmanlılar zamanında Rum nüfus azalmıştır. Rumlar İstanbul’da *Bizans*, Trabzon ve çevresinde ise *Pontus* olmak üzere iki ayrı devlet halinde yaşamışlardır. Bizanslı Rumlar 1453’te İstanbul’un fethiyle, Pontuslu Rumlar 1461’de Trabzon’un alınmasıyla Osmanlı yönetimi altına girmişlerdir. Gerek İstanbul’daki Rumlara, gerekse de Trabzon’daki Rumlara çok geniş hak ve hürriyetler verilmiş, Fatih’in Patrik ve Patrikhaneye vermiş olduğu ve diğer Osmanlı Padişahları tarafından da sürdürülen haklar öylesine geniş tutulmuştur ki, adeta devlet içinde devlet görüntüsü ortaya

---

¹²⁶ Develioğlu, *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lugat*, s. 898. Kutlu-Dincar, *Bilinmeyen Tarih*, s. 246.

¹²⁷ Adalet Bayramoğlu Alada, *Osmanlı Şehrinde Mahalle*, İstanbul 2008, s. 60-63.

¹²⁸ Öztuna, *Osmanlı Devleti Tarihi*, cilt II, İstanbul 2004, s. 148-151.

çıkmıştır. İstanbul Rum Patriği'ne sadece Rum cemaatinin liderliği verilmemiş, bunun yanında Avrupa'daki tüm Ortodoksların lideri olması ayrıcalığı da sunulmuştur. Ayrıca Rumlar, Patrikane öncülüğü ve denetiminde bağımsız dini hayat ve dinle ilgili müesseselerinin yanında, bağımsız mahkemelerini, mahalli idarelerini, vergi toplama düzenlerini ve her türlü eğitim müesseselerini kurmuşlardır.¹²⁹

Yüzyıllarca Osmanlı himayesinde rahat, huzur ve barış içerisinde yaşayan Rumlar, Rusya'nın Ortadoksları himaye etme ve sıcak denizlere inme politikasının, Avrupalı Devletlerin ise Osmanlı Devletini parçalama politikalarına alet olmuşlardır. Fransız ihtilâlinin ortaya çıkarmış olduğu milliyetçilik fikri en tesirli bir biçimde Rumlar arasında yayılmıştır. Rumların ayrılıkçı isyanları başlatmalarında Avrupa'da okuyan Rum gençlerin çok büyük rolü olmuştur. 1821'de Mora isyanı sonrasında Rumlar, batı devletlerinin ve Rusya'nın da desteğiyle 1829 yılında Yunan Devleti'ni kurmuşlardır.¹³⁰

Yunanistan Devletinin kurulmuş olmasına rağmen İstanbul'da Rum nüfusunun yoğunluğu devam etmiştir. 1897 yılında 1 milyonu aşmış olan İstanbul nüfusu içerisinde 236.000 Rum olduğu belirtilmektedir.¹³¹ Bu durum sadece Rumlarla ilgili değildir. İstanbul fethedildikten sonra Müslüman Türk nüfusu düzenli bir biçimde artış göstermiş olmakla beraber gayrimüslimlerde varlıklarını devam ettirmişlerdir. Ünlü İtalyan edibi Edmondo De Amicis 1874 yılında İstanbul'a gerçekleştirdiği seyahatinde, gördüklerini bir seyahatname şeklinde kaleme almıştır. Bu eserinde "... *Meryem heykelleri Arap usulü kemer kubbelerinin altına sığınmıştır; kabirler avlularda, kuleler mezarların arasındadır; camiler, havralar, Rum, Katolik, Ermeni kiliseleri üstün gelmek için yarışmış gibi birbirinin üzerindedir...*" diyerek bu durumu ifade etmektedir.¹³²

---

¹²⁹ Karpat, *Osmanlıdan Günümüze Ortadoğu'da Millet Milliyet, Milliyetçilik*, İstanbul 2011, s. 96-97. Sacit Kutlu, *Balkanlar ve Osmanlı Devleti*, İstanbul 2007, s. 8.

¹³⁰ Erhan Afyoncu, *1000 Soruda Osmanlı İmparatorluğu 4*, İstanbul 2010, s. 134.

¹³¹ Karpat, *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, s. 219.

¹³² Edmondo De Amicis, *İstanbul (1874)*, çev: Beynun Akyavaş, Ankara 2006, s. 18.

2.1. İSTANBUL DOĞUMLU RUM MEMURLARIN İSİMLERİ

Sözkonusu İstanbul doğumlu Rum devlet memurlarının isimleri üzerinde yaptığımız araştırmada bazı hususlar dikkat çekmektedir. Öncelikle memurların %48 gibi bir kısmı (22 kişi) çift isimlidir. 25 kişi ise tek isimlidir. En çok tercih edilen isimler sıralamasında Anastaş, Andon, Dimitraki ve Dimitri dörder defa ile ilk sırada gelmektedir. Bu isimlerden sonra Evropidi ve Aleks iki kez kullanılarak ikinci sırada gelmektedir. İncelememize konu olan 45 memurdan 20'sinin ismi birden fazla kullanılmışken geri kalan 25 kişinin ismi bir kişi tarafından kullanılmıştır.

Tablo 7. İstanbul doğumlu Rum memurların isimlerinin istatistiği

Memurlara Verilen İsim	Kişi Sayısı	Memurlara Verilen İsim	Kişi Sayısı
Aleko Aleksandiridi	1	Dotatidis	1
Aleko	1	Eftimiyos Moskos	1
Aleksandros Ankilidis	1	Elkiyadis Karakaş	1
Alkiyodis	1	Ermas	1
Anastaş	3	Evropidi	1
Anataşki	1	Evropidi İstavridi	1
Andon	1	Garofolidi	1
Andon Fakaro	1	Grigor Aristaki	1
Andon Hırısafidi	1	Hanri Kitasyoli	1
Anden Tasaki	1	İlya	1
Anesti	1	İspiraki Kostantinidi	1
Ankilidi	1	İstimata	1
Antuvan	1	Kosti Çaliki	1
Aşil Razi	1	Kostaki Feridi	1
Atanaş	1	Kostantin	1
Avram	1	Nikolaki Ohannes	1
Corci Hırısafidi	1	Yanko	1

Despotoples	1		
Dimitraki Antoplu	1		
Dimitraki	1		
Dimitraki Vasilyadi	1		
Dimitraki Zobon	1		
Dimitri Antaşıyadi	1		
Dimitri	1		
Dimitri Ekyadis	1		
Dimitri Nikolokis	1		

Ayrıca Hırısafidi ismi iki kez ikinci isim olarak kullanılmıştır. Bunların yanında dikkat çekici bir diğer husus Rum memurların babalarının isimlerini kullanmalarıdır. Aşıl Razi Efendi, Yorgi Razi Efendinin oğludur. Dimitri Antaşıyadi Efendi, Yani Anitaşıyadi Efendinin oğludur. Verilen örneklerde olduğu gibi 11 memur babalarının ismini kullanmıştır. Bu memurlar ve babaları iki isimlidir.

2.2. İSTANBUL DOĞUMLU RUM MEMURLARIN EĞİTİM DURUMLARI

Araştırmaya konu olan İstanbul doğumlu Rum devlet adamlarının eğitim durumları, sicil kayıtlarında okudukları okullar ve bildikleri lisanlar belirtilerek ortaya konmuştur. Rum memurlar genel olarak İstanbul'daki gayrimüslim okullarında eğitim almış olmakla beraber Avrupa'da okumuş olanlara rastlamak ta mümkündür. Mesela Aşıl Razi Efendinin kaydında; *“Muallim-i hususiden Türkçe ve Rumca ve Fransızca ve Orman mektebinde mürettib dersleri tahsil ederek şahadetname ve mezunen Fransa'ya azimette ora ormanlarının keyfiyet-i idaresini görüp buna dair Mat eyaleti ormanları müfettiş-i umumiliğinden bit kıt'a tasdikname almıştır.”*¹³³ Denilerek Fransa'da mesleğiyle ilgili eğitim gördüğü belirtilmiştir. Yine İstanbul doğumlu Rum memurlardan olan Dimitri Ekyadis Efendinin sicil kaydında

¹³³ BOA. DH. SAİD. d.00097/244, s. 487.

belirtildiğine göre İtalya'nın Napoli şehrindeki Darûl-Fünun'da itfaiye mühendisliği üzerinde eğitim aldığını görmekteyiz.¹³⁴

İstanbul'da yoğun bir şekilde yaşayan Rumların kendilerine ait çok sayıda mektepleri mevcuttu. İstanbul doğumlu memurlar genel olarak eğitimlerini bu Rum mekteplerinde almışlardır. Ancak Fransız, İtalyan ve Ermeni milletlerine ait okullarda okuyan Rum memurlarda mevcuttur. Örneğin Angilidi Efendi; Fener Rum mektebini bitirdikten sonra Beyoğlu Fransız mektebinde eğitimine devam etmiştir.¹³⁵ Yine İstanbul doğumlu Rum memurlardan olan Aleko Efendi, Beyoğlu'ndaki Fransız, İtalyan ve Ermeni milletlerine ait mekteplerde okumuştur.¹³⁶ Ayrıca Grigor Aristaki Efendi, Eğitimini Almanya, İtalya ve Amerika'daki okullarda tamamlamıştır.¹³⁷

Ele alınan İstanbul doğumlu Rum memurların dikkat çekici önemli bir özellikleri de tamamının birden fazla lisan biliyor olmalarıdır. Türkçe, Rumca, Fransızca, İngilizce, İtalyanca, İspanyolca, Latince, Sırpça, Bulgarca, Almanca ve Ermenice gibi 11 dil, Rum memurlar arasında değişik düzeylerde bilinmekteydi. Evropodi Efendi örneğinde olduğu gibi sadece Türkçe ve Rumca okuyazar olanlar olduğu gibi.¹³⁸ Anaştas örneğinde rasladığımız: Türkçe, Fransızca, Rumca, İtalyanca, Latince, Bulgarca ve Sırpça gibi 7 dilde okuyazar olan bir kişiyle karşılaşmak ta mümkündür.

Okuyazar, konuşabilir veya aşına gibi kıstaslar temel alınarak yapılan değerlendirmeden elde edilen sonuçlara göre ele alınan Rum memurların 22'si 3 dil, 13'ü 4 dil, 4'ü 2 dil, 2'si 5 dil, 2'si 7 dil ve biri de 6 dil bilmektedir. Ayrıca İliya Efendinin sicil kaydında hangi dilleri bildiğiyle ilgili bir ibare geçmemektedir.

Ele aldığımız İstanbul doğumlu Rum memurların 40 tanesi Türkçe, 41 tanesi Fransızca, 38 tanesi Rumca, 13 tanesi İtalyanca, 7 tanesi İngilizce ve 5 tanesi de

---

¹³⁴ BOA. DH. SAİD. d.00097/244, s. 487.

¹³⁵ BOA. DH. SAİD. d.00088/00100, s. 267.

¹³⁶ BOA. DH. SAİD. d. 00088/00136, s. 397.

¹³⁷ BOA. DH. SAİD. d. 00165/00071, s.139.

¹³⁸ BOA. DH. SAİD. d. 00169/00114, s.447.

Ermenice bilmektedir. Bunların dışında 3 kişi Almanca, 2 kişi Bulgarca ve birer kişi de İspanyolca, Latince, Sırpça bilmektedir.

Görüldüğü gibi Fransızca Rum memurlar arasında yaygın bir biçimde kullanılan bir dildir. Bu özelliğe sahip memurlar için Fransızca'yı akıcı bir biçimde konuşmak, daha önce belirtildiği gibi kültürel modernliğin sadece simgesi değil, neredeyse özü olarak kabul ediliyordu.

Tablo 8: İstanbul doğumlu Rum memurların kullandıkları dilleri gösterir İstatistik.

Diller	Okur-Yazar	Konuşur	Aşına
Türkçe	33	5	2
Rumca	36	1	1
Fransızca	37	1	3
İngilizce	5	2	-
İtalyanca	11	2	-
Ermenice	3	2	-
İspanyolca	-	1	-
Latince	1	-	-
Sırpça	1	-	-
Bulgarca	1	-	-
Almanca	2	-	1

Rum devlet adamlarının bu kültürel zenginliği elde etmelerinde eğitim ladıkları okulların büyük rolü vardır. Bu bakımdan XIX. Yüzyıl Osmanlı eğitim sistemi içerisinde Rum okullarının yerinin tespit edilmesi gerekmektedir.

Fatih'in İstanbul'u fethetmesinden sonra, Rumlar Ortadoks Kilisesi'ni güçlendirip teşkilatlandırmışlar, kendilerine tanınan din ve ayin serbestisi çerçevesinde eğitim-öğretim faaliyetlerine girişmişlerdir. Başlangıçta kiliselere bağlı

olan ve din eğitimi veren cemaat okullarını, zamanla örgün eğitim-öğretim kurumları haline getirmişlerdir.¹³⁹

Rumlar, dini eğitimden örgün ve laik bir eğitime doğru geçiş yaparken, Batılı devletlerin desteğini kazanmayı da düşünmeye başlamışlar, tanınmış olan kapitülasyonlar ve çeşitli imtiyazlardan faydalanmayı amaçlamışlardır. Böylece hem Batılı devletlerin yardımıyla Osmanlı Devletinin egemenliğinden kurtulmuş olacaklar, hem de onların Osmanlı Devleti'ne karşı yürüttükleri emperyalist siyasetlerine de yardımcı olacaklardı.¹⁴⁰

İstanbul doğumlu Rum memurlar çok farklı okullarda eğitim görmüşlerdir. Bunların başlıcaları Fener Rum mektebi, millet mektepleri, Beyoğlu Rum Mektebi, Beyoğlu Fransız Mektebi, Mekteb-i Sultani, Arnavutköy Rum Mektebi, Rumeli Hisarı İngiliz Mektebi, Yunan Mektebi, Üsküdar Rum Mektebi, Ermeni Mektebi ve Bağlarbaşı Rum Mektepleri'dir. Ayrıca özel muallimlerden ders alanlar ile yurt dışında eğitim görenler de mevcuttur.

İstanbul'da faaliyet gösteren Rum ve gayri müslim okullarının Osmanlı devletinin yıkılması için bir kısım zararlı faaliyetleri olmuş olsa da, bahsi geçen devlet memurlarının çağın gereklerine göre yetişmelerinde de önemli katkılarının olduğu görülmektedir.

2.3. SOSYAL TABAKALAŞMA VE EKONOMİK DURUMLARI AÇISINDAN İSTANBUL DOĞUMLU RUM MEMURLAR

2.3.1. Meslekleri Açısından İstanbul Doğumlu Rum Memurlar

Nizamnamede memurların hangi meslekleri icra ettiklerinin belirtilmesi istenmiştir. Memurlarda buna göre kayıtlarda mesleklerini belirtmişlerdir.

Araştırmamıza konu olan 47 İstanbul doğumlu Rum devlet memurunun birbirinden farklı pek çok meslek alanında faaliyet yürüttükleri anlaşılmaktadır. Başlangıçta *mülazemet* denilen satijyerlik usulüyle, herhangi bir kalemde işe başlayan

¹³⁹ İlknur Polat Haydaroğlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar*, Ankara 1990, s. 174.

¹⁴⁰ Mim Kemal Öke, *Osmanlı İmparatorluğu. Azınlık ve Himaye Sistemi*, Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, cilt 12, İstanbul 1989, s. 204.

memurların bir kısmı, daha sonra çok daha yüksek konumlara terfi ettikleri görülmektedir. İstisnai olarak meslek değiştirenlere rastlamak ta mümkündür.

İstanbul doğumlu Rum devlet adamları, Sağlık, Haberleşme, Dış İşleri, Eğitim, Maliye, Bankacılık, Hukuk, Bayındırlık İşleri, Kondaktörlük ve İdari İşler gibi birbirinden farklı pek çok alanda faaliyet göstermişlerdir. Bazı devlet adamları yukarıda da belirtildiği gibi söz konusu birimlerden birinde memuriyete başlayıp, daha sonra başka bir birimde devam etmişken; genel olarak başladıkları birimde memuriyetlerini devam ettirmişlerdir. Bunlardan başka yazarlık gibi farklı alanlarda hizmet edenlere rastlamak ta mümkündür. Konunun daha iyi anlaşılması için, söz konusu faaliyet alanları ve buralarda görev yapan memurlarla ilgili bilgiler aşağıda verilecektir.

2.3.1.1. Haberleşme Alanında Görev Yapan Memurlar

Birden fazla dil bilme bakımından çok başarılı olduklarını daha önce belirttiğimiz Rum memurlar en çok haberleşme alanında istihdam edilmişlerdir. Araştırmamızda incelediğimiz 47 memurdan 12 kişi gibi önemli bir bölümü bu alanda hizmet vermişlerdir. Telgraf ve Posta Nezaret'inin başta *muhaberât-ı ecnebiye memurluğu* olmak üzere, *muhabere memurluğu* ve *telgraf memurluğu* alanlarında görev yapmışlardır. İstanbul'dan Trabzon'a, Priştine'den Samsun'a İzmir'den Edirne'ye, Kosova'dan Yozgat'a ve Halep'ten Selanik'e kadar Osmanlı coğrafyasının bir ucundan diğer bir ucuna kadar pek çok şehirde haberleşme alanında hizmet vermişlerdir.

Tablo 9: Haberleşme Alanında Görev Yapan İstanbul Doğumlu Rum Memurlar

Memurun Adı	Görev Yaptığı Birim	Görev Yaptığı Şehirler
Dimitri Antaşyadı Efendi	Muhaberât-ı ecnebiye memuriyeti	İstanbul, Beyoğlu, İzmir, Saroz, Priştine, Edirne, Kosova
Andon Fakara	Muhaberât-ı ecnebiye memuriyeti	Beyoğlu, Yozgat, Ankara, Niş, İstanbul
Aleksandros Ankilikis	Telgraf ve Posta Nezareti	Belirtilmemiş
Dimitri Nikolakis	Telgraf ve Posta Nezareti	Trakya, Tekfurdağı
Garofalidi	Telgraf ve Muhabere Memurluğu	Beyoğlu
Kasti Çaliki	Galata Postahanesi Tehir Dairesi	Galata
Ermas Efendi	Telgraf Ve Muhabere Memurluğu	İstanbul, Edirne, Priştine, Samsun, Trabzon
Hari Kitasyoli	Telgraf ve Posta Nezareti Kalem	İstanbul
Aleko Efendi	Beyoğlu Telgrafhanesi	İstanbul, Pristine, Keşan, Edirne, İ. Sakçı
Despotobles	Telgraf ve Muhabere Memurluğu	İstanbul, İskenderun, Selanik
Dodatidis	Telgraf ve Muhabere Memurluğu	İzmir, Beyoğlu
Andon Tasaki	Muhaberat Dairesi Fransızca Muhabere Memuriyeti	İstanbul, Beyoğlu, Hereke

2.3.1.2. Sağlık Alanında Görev Yapan Memurlar

Değerlendirmemize konu olan 47 İstanbul doğumlu Rum memurdan 6 tanesi sağlık alanında görev almıştır. Sağlık alanında görev alan memurların 4'ü tabib 1'i eczacı ve 1'i de eczacı çırağı olarak görev yapmıştır.

Tablo 10: Sağlık Alanında Görev Yapan İstanbul Doğumlu Rum Memurların İstatistiği

Memur İsmi	Eğitim Aldığı Okullar	Görev Yaptığı Şehirler
Kostaki Feridi Efendi	Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahane Eczacılık Şahadetnamesi	Taşbaşı Bimarhanesi
Dimitraki Efendi	Ermeni Millet Mektebi	Mabeyn-i Humayun Eczahanesi İcracı (çırak) Muavinliği
Ankiyadis Efendi	Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahane	İstanbul
Andon Efendi	Atina Fünûn-ı Tıbbiye, Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahane	Tarabya, Yeniköy
Anastas Efendi	Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahane	Nevşehir, Tokat
İlya Efendi	Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahane	Merzifon, Priştine

2.3.1.3. İdari Alanda Görev Yapan Memurlar

İdari alanda istihdam edilen İstanbul doğumlu Rum memur sayısı 6'dır. Bunlar Kostantin Efendi, Grigor Aristaki Efendi, Anastaş Efendi, Atanaş Efendi, Anataşki Efendi ve İspiraki Kostantinidi Efendi'dir. Osmanlı Bürokrasisinde oldukça yüksek bir memurluk sayılan vali muavinliği, kaymakamlık ve kaymakam muavinliği görevlerini üstlenmişlerdir.

Tablo: 11. İdari Alanda Görev Yapan İstanbul Doğumlu Rum Memurlarının İstatistiği

Memurun Adı	Görevi	Görev Yaptığı Şehirler
Kostantin Efendi	Dâhiliye Nezareti Kaymakam Muavinliği, Mutasarrıf Muavinliği	Demirhisar, Ayvalık, Limni, Karasi, Gümüşhacıköy, Niksar, Merzifon
Grigor Aristaki Efendi	Vali Muavinliği	Aydın
Anastaş Efendi	Kaymakam Muavinliği	Koçana, Köprülü
Atanaş Efendi	Mutasarrıf Muavinliği Kaymakamlık	Çatalca, Erdek, Bafra, Edirne
Anataşki Efendi	Kaymakam Muavinliği	Mudanya
İspirali Kostantinidi Efendi	Kaymakam Muavinliği	Pilmar

2.3.1.4. Hukuk Alanında Görev Yapan Memurlar

Araştırmamızda incelenen İstanbul doğumlu Rum memurlardan 4 kişi hukuk alanında görev yapmıştır. Genelde bidayet ya da ticaret mahkemelerinde üye olarak görev almışlardır. Müdde-i umum (savcı) görevinde bulunan da olmuştur.

Hukuk alanında görev yapan İstanbul doğumlu Rum memurlardan biri Aleko Aleksandiridi Efendi'dir. Rum ticaret mektebi ve mekteb-i sultaninin mülga hukuk şubesinde tahsil görmüş ve şahadetname almıştır. İlk olarak Drama ve Biga ticaret mahkemelerinde görev yapmıştır. Daha sonra Doğu Rumeli ve İskodra'da adliye müfettişlikleri görevini üstlenmiştir.¹⁴¹

Hukuk alanında istihdam edilenlerden bir diğeri Avram Efendi'dir. Rum mektebi, Özel okul, Mercan İdadisi ve Mekteb-i Hukuki de okuyarak eğitimini tamamlamıştır. Midye kazası bidayet mahkemesi müdde-i umumi muavinliğinde göreve başlayarak memuriyet hayatına adım atmıştır.¹⁴²

¹⁴¹ BOA. DH. SAİD. d., nr.00076/00217, s. 431.

¹⁴² BOA. DH. SAİD. d., nr.00166/00241, s. 479.

Tablo 12. Hukuk Alanında Görev Yapan İstanbul Doğumlu Rum Memurların İstatistiği

Memur Adı	Görev Yaptığı Birim	Görev Yaptığı Şehirler
Aleko Aleksandırıdi	Ticaret Mahkemesi Azalığı	Drama, Biga, Doğu Rumeli, İskodra
Avram Efendi	Müdde-i Umum Muavinliği	Midye
İstimata Efendi	Bidayet Mahkemesi Azası	Bolu
Yanko Efendi	Ticaret Mahkemesi Azalığı	İstanbul

2.3.1.5. Eğitim Alanında Görev Yapan Memurlar

İstanbul doğumlu Rum memurlardan 4 tanesi eğitim alanında istihdam edilmişlerdir. Özel muallimlik ve lisan muallimlikleri yapmışlardır.

Muallimlik yapanlara örnek olarak Anastaş Efendiyi verebiliriz. Cibali Rum Mekteb-i Rüştıyesi, Beyoğlu Fransız Mektebi ve bazı özel muallimlerden dersler alarak eğitimini tamamlamıştır. Türkçe, Fransızca, Rumca, İtalyanca, Latince, Bulgarca ve Sırpça okuyazardır. 7 dilde okuyazar olmasından da anlaşılacağı üzere Anastaş Efendi memuriyet hayatında bir süre İstanbul'da lisan muallimliği yapmıştır.¹⁴³

Muallimlik yapan memurlara bir diğer örnek Andon Hrisafıdi Efendidir. Fener Rum mektebi ve Ziraat Mektebinde okumuştur. Türkçe, Rumca ve Fransızca okuyazardır. Fransızca muallimliği yapmıştır.¹⁴⁴

¹⁴³ BOA.DH.SAİD.d., nr. 00092/00051, s. 99.

¹⁴⁴ BOA.DH.SAİD.d., nr.00085/00251, s. 497.

Tablo 13. Eğitim Alanında Görev Yapan İstanbul Doğumlu Rum memurlar

Memur Adı	Görevi	Görev Yaptığı Şehirler
Anastaş Efendi	Lisan Muallimi	İstanbul
Andon Hrisafidi Efendi	Fransızca Muallimi	İstanbul
Nikolaki Ohannes Efendi	Muallim-i Mahsusa	İstanbul
Eftimyos Moskos Efendi	Mubassır (Okullarda düzeni sağlamakla görevli kimse)	İstanbul

2.3.1.6. Tercümanlık Alanında Görev Yapan Memurlar

Birden fazla dil bilme hususundaki marifetlerini daha önce ifade ettiğimiz Rum memurların 4 tanesi tercüme alanında istihdam edilmiştir. Genellikle tercüme odasında görev yapmışlardır.

Tercümanlık yapanlara örnek olarak Atanaş Efendiyi zikredebiliriz. Mekteb-i Sultanide eğitim görmüştür. Türkçe, Rumca okuryazar, Fransızca konuşur ve Almanca'ya aşinadır. Bir süre Aydın Vilayetinde tercümanlık yapmıştır.¹⁴⁵

Diğer bir örnek Antuvan Efendidir. Yabancı okullarda eğitim görmüştür. Fransızca, İtalyanca ve Rumca okuryazar, Türkçe ve İngilizce konuşabilmektedir. Babîâli tercüme odasında görev yapmıştır.¹⁴⁶

¹⁴⁵ BOA.DH.SAİD.d., nr.00117/00005, s. 7.

¹⁴⁶ BOA.DH.SAİD.d., nr. 00010/00074, s. 145.

Tablo 14. Tercümanlık Alanında Görev Yapan İstanbul Doğumlu Rum Memurların İstatistiği

Memur Adı	Görevi	Görev Yaptığı Şehirler
Antuvan Efendi	Babîâli Tercüme Odası	İstanbul
Anastaş Efendi	Gazete Mütercimliği	İstanbul
Andon Hrisafidi Efendi	Tercümanlık	Yenişehir, Tiflis
Evropidi Efendi	İstanbul Tercüme Odası	İstanbul

2.3.1.7. Diğer Alanlarda Görev Yapan Memurlar

İstanbul doğumlu Rum memurların çok geniş bir alanda istihdam edildiklerini daha önce belirtmiştik. Bu bakımdan diğer alan dediğimizde bir hayli memurla karşılaşmamız mümkündür. Bu memurların görev yaptıkları birimleri şu şekilde sıralayabiliriz: Cemiyet-i rüsûmiye azalığı, ticaret ve nafia nezareti, ziraat bankası memurluğu, balıkhane ve tuz nezareti, reji memurluğu, kondaktörlük, orman müfettişliği, umur-ı nafia müfettişliği ve kantar idaresi.

Tablo 15: Diğer Alanlarda Görev Yapan İstanbul Doğumlu Rum Memurların İstatistiği

Memur Adı	Görevi	Görev Yaptığı Şehirler
Dimitri Antoplu Efendi	Cemiyet-i Rusumiye Azalığı	İstanbul
Corci Hrisafidi Efendi	Ticaret ve Nafia Nezareti	Uşak
Dimitri Ekyadis Efendi	Ticaret ve Nafia Nezareti	İstanbul, Bağdat, Halep, Trablus, Bartın, Kastamonu, Bosna, İzmir
Anesti Efendi	Ziraat Bankası Memurluğu	İstanbul
Dimitri Efendi	Balıkhane ve Tuz Nezareti	İstanbul
Anaşaşki Efendi	Reji Memurluğu	İstanbul
Anaşaş Efendi	Rusumat Nezareti Memurluğu	İstanbul

Elkiyadis Karalaş Efendi	Kondaktörlük	Amasya, Kudüs, Suriye, Hüdavendigâr
Aşil Razi Efendi	Orman Müfettişliği	İstanbul, Sofya, Selanik, İzmir, Suriye, Beyrut, Trabzon, Ankara
Angilidi Efendi	Orman Müfettişliği	Edirne, İzmir, Aydın, Suriye, İskodra, İHüdavendigâr
Dimitraki Zobon Efendi	Umur-ı Nafia Müfettişliği	İskodra, Sivas, Girit, Selanik, Eskişehir, Mersin-Adana, Beyrut
Dimitraki Vasilyadi Efendi	Umur-ı Nafia Müfettişliği	Üsküp, Kastamonu
Evropidi Efendi	Kantar İdaresi Memurluğu	Edirnekapı-İstanbul

2.4. ÖDÜL VE CEZA YÖNÜYLE İSTANBUL DOĞUMLU RUM MEMURLAR

2.4.1. Alman Ödüller

İncelememize konu olan İstanbul doğumlu 47 Rum memurdan 13 tanesi (%27) görevlerinde gösterdikleri başarılar nedeniyle çeşitli rütbe, nişan, madalyalar ve para ödülüyle taltif edilmişlerdir. Bazılarının sadece rütbeleri yükseltilmiş, bazıları hem rütbe hem de nişan ya da madalya ile ödüllendirilmişlerdir. Bazı başarılı memurlara para ödülü verildiği de olmuştur.

Ödül alanlara birkaç örnek verilecek olursa; ilk akla gelen Grigor Aristaki Efendi'dir. Almanya, Fransa, İtalya ve Amerika'da eğitim görmüş olan ve Türkçe, Rumca, Fransızca, Almanca, İtalyanca ve İngilizce dillerinde okuryazar durumda bulunan Aristaki Efendi, Osmanlı tarihi ve siyasetine dair Fransızca ve İngilizce eserler kaleme almıştır. Girit Adası tahrirat-ı ecnebiye müdürlüğü ve Aydın Vilayeti vali muavinliği yapmış olan Grigor Aristaki Efendi'ye devlet hizmetindeki başarılarından dolayı *meçidiye nişânı* ve *nişân-ı âl-ı Osmanî* takdim edilmiştir.¹⁴⁷

Ödüle layık görülen bir diğer memur Atanaş Efendidir. Mekteb-i Sultani'de okumuştur. Atanaş Efendi, devlet hizmetine Babıâli istişare odası muavini olarak

¹⁴⁷ BOA. DH.SAİD.d., nr.00165/00071, s. 139.

başlamış, daha sonra Aydın Vilayeti tercümanlığını yapmıştır. Çatalca sancağı mutasarrıf muavinliği ve Erdek ile Bafra kazaları kaymakamlıkları görevini de icra eden Atanaş Efendi, hastalığından dolayı memuriyete bir süre ara vermiş, ardından Edirne merkez kaymakamlığına atanmıştır. Görevini hakkıyla yerine getirdiği için kendisine Edirne Kumandanlığı Erkân-ı Harbiyesi tarafından *Takdirname* verilmiştir.

Ödül alan diğer memurlar, aldıkları ödüllere beraber aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 16: İstanbul doğumlu Rum memurların aldıkları ödülleri gösteren tablo

Memur Adı	Takdim Edilen Ödüller
Grigor Aristaki Efendi	Mecidiye Nişanı, Nişan-ı Âl-i Osmanî
Atanaş Efendi	Takdirname
Andon Hrisafidi Efendi	Beşinci Rütbeden Mecidiye Nişanı, 3. Rütbe
Andon Fakaro Efendi	3. Rütbe, Mecidiye Nişanı, Gümüş liyâkat madalyası
Nikolaki Ohannes Efendi	Mecidiye Nişanı
Aşil Razi Efendi	Mecidiye Nişanı
Dimitraki Efendi	Mecidiye Nişanı
İspiraki Kostantinidi Efendi	Dördüncü Rütbeden Nişan-ı Osmani, İkinci Rütbe
Evropidi İstavridi Efendi	Para ödülü
Dodatidis Efendi	Gümüş Liyâkat Madalyası
Anastaş Efendi	Gümüş Liyâkat Madalyası
Andon Tasali Efendi	Gümüş Liyâkat Madalyası
Aleko Aleksandiridi Efendi	Üçüncü Rütbeden Mecidiye Nişanı, İkinci Rütbe

2.4.2. İşlenen Suçlar ve Alınan Cezalar

Araştırmada incelenen İstanbul doğumlu 45 Rum memurdan 11 tanesine değişik sebeplerle cezalar verilmiştir. Bu cezalar genellikle işten el çektirme, uzaklaştırma ya da yer değiştirme şeklinde gerçekleşmiştir. Bazı memurların haklarında yapılan tahkikattan sonra suçsuz olduklarının anlaşılması üzerine herhangi bir ceza verilmeden görevlerine devam ettikleri görülmüştür. Ayrıca kendi isteğiyle istifa eden memurlara rastlamak ta mümkündür.

Ceza alanlara ilk örnek Angilidi Efendi'dir. Fener Rum Mektebi, Beyoğlu Fransız Mektebi ve Orman ve Maden Mektebini bitirmiştir. Orman müfettişi olarak devlet hizmetinde istihdam edilmiştir. Edirne, İzmir, Aydın, Suriye, İskodra ve Hüdavendigâr şehirlerinde görev yapmıştır. Zimmet suçu işlediği iddia edilmiştir. Bu nedenle görevinden uzaklaştırılmıştır. Yapılan tahkikat ve görülen mahkeme neticesinde suçsuz olduğu anlaşılmıştır. Böylece görevine iade edilmiştir.¹⁴⁸

Ceza alanlara bir diğer örnek Anastaş Efendidir. Cibâli Rum Mekteb-i Rüştîyesi, özel muallimler ve Beyoğlu Fransız Mektebinde eğitim görmüştür. Bir süre İstanbul'da lisan muallimliği ve gazete mütercimliği yapmıştır. Daha sonra Kaymakam muavini olarak Kosova Vilayeti Koçana kazasına tayin edilmiş, ardından Köprülü Kazası kaymakam muavinliğine, oradan da Bitlis vilayeti tercümanlığına atanmıştır. Bitlis'te zimmet suçu işlediği anlaşılmıştır ve önce Mekteb-i Sultani Fransızca muallimliğine tayin edilmiş, bu arada tahkikatı yapılmıştır. Suçlu olduğu anlaşılınca görevinden uzaklaştırılmıştır.

Bu iki örnekten sonra diğer ceza alan memurların durumları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

---

¹⁴⁸ BOA DH.SAİD.d., nr. 00081/00100, s. 267.

Tablo 17: Ceza Alan İstanbul Doğumlu Rum Memurları Gösteren Tablo

Memur Adı	İsnat Edilen Suç	Verilen Ceza
Angilidi Efendi	Zimmet	Görevden uzaklaştırma, suçsuz olduğu anlaşılmış ve yeniden tayin edilmiştir.
Kostantin Efendi	Görevi ihmal ve Usulsüzlük	Görevden el çektirme
Anastaş Efendi	Zimmet	Görevden el çektirme
Dimitraki Zobon Efendi	İhbar Mektubu	Görevden uzaklaştırma, suçsuz olduğu anlaşıncaya yeniden tayin edilmiştir.
Aşil Razi Efendi	Zimmet	Dava açılmış, herhangi bir ceza almamış.
Ermaz Efendi	Firar	Azıl edilmiştir.
Anostaş Efendi	Devamsızlık	Azıl edilmiştir.
Despotobles Efendi	Görevindeki ciddiyetsizlik	Azıl edilmiştir.
Andon Efendi	Türkçesi zayıf	Görevden uzaklaştırma
Aleko Aleksandiridi Efendi	Müslüman ahaliye karşı uygunsuz tavır	Görevden uzaklaştırılmış, suçunun hafifliği dikkate alınarak yeniden görevine iade edilmiştir.
Dimitraki Vasilyadi Efendi	Mesleki Yetersizlik	Tayin

III. YAHUDİ MEMURLARIN BİYOGRAFİSİ

3.1. Abraham Avram Efendi

Osmanlı Devleti'nin Yahudi milletinden manifaturacı Hayim'in oğludur. R.1264 (1848-1849) İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Musevi mektebinde müfredat derslerini okuyarak eğitimini tamamlamış olup, Fransızca ve İbranice lisanlarında okuryazar, Türkçe ve Rumcayı ise konuşabilecek kadar bilmektedir.

1875 yılı ortasında 20 yaşında iken maaşsız olarak Haydarpaşa Hastanesi eczanesinde işe başlamış ve burada bir yıl çalışmıştır. Ardından 400 kuruş maaş ve iki nefer tayinat ile Üsküdar'da Atik Bâb-ı Müşiri Hastanesi eczacılığına tayin edilmiştir. Ancak hastahänenin 1879 Nisanında kapatılması nedeniyle Avram Efendi açıkta kalmıştır. Daha sonra 14 Temmuz 1884'te 300 kuruş maaşla Bimarhane'nin ikinci eczacılığına alınmıştır.

Abraham Avram Efendi'nin memuriyet işlerinden dolayı hakkında herhangi bir şikâyet olmadığı gibi, mahkemeye de sevk olmamıştır.¹⁴⁹

3.2. Alber Ferid Efendi

Osmanlı Devleti'nin Musevi cemaatine mensup olup, babası tüccardan Sabatay Asbo Efendi'dir. H.1296'da (1878-1879) İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Mekteb-i Fünun-ı Mülkiye'nin idadiye ve âliye sınıflarındaki müfredat derslerini okuyarak iyi dereceden 11 Temmuz 1898 tarihli idadi, 13 Temmuz 1901 tarihli âlî diplomalar almıştır. Fransızca, İtalyanca, İspanyolca ve Bulgarca'yı konuşup yazabilmektedir. Rumcaya aşina olduğu sicil kaydından anlaşılmaktadır. Ayrıca Türkçe yazabilmektedir.

4 Ağustos 1901'de 300 kuruş maaşla Bahriye Nezareti tercüme kalemine tayin olarak memuriyet hayatına başlamıştır. Ancak Alber Ferid Efendi, daha bu ilk görev yerinde bir takım sıkıntılarla karşılaşmıştır. "...*bazı kimselerle birlikte mugayir-i*

---

¹⁴⁹ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00179/00163, s. 322.

sadakat ve ubudiyet hâl ve harekette bulunduğu ihbar olunmaktan nâşi...” denilerek, onun bazı arkadaşlarıyla birlikte sadakat dışı davranışlar sergilediği ileri sürülmüştür. Bunun üzerine mahkemeye sevk edilen Alber Ferid Efendi'nin eski hükümet aleyhinde faaliyet göstermek için kurulmuş olan gizli bir cemiyete üye olduğu ve Avrupa'daki gençlerle iletişimde olanlara katıldığı tespit edilmiştir. Bu tespit sonrasında ceza kanununun 58. maddesinin ikinci fıkrasına istinaden 3 Nisan 1902'de tutuklanarak üç sene kalebentlik cezasına çarptırılmıştır.

Cezasını tamamladıktan sonra tekrar memuriyete döndüğü anlaşılan Alber Ferid Efendi, 11 Ocak 1909'da deneyim kazanması amacıyla 1.980 kuruş maaşla tahsil görmek için Paris'e gitmiştir. 28 Aralık 1909'da çıkarılan padişah iradesi ile 3.000 kuruş maaşla dördüncü sınıf maliye müfettişliğine atanmıştır.

Alber Ferid Efendi'nin tercüme kalemine tayin ediliş tarihi, aldığı maaş miktarı gibi hususlar Bahriye Nezareti tarafından gönderilen 2 Mayıs 1911 tarihli cevabi tezkerede ifade edilmiştir. Mahkemenin 25 Mart 1902 tarihli onaylı ilam sureti ve Paris'e gidişi ile ilgili evraklar, Osmanlı nüfus tezkeresi ile birlikte tercüme-i hâl evrakına iliştilerik sicil şubesinde muhafaza edilmiştir.

Alber Ferid Efendi'nin kendisinin düzenlediği tercüme-i hâl evrakında, Mart 1905 ile Haziran 1907 tarihleri arasında Osmanlı Bankası'nın (Bank-ı Osmanî) Manastır şubesi kâtipliğinde görev yaptığı; bu tarihten 1908'e kadar ise aynı bankanın Selanik şubesinde mali işler (muamelat-ı maliye) dairesi başkâtipliğinde çalıştığı belirtilmiştir. Ancak sicil idaresi tarafından her iki durumu teyit edecek vesikanın bulunamadığı belirtilmiştir.

(31 Ağustos 1911).¹⁵⁰

3.3. Aron Leon Efendi

Osmanlı Devleti'nin Musevi milletine mensuptur. Yeniköy Musevi Mektebi Hahamı Şamuel Kemâl Efendi'nin oğlu olarak, H.1281 (1864-1865) İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

---

¹⁵⁰ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00179/00163, s. 322.

Eğitimini özel retmenlerden alan Aron Leon Efendi, Türkçe okuryazardır. Ayrıca Rumca, İtalyanca ve Ermeniceyi konuşabilmektedir.

14 Ekim 1884'te 300 kuruş maaşla İstanbul'da polis dördüncü bölüğü neferliğine tayin edilerek memuriyet hayatına atılmıştır. 13 Mart 1895'de 350 kuruş maaşla nc bölük avuşluğuna nakledilmiş, 27 Haziran 1897'de açıktan ve 1 Mart 1898'de 500 kuruş maaşla asaleten dördüncü bölük nc sınıf komiserliğine terfi etmiştir. 27 Ekim 1898'de yine açıktan ikinci sınıf komiserliğine, 4 Haziran 1899'da 600 kuruş maaşla sivil polis memurluğuna ve 24 Ağustos 1899'da açıktan baş komiserliğe atanmıştır. 28 Eylül 1899'da 1.000 kuruş maaşla sivil baş-komiserliğe terfi etmiştir.

Aron Leon Efendi, gösterdiği gayretli hizmetler dolayısıyla çeşitli rütbe ve nişanlar almıştır. 10 Kasım 1887'de tahlisiye madalyası ile ödüllendirilmiş, üç yıl sonra 25 Kasım 1890'da beşinci rütbeden mecidiye nişanı takdim edilmiştir. 17 Nisan 1893'de iftihar madalyası ve 1 Ağustos 1898'de ise Yunan Muharebe madalyası ve 28 Kasım 1898'de dördüncü rütbeden Nişan-ı Âl-i Osmanî (Osmanlı nişanı) ile ödüllendirilmiştir.

Aron Leon Efendi'nin polis neferliğinden sivil başkomiserliğe kadar gerçekleşen bütün atama buyrultuları, aldığı madalya ve nişanların beratları ile Osmanlı nüfus tezkeresinin aslı komisyon tarafından görüldükten sonra kendisine iade edilmiştir.

(1 Ekim 1903).¹⁵¹

3.4. Avram Badi Efendi

Osmanlı Devleti'nin Musevi milletine mensup olan Yakop Badi Efendi'nin oğlu olarak H.1293 (1876–1877) de İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Hasköy'deki Alyans İsrailiyet mektebinde iptidaî ilimleri okuduktan sonra, İstanbul Mülkiye İdadi Mektebi'ni bitirmiş ve akabinde Hukuk Mektebi'ne kaydolarak burayı başarıyla tamamlamıştır. İdadiden diploma, Hukuk Mektebi'nden

---

¹⁵¹ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00113/00084, s. 165.

mezuniyet belgesi almıştır. Türkçe, Musevice ve Fransızca konuşup yazabilmektedir. Rumca ve Almancaya ise aşinalığı vardır.

Eylül 1895’de stajyer olarak Hariciye Nezaretinde konsolosluk işleri (umûr-ı şehbenderlik) kalemine girmiştir. 22 Mayıs 1896’da kendisine 30 kuruş maaş tahsis edilmiştir. 12 Aralık 1896’da maaşı 80 kuruşa yükseltilmiştir. 16 Mart 1899’da ise 180 kuruşa çıkmıştır.

Konsolosluk işleri müdürlüğünden yazılan mülahazada tercüme-i hâlinin içeriğinin kayıtlara uygun olduğu ifade edilmiştir. Osmanlı nüfus tezkeresi ile idadi mektebi diploması ve hukuk mektebi mezuniyet belgesinin onaylı suretlerinin tercüme-i hâl evrakıyla beraber muhafaza edildiği beyan edilmiştir.

Avram Badi Efendi, 3 Şubat 1901’de üçüncü rütbe ile (rütbe-i salis) ödüllendirilmiştir. Maaşı 12 Şubat 1901’de 230 kuruşa, 9 Ocak 1905’de 330 kuruşa yükseltilmiştir. 20 Mart 1901’de aynı maaşıyla istişare odası muavinliğine nakledilmiştir. 16 Haziran 1906’da maaşı 420 kuruşa çıkarılmıştır. 1 Eylül 1907’de ise 400 kuruş olmuştur. Bu durum, Hariciye sicil şubesinden gönderilen yazıdan anlaşılmıştır.¹⁵²

3.5. Avram Efendi

Osmanlı Devleti’nin Yahudi milletine mensup olan Avram Efendi, H.1288 (1871–1872) de İstanbul’da doğmuştur. Doktor Maper Efendi’nin oğludur.

Eğitimi millet mektebinde gören Avram Efendi, Türkçe, Fransızca ve İtalyanca okuryazardır ve Rumcayı konuşabilmektedir.

14 Şubat 1903’te 150 kuruş maaşla İstanbul posthanesi müvezziliğinde (posta dağıtılığı) işe başlamıştır. 14 Haziran 1902’de 250 kuruş aylıkla ve terfi suretiyle aynı posthanenin mektuplar bölümü memurluğuna nakledilmiştir. Telgraf ve Posta Nezareti tarafından memuriyeti onaylanmıştır. Avram Efendi’nin memuriyetinin,

---

¹⁵² BOA. DH. SAİD. d, nr. 00101/00186, s. 371.

nezaret kayıtlarına uygun olduğu ve 10 Ağustos 1903'te istifa ederek görevinden ayrıldığı belirtilmiştir.¹⁵³

3.6. Avram Efendi

Osmanlı Devleti'nin Musevi milletine mensup Bora Efendi'nin oğlu olarak, H.1302 (1884–1885) de İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Maarif-i Rüşdi ve Vefa idadi mekteplerinde üç yıl eğitim gördükten sonra Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'ye kaydolmuş ve 13 Mayıs 1911 tarih ve 1328 numaralı doktorluk diplomasını almıştır. Türkçe ve Fransızca konuşup yazabildiği, Museviceyi anlayabildiği tercüme-i ahvalinde kayıtlıdır.

Eğitimin akabinde 10 Haziran 1911'de kolera tahsisatından verilmek üzere 1.500 kuruş maaşla Haydarpaşa istasyonu kolera doktorluğuna atanmıştır. Buradaki görevinin ardından 19 Ekim 1911'de 600 kuruş maaşla Alaşehir kazası belediye tabipliğine nakledilmiştir.

Avram Efendi'nin buraya tayin tarihi, aldığı maaş miktarı Umur-ı Tıbbiye-i Mülkiye ve Sıhhiye-i Umumiye Sicil Müdürlüğü'nün kayıtlarında ifade edilmiştir. Osmanlı nüfus tezkeresi ile doktorluk diplomasının tasdikli suretinin tercüme-i hal evrakının aslıyla beraber sicil idaresinde muhafaza edildiği ifade edilmiştir.¹⁵⁴

3.7. Avram Efendi

Osmanlı Devleti'nin Musevi milletinden olup esnaftan İsak Cebren Efendi'nin oğludur. H.1300 (1882-1883) de İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Eğitimine Adapazarı Rehber-i Terakki Mektebi'nde başlamış ve ilk ve orta dereceye kadar burada okumuştur. Ardından İstanbul Balat'ta Alyans İsrailiyet Mektebi'nde iki yıl daha eğitim görmüştür. Fransızca ve İspanyolca'yı konuşup yazabilmektedir. 22 Ekim 1904'de Dersaadet İdadisi'nden iyi dereceyle mezun

---

¹⁵³ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00114/00088, s. 171.

¹⁵⁴ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00187/00240, s. 238.

olmuştur. 7 Ağustos 1909'da ise hukuk mektebinden pekiyi dereceden diploma almıştır.

8 Ekim 1909'da 1.000 kuruş maaşla ve Encümen-i İntihab-ı Memurin-i Adliye (Adliye memurlarını atama komisyonu) kararıyla Selanik Vilayeti Ticaret Mahkemesi üyeliğine tayin olmuştur.

Bu göreve tayin tarihi, aldığı maaş miktarı ve diğer durumları gösterir evrak, diplomaları ve Osmanlı nüfus tezkeresi ile birlikte Sicil İdaresinde muhafaza edilmiştir.¹⁵⁵

3.8. Avram Haran Efendi

Musevi milletinden ve tüccar sınıfından Mişon Efendi'nin oğludur. H.1276 (1859-1860) de İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

İstanbul Alyans İsrailiyyet Mektebi'nde tahsil görerek diplomasını almıştır. Türkçe, Fransızca ve İspanyolca konuşup yazabilmektedir. Ayrıca Rumca ve İtalyanca konuştuğu da tercüme-i halinde kayıtlıdır.

Avram Haran Efendi, 14 Şubat 1890 tarihinde stajyer olarak Duyun-ı Umumiye-i Osmaniye İdaresi'nin mülga pul satış nezaretine girmiştir. 13 Haziran 1891'de taharri (araştırma-inceleme) memurluğuna atanarak aylık 150 kuruş maaşa hak kazanmıştır. 27 Nisan 1892'de maaşı 400 kuruşa yükseltilmiştir. 13 Mart 1893'de 800 kuruş maaşla baş taharri memuru olmuştur. 13 Ağustos 1895'de aynı miktar maaşla Balıkhane ve Tuna Nezareti pul memurluğuna tayin olmuştur. 15 Eylül 1898'de 1.000 kuruş maaşla nezaretin pul kısmı müdürlüğüne atanmıştır. 19 Ekim 1898'den 19 Kasım 1898'e kadar ayrıca 120 kuruş maaş zammıyla ilaveten pul satış memurluğunu da vekâleten üstlenmiştir.

İstanbul, Balıkhane ve Tuna nezaretlerinin gönderdiği yazılarda Avram Haran Efendi'nin işini iyi biçimde yaptığı ve işini yapabilecek yeterlilikte olduğu vurgulanmıştır.¹⁵⁶

---

¹⁵⁵ BOA. DH. SAİD. d, nr, 00178/00145, s. 286.

¹⁵⁶ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00092/00425, s. 425.

3.9. Bohur Badur Efendi

Osmanlı Devleti'nin Musevi milletine mensup olan Bohur Badur Efendi, Ocak 1854'te İstanbul'da doğmuştur. Babası esnaf Hayim Efendi'dir.

Kamanto Mektebi'nde Fransızca ve İtalyanca okumuş olup her iki dilde de okuryazardır.

H.1286'da (1869–1870) 16 yaşında Beyoğlu telgrafhanesine stajyer olarak girmiş ve 13 Ocak 1871'da 600 kuruş maaşla Niş Telgraf Merkezi muhaberât-ı ecnebiye memurluğuna tayin olmuştur. 27 Aralık 1871'de maaşı 570 kuruşa düşürülmüş, 13 Mart 1876'da Sofya, 13 Aralık 1876'da 600 kuruş maaşla tekrar Niş ve 7 Kasım 1878'de 400 kuruş aylıkla Selanik merkezleri muhaberât-ı ecnebiye memuriyetlerine nakledilmiştir. Mart 1880'de yapılan düzenleme esnasında maaşı 380 kuruşa indirilen Bohur Badur Efendi, 19 Mayıs 1880'de istifa ederek görevden ayrılmıştır. Daha sonra 24 Eylül 1880'de 300 kuruş maaşla Selanik merkezi muhaberât-ı ecnebiye memurluğuna tayin olmuştur.

Bohur Badur Efendi, 7 Şubat 1883'de görevine devam etmediği hususunun tespit edilmesi üzerine açığa alınmıştır.¹⁵⁷ Açıkta kaldığı sürenin alacağı ceza için yeterli görülmesi üzerine 15 Mayıs 1884'de 380 kuruş aylıkla Ardosi 18 Ekim 1901'de 480 kuruş maaşla Burgaz ve 15 Aralık 1901'de 500 kuruş maaşla Kudüsü şerif sancağına bağlı Beytü'l-lahim merkezleri lisan-ı ecnebi muhabere memurluklarına nakledilmiştir.

Selanik Telgraf ve Posta Başmüdürlüğü Bohur Badur Efendi'nin görevini layıkıyla yaptığını bildirmiştir.¹⁵⁸

3.10. Bohur Efendi

Osmanlı Devletinin Yahudi milletinden olup David Efendi'nin oğlu olarak 1843'te İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

¹⁵⁷ Bu durum sicil kaydında, "...vazifesine devamsızlığından nâşi açığa çıkarılıb..." şeklinde ifade edilmiştir.

¹⁵⁸ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00098/00024, s. 45.

Eğitimine ilk olarak Hasköy'deki Yahudi millet mektebinde başlamış ve burada İbranice ve biraz da Türkçe, Fransızca, hesap, coğrafya ve tarih dersleri okumuştur. Daha sonra Soğukçeşme'de bulunan Telgraf mektebine kaydolarak burada telgrafla ilgili nazariyat (teorik) ve ameliyat (pratik) bilgilerini öğrenmiştir. Bundan sonra da özel hocalardan bir süre Arapça, Farsça, İngilizce, cebir, hendese ve hikmet-i tabiiyye, ekonomi, politika ve hukuk tahsil etmiştir. Türkçe ve Fransızca yazabilmekte olan Bohur Efendi, İngilizceyi konuşabilmektedir. İspanyolca ve İtalyancayı ise anlayabilecek derece bilmektedir.

1860'da 17 yaşında telgraf idaresi hukuk odasında işe başlamış ise de daha sonra istifa ederek buradan ayrılmıştır. Ardından Telgraf Mektebine tekrar geri dönerek tahsilini tamamlamıştır. Tahsilinin ardından birkaç ay telgrafhanenin muhabere odasında çalışmıştır. Kasım 1861'den itibaren yaklaşık iki yıl Bâb-ı âli tercüme odasında stajyer olarak görev yapmıştır. Ekim 1866'da 500 kuruş maaş ve üçüncü rütbeye hak kazanmıştır. Mart 1868'de maaşının bir kısmı üzerinde kalmak üzere 2.000 kuruş maaşla Hazine-i Celile-i Maliye mütercimliğine atanmıştır. Mayıs 1868'de 3.000 kuruş aylıkla Şurâ-yı Devlet muavinliğine tayin edilmiştir. Bir süre sonra yapılan zamla maaşı 3.500 kuruşa çıkarılmıştır. Haziran 1869'da ikinci rütbeye yükseltilen Bohur Efendi, Ağustos 1873'te 3.000 kuruş maaşla Şurâ-yı Devlet üyeliğine getirilmiştir. Aynı yılın Kasım ayında kendisine rütbe-i evveli sınıf-ı sanisi tevcih edilmiştir.

Aralık 1874'te yabancılarla ortaklaşa olarak tertip edilen Ticaret İstinaf Mahkemesi memurluğunda görevlendirilmiştir. Daha sonra 4.000 kuruş aylıkla bu mahkemenin üyeleri arasında yer almıştır. Kasım 1875'te 5.000 kuruş maaşla ikinci defa olarak Şurâ-yı Devlet üyeliğine getirilmiştir. Maaşı iki defa yapılan zamlarla 6.000 kuruşa çıkarılmıştır. Ekim 1879'da 7.000 kuruş maaşla bu defa Şehremaneti yani İstanbul belediyesi muavinliğine atanmıştır.

Bohur Efendi, görev yaptığı yerlerde kendisiyle ilgili şikâyete bağlı herhangi bir mahkeme görmemiştir. 13 Haziran 1880'de maaşı 6.000 kuruşa düşürülmüştür. Ağustos 1881'de rütbesi, rütbe-i evvel-i sınıf-ı evveline yükseltilmiştir. Gösterdiği başarılarından dolayı, 9 Mayıs 1884'te ikinci rütbeden Mecidiye Nişanı ile ödüllendirilmiştir. Ödülleri bununla sınırlı kalmamış ve bu defa 16 Eylül 1886'da

ikinci rütbeden Osmanlı Nişanı ile taltif edilmiştir. Bohur Efendi'nin maaşı, 2 Eylül 1890'da yapılan ilave ile 7.500 kuruş olmuştur.

Bohur Efendi, o dönemde toplumu derinden etkileyen büyük kolera salgınının önlenmesi için gösterdiği başarılı hizmetlerden ötürü 8 Şubat 1904'te Gümüş İmtiyaz madalyası almaya hak kazanmıştır.¹⁵⁹

3.11. Bohur Elnekavi Efendi

Osmanlı Devleti'nin Musevi milletine mensuptur ve Hayim Efendi'nin oğlu olarak H.1278 (1861–1862) yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

İstanbul'da Has köydeki Kamanto Mektebinde tahsilini tamamlamıştır. Türkçe ve Fransızca lisanlarında okuryazardır.

17 Ekim 1889'da 600 kuruş maaşla Osmanlı Kara Mühendishanesi (Mühendishane-i Berr-i Hümâyûn) dil öğretmenliğine (lisan muallimliğine) tayin olmuştur. 20 Ekim 1898'de istifa ederek ayrılana kadar burada görev yapmıştır.

1898'den 1910'a kadar geçen on iki sene içinde özel öğretmenlik ve tüccar kâtipliği yapmıştır. Daha sonra kendisinin gitmesi şartıyla 7 Ocak 1911'de 900 kuruş maaşla Sinop Vilayeti başmühendis muavinliği ve daktilograf kitabeti görevine getirilmiştir.

Sinop Vilayeti başmühendisliği tarafından Bohur Elnekavi Efendi'nin hüsnehâli ve işinde yeterliliği hususu onaylanmıştır. Osmanlı nüfus tezkeresiyle ilgili yerlere atanma ve aldığı maaş durumlarını gösteren evrak, tercüme-i hâl evrakının aslıyla beraber sicil şubesinde muhafaza edilmiştir.¹⁶⁰

3.12. Bohur Misitrano Efendi

Osmanlı Devleti'nin Musevi milletinden olup, Sahar Avram'ın oğlu olarak Eylül 1870'de İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

¹⁵⁹ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00003/00116, s. 116.

¹⁶⁰ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00185/00037, s. 36.

Alyans İsrailiyet ve Kont Kamanto mekteplerinde müfredat derslerini okuyarak diplomasını almıştır. Ardından Mekteb-i Fünûn-ı Şahâne'ye kaydolan Bohur Misitrano Efendi, burada üç yıl eğitim görmüş ise de bazı mazeretleri nedeniyle okulu terk etmek zorunda kalmıştır. Türkçe, Fransızca ve Yahudice lisanlarını konuşup yazabilecek derecede bilmektedir.

Eğitiminin ardından 13 Mayıs 1892'de 22 yaşında 200 kuruş maaşla Bolayır nahiyesinde Reji memuru olarak işe başlamıştır. 26 Ocak 1893'de istifa ederek ayrılmıştır. Daha sonra 13 Mart 1893'de aynı maaşla Gelibolu Sancağı Nüfus İdaresinin Fransızca pasaport kitabetine tayin edilmiştir.

Gelibolu Sancağı Nüfus memurluğu ve mutasarrıflığı tarafında yazılan mütalaada, Bohur Misitrano Efendi'nin görevini yapmaya yeterli durumda olduğu belirtilmiştir. Diplomaları ve Osmanlı nüfus tezkeresinin tasdikli sureti, tercüme-i haliyle birlikte sicil şubesinde muhafaza edilmiştir.¹⁶¹

3.13. Bohur Mois Efendi

Osmanlı Devleti'nin Musevi milletine mensup olan Mişon Ağa'nın oğludur. H.1293 (1876–1877) yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Bohur Efendi, Millet Mektebi'nde müfredat dersleri okuyarak tahsilini tamamlamıştır. Türkçe ve Fransızca lisanlarında okuryazar durumdadır.

H.1312 (1894–1895) Beyoğlu telgrafhanesine stajyer olarak giren Bohur Efendi, 20 Mayıs 1899'da 400 kuruş geçici maaşla Büyükkada Telgraf Merkezi muhabere memurluğuna tayin edilmiştir. 13 Ekim 1899'da maaşı 200 kuruşa indirilmiştir. 25 Ağustos 1900'de 450 kuruş aylıkla Sinop ve 5 Şubat 1901'de 300 kuruş maaşla İstanbul yakınlarındaki Erenköy Telgraf ve Posta Merkezleri muhaberât-ı ecnebiye memurluklarına nakledilmiştir. Ancak yaklaşık üç aydır devam eden hastalığı sebebiyle görev yerine gidip vazifesine başlayamadığından, iyileştiğinde boş bir kadroya tayin edilmek üzere idare tarafından açığa alınmıştır.

---

¹⁶¹ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00045/00144, s. 285.

Bohur Efendi, 24 Mayıs 1904'e kadar herhangi bir yerde görev yapamadığına göre bu zaman aralığında hastalığının iyileşmediği anlaşılmaktadır. Söz konusu tarihte ise 100 kuruş maaşla Beyoğlu Telgraf Merkezi muhaberat-ı ecnebiye memurluğuna tayin olarak yeniden memuriyete geri dönmüştür. 14 Kasım 1904'te aylık 300 kuruş maaşla terfi ederek Yeniköy Telgraf ve Posta Merkezi muhaberat-ı ecnebiye memuriyetine nakledilmiştir. 17 Aralık 1905'te maaşı 330 kuruşa çıkarılmıştır.

Sinop Telgraf Merkezi müdürlüğüyle, Telgraf ve Posta Nezareti tarafından vazifesini hakkıyla icra ettiği hususu tasdik edilmiştir.

Bohur Efendi'nin görev yaptığı memuriyetler, Posta ve Telgraf Nezaretinin sicil ve muhasebe kayıtlarına uygun olarak değerlendirilmiştir. Osmanlı nüfus tezkeresinin onaylı sureti, tercüme-i hâlinin aslıyla beraber sicil şubesinde muhafaza edilmiştir.¹⁶²

3.14. Bünyamin Efendi

Osmanlı Devleti'nin Musevi milletinden olup, tüccar İstefenazi Efendi'nin oğlu olarak 1878'de İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Eğitimine Hasköy'deki Alyans İsrailiyyet adlı Musevi mektebinde başlayarak iptidai ilimleri tahsil etmiş, ardından Rüştüye'e kaydolmuş, Rüştüyeden sonra da Mekteb-i İdadi-i Mülkiye-i Şahâne'ye devam etmiş ve okutulan dersleri başarıyla vererek iyi (âlâ) dereceden diplomasını almıştır. Türkçe, Fransızca, Yahudice ve İbranice okuryazardır.

20 Aralık 1896'da 18 yaşında mülazemetle Tahrirat-ı Hariciye kalemine girmiştir. Bu kitabetten yazılan mülâhazada Bünyamin Efendi'nin kaleme ait ifadeleri aynen tasdik edilmiştir. İdadi mektebi diploması ile Osmanlı nüfus tezkeresinin onaylı suretleri tercüme-i hâl evrakıyla birlikte muhafaza edilmiştir.¹⁶³

---

¹⁶² BOA. DH. SAİD. d, nr. 00164/00074, s. 145.

¹⁶³ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00078/00012, s. 21.

3.15. Bünyamin Efendi

Osmanlı Devletinin Musevi milletindedir ve Konsolit tellallarından Ansandari İsak Efendi'nin oğludur. H.1287 (1870–1871) senesinde İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Eğitim hayatına Musevi iptidai mektebinde başlamış ve akabinde beş yıl Kamanto mektebinde okuduktan sonra, Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahâne'de müfredat dersleri tahsil ederek tamamlamış ve 23 Mayıs 1893 tarih ve 407 numaralı Tabiplik diplomasını almaya hak kazanmıştır. Türkçe, Fransızca ve İspanyolcayı konuşup yazabilir durumdadır.

26 Temmuz 1893'de 700 kuruş maaşla Kosova Vilayetine bağlı Mitrovice kazası belediye tabipliğine tayin olmuş, 14 Haziran 1896'de istifa suretiyle ayrılanı kadar burada görev yapmıştır.13 Ocak 1897'de 300 kuruş maaşla Yozgat Sancağı ikinci tabipliğine atanmıştır. Ancak izin isteyerek 2 Mayıs 1899'da Yozgat'tan ayrılmıştır. 17 Eylül 1899'da 800 kuruş maaşla Lazkiye sancağı tabipliğine nakledilmiştir. Bünyamin Efendi, bu defa da Beyrut Vilayetine takdim ettiği dilekçeler üzerine aynı maaşla Akka Sancağı belediye tabipliğine aktarılmıştır. 4 Eylül 1900'de İstanbul'a geri dönmüştür.

Bünyamin Efendi, o dönemde ortaya çıkan kolera salgına karşı alınan tedbirler doğrultusunda da bir takım görevlere getirilmiştir. 28 Temmuz 1903'da 500 kuruş maaşla Suriye Vilayeti kolera tabipliğine gönderilmiş ve görevinin sona ermesi üzerine 3 Şubat 1904'de geri dönmüştür. Daha sonra sıhhiye müdürlüğü tarafında görülen lüzum üzerine, sıhhiye meclisi kararıyla 15 Eylül 1910 tarihinde 1.000 kuruş maaşla Şehremaneti tabipliğine atanarak, altıncı belediye dairesinde görev yapmıştır.

Bünyamin Efendi, daha önce ortaya çıkmış olan kolera salgını sırasında, hastalığın yayılmaması için alınan tedbirler doğrultusunda Doktor İbrahim Bey başkanlığında oluşturulan sıhhiye heyetinde görev almıştır. 21 Ağustos 1911'den 18 Eylül 1911'e kadar Hasköy ve Karaağaç'taki kolera hastanelerinde geçici olarak müdür ve baştabip olarak görev yapmıştır. 19 Eylül 1911'den 14 Ocak 1913'e kadar da mülga yedinci belediye dairesi sıhhiye heyeti başkanlığı görevini icra etmiştir. 18

Ocak 1912’de maaşı 1.250 kuruş olmuştur. 14 Ocak 1913’de teşkilat-ı ahirede Beyoğlu dairesi sıhhiye heyeti tabipliğine nakledilmiştir. Bu durum şehremaneti sicil şubesinin 15 Haziran 1913 tarihi pusulasında ifade edilmiştir.¹⁶⁴

3.16. David Bahar Efendi

Osmanlı Devleti’nin Musevi milletine mensup olup, esnaftan Yako Ağa’nın oğludur. 1878’de İstanbul’da dünyaya gelmiştir.

İlk olarak Millet mektebinde eğitime başlamış, ardından İdadi mektebine kaydolmuş ve buradaki müfredat dersleri tahsil ederek diplomasını almıştır. Türkçe, Fransızca ve Rumca okuryazardır.

H.1319 (1901–1902) senesinde İstanbul postahanesi ittihat dairesine stajyer olarak girmiştir. 10 Ağustos 1903’de kendisine 100 kuruş maaş bağlanmıştır. Telgraf ve Posta Nezareti tarafından vazifesine usulüyle devam ettiği bildirilmiştir. Memuriyeti, nezaret kayıtlarına uygun olup, Osmanlı nüfus tezkeresinin onaylı sureti ile diplomaları, sicil şubesi tarafından kontrol edilerek kendisine iade edilmiştir.

David Efendi’nin maaşı 31 Ocak 1905’de 150 kuruşa yükseltilmiştir.¹⁶⁵

3.17. Gürcü Cemil Efendi

Osmanlı Devleti’nin Musevi milletine mensuptur. Bağdatlı Gürcü Bünyamin Efendi’nin oğludur. H.1288 (1871–1872) de İstanbul’da doğmuştur.

Hasköy’deki Alyans İsrailiyet mektebinde tahsilini tamamlayarak diplomasını almıştır. Ardından Eyüp semtindeki askerî rüştiyeye devam etmiş, ondan sonra da Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahane idadisinin birinci sınıfına kadar eğitim görmüştür. Mektebin ikinci sınıfında iken yakalandığı hastalık nedeniyle okulu terk etmek zorunda kalmıştır. Türkçe, Fransızca ve İspanyolca okuryazardır. Rumca ve İtalyancaya da aşina olduğu ve İngilizceyi de o tarihte tahsil etmeye devam ettiği belirtilmiştir.

¹⁶⁴ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00667/00146, s. 289.

¹⁶⁵ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00120/00101, s. 199.

Gürcü Cemil Efendi, Yahudi kökenli bürokratlar arasında yazarlık yönüyle öne çıkan bir isimdir. *Medhalü'l-lisan ve Vazife-i ifa-yı Osmanî* adlı risalesini Maarif Nezaretinin izniyle basmış ve yayımlatmıştır.

27 Haziran 1888'de 17 yaşında şehremanetinin mülga muvazene kalemine stajyer olarak girmiş, 13 Eylül 1890'da 100 kuruş maaşla aynı yerin muhasebe kalemine geçmiş ve 14 Mart 1892'ye kadar burada istihdam edilmiştir. Muhtelif dönemlerde yapılan çeşitli miktar zamlarla maaşı 300 kuruşa yükselmiştir. Daha sonra aylık 300 kuruş maaşla tercüme kalemine atanmıştır. Osmanlı nüfus tezkeresi ile diploma suretleri, tercüme-i hâlinin aslıyla beraber sicil şubesinde muhafaza edilmiştir.¹⁶⁶

3.18. İliya Efendi

Osmanlı Devleti'nin Musevi milletine mensup olan İliya Efendi, Selanikli Mayar Efendi'nin oğludur. H.1322 (1906–1907) de İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

İstanbul Alyans mektebinde müfredat dersleri tahsil ettikten sonra, diplomasını almış ise de kaybetmiştir. Türkçe, Fransızca ve Bulgarca konuşup yazabilmektedir. Rusça ve Rumca'yı ise sadece konuşabilecek seviyede bilmektedir.

11 Nisan 1909'da 400 kuruş maaşla Kavala posta kâtipliğine tayin edilerek memuriyete başlayan İliya Efendi, 12 Ekim 1909'da yapılan düzenlemede aynı maaşla aynı dairede muavinliğe atanmıştır. 17 Eylül 1910'da 600 kuruş maaşla Selanik posta hanesi ikinci sınıf memurluğuna terfi etmiştir.

İliya Efendi'nin vazifesine müdâvim olduğu hususu, ilgili birim tarafından beyan edilmiştir. Memuriyeti, Telgraf ve Posta ve Telefon Nezareti memurîn kalemi sicil şubesi kayıtlarına mutabık olup, Osmanlı nüfus tezkeresinin tasdikli sureti tercüme-i hâl evrakıyla beraber sicil şubesinde saklanmıştır.

(17 Haziran 1911).¹⁶⁷

¹⁶⁶ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00125/00148, s. 293.

¹⁶⁷ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00189/00046, s. 46.

3.19. İsak Efendi

Osmanlı Devleti'nin Yahudi milletinden olan İsak Efendi, esnaftan Avram Efendi'nin oğlu olarak H.1289 (1872–1873) yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Eğitimi millet mektebinde tamamlamış olup, Türkçe ve Fransızca lisanlarında okuryazardır.

H.1312 (1894–1895) de 23 yaşında iken Beyoğlu Telgraf Merkezi muhaberat-ı ecnebiye memuriyeti refakatine stajyer olarak girmiş ve 13 Aralık 1895'te kendisine 50 kuruş maaş tahsis edilmiştir. 13 Kasım 1896'da maaşı 75 kuruş olmuştur, daha sonra 100 kuruşa ve 125 kuruşa yükseltilmiştir. Ardından 250 kuruş maaşla aynı kalemde muhabere memuriyetine nakil olmuştur. Bir süre sonra maaşı 300 kuruşa çıkarılan İsak Efendi, 10 Mart 1904'te bu defa 540 kuruş maaşla ve becayış suretiyle Gelibolu Telgraf ve Posta Merkezi muhaberat-ı ecnebiye memurluğuna nakledilmiştir. Daha sonra da 500 kuruş maaşla Beyoğlu Telgraf Merkezi muhabere memurluğuna atanmıştır.¹⁶⁸

3.20. İsak Levi Efendi

Osmanlı Devletinin Musevi milletine mensup Abraham Levi'nin oğlu olarak 5 Ağustos 1866'da İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Mekteb-i Sultanide müfredat dersleri tahsil ederek diplomasını almıştır. Daha sonra ziraatla ilgili eğitim almak üzere Osmanlı hükümeti tarafından Almanya'ya gönderilmiştir. Saksonya'daki ziraat mektebinde bir yıl kaldıktan sonra Berlin Dâru'l-fünûnunda dört yıl eğitim görerek *fenn-i ziraat* diploması almıştır. Türkçe, Fransızca, Almanca ve İspanyolca konuşabilmektedir.

Eğitimi sonrasında İsak Levi Efendi 23 Mayıs 1889'da 23 yaşında iken aylık 100 kuruş maaşla ve senede yedi ay 500'er kuruş harcırah ile Manastır vilayeti ziraat müfettişliğine tayin olmuştur. Yaklaşık bir yıl sonra harcırahı kesilerek maaşı 1.300

---

¹⁶⁸ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00070/00058, s. 113.

kuruşa yükseltilmiştir. Buradaki görevini tamandıktan sonra 2.000 kuruş maaşla Adana Vilayeti ziraat müfettişliğine tayin olmuştur.

Adana Vilayeti Vali Vekâletinin belirttiğine göre İsak Levi Efendinin tercüme-i halinin içeriğinin doğru olduğu, aynı zamanda Ticaret ve Nafia Nezaretinin dahi vali vekâletinin verdiği bilgilerin doğruluğu tasdik edilmiştir.

Hizmet yerleri, buralarda çalıştığı süreler, maaş miktarları, zam miktarları, harcırah miktarı ve kesilme zamanı Ticaret ve Nafia Nezaretinin tezkeresinde gösterilmiştir. Manastır Ziraat Müfettişliğinden beri lazım olan evraklar Adana Vilayeti meclis idaresinin 24 Eylül 1890 tarihli mazbatasıyla ve tezkere-i osmaniyesinin ve Mekteb-i Sultani Ziraat mektebi, Berlin ve Hannover darülfünunlarından aldığı şahadetnamelerinin suretleri şubece zabt edilmiştir.¹⁶⁹

3.21. İsak Pardo Efendi

Osmanlı Devleti'nin Yahudi milletine mensuptur. Kudüs posta memuru Bohur Rafael Efendi'nin oğludur. H. 1280 (1863-1864) yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Millet mektebindeki müftedat derslerini okuyarak eğitimini tamamlamıştır. Arapça, Türkçe, Fransızca ve İspanyolca okuryazardır.

İsak Pardo Efendi H.1322 (1904-1905) de İstanbul Telgrafhanesine stajyer olarak devam etmiştir. 14 Nisan 1905'te 340 kuruş maaşla Beyrut Vilayetine bağlı Gazze ve 26 Nisan 1905'te 300 kuruş aylıkla Yafa Telgraf ve Posta Merkezi muhaberat-ı ecnebiye memurluğuna tayin edilmiştir.

Telgraf ve Posta Nezaretinden yazılan evrakta vazifesine devamı tasdik olunmuştur. Memuriyet nezaretinden alınan kayıtlar sicil ve muhasebe kalemleri kayıtlarının birbirleriyle uyumlu olduğu belirtilmiş ve şubece görülen nüfus-ı tezkere-i osmaniyesi kendisine iade edilmiştir.¹⁷⁰

¹⁶⁹ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00042/00004, s. 5.

¹⁷⁰ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00146/ 00156, s. 207.

3.22. Leon Avram Malho Efendi

Osmanlı Devleti'nin Musevi milletine mensup İsak Efendi'nin oğludur. H.1293 (1876–1877) senesinde İstanbul'da doğmuştur.

Hasköy Musevi mektebine devam etmiş ve bu okulda eğitimini tamamlamıştır. Museviceyi yazabilmekte ve Türkçe ile Ermeniceyi ise konulabilir derecede bilmektedir.

17 Ocak 1898'de aylık 300 kuruş maaşla Beyoğlu Nisa Hastanesi çavuşluğuna tayin edilmiştir. Daha sonra yapılan zamlarla maaşı 500 kuruşa yükselmiştir.

Memuriyet yerleri ve maaş miktarlarının uygun olduğu Beyoğlu muhasebesinin tercüme-i hal evrakında belirtilmiştir. Osmanlı nüfus teskeresi sureti ve belirtilen evraklar şubece muhafaza edilmiştir.¹⁷¹

3.23. Mayer Şıvatman Efendi

Osmanlı Devleti'nin Musevi milletine mensup olan esnaf Moşe Efendi'nin oğludur. H.1293 (1876–1877) de İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Eğitimine Alman ve Fransız mekteplerinde çeşitli ilimleri okuyarak başlayan Mayer Şıvatman Efendi, daha sonra İstanbul Mülkiye İdadi mektebinde okumuş ve ardından Tıp Mektebini bitirmiştir. 27 Ağustos 1898 tarih ve 578 numaralı tabiplik diplomasını alarak doktor olmuştur. Türkçe, Fransızca, Almanca, Musevice konuşup yazabilmekte ve Rumcayı ise sadece konuşabilecek seviyede bilmektedir.

24 Eylül 1898'de 600 kuruş maaşla Bor Kazası belediye tabipliğine tayin olmuştur. Burada bir müddet çalıştıktan sonra 18 Ocak 1900'de aynı maaşla Uşak Kazası belediye doktorluğuna tayin olmuştur. 27 Şubat 1901'de 800 kuruş maaşla Isparta sancağı belediye tabipliğine atanan Mayer Şıvatman Efendi burada da bir süre görev yaptıktan sonra Serfice Sancağı belediye doktorluğuna tayin olmuştur. 18 Temmuz 1900'de istifa ederek ayrılana kadar burada çalışmıştır.

---

¹⁷¹ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00199/ 00071, s. 137.

12 Aralık 1903'de 600 kuruş maaşla Aydın Sancağına bağlı Bozdoğan Kazası belediye doktorluğuna tayin olmuş ve 22 Şubat 1904'de işe başlamıştır. Daha sonra aynı maaşla Kavala Gureba Hastanesi tabipliğine atanmıştır. 3 Eylül 1904'de Bozdoğan'dan ayrılmış ise de Kavala'ya gitmeden 3 Aralık 1904'de aynı miktar maaşla Zonguldak Kazası belediye doktorluğunda işe başlamış ve 15 Nisan 1906'ya kadar burada kalmıştır.

Mayer Şıvatman Efendi, 30 Aralık 1906'da 1.200 kuruş maaşla bu defa Bitlis Vilayeti belediye tabipliğine atanmıştır. 18 Haziran 1907'de kadar burada kalmıştır. 14 Ağustos 1907 tarihinden 14 Aralık 1907'ye kadar 800 kuruş maaşla mülga sekizinci belediye dairesi tabipliğinde görevlendirilmiştir. Daha sonra 20 Aralık 1908'e kadar 1.000 kuruş maaşla altıncı daire-i nisa hastahanesi tabipliği yapmıştır. 8 Aralık 1909'da 800 kuruş maaşla Yozgat Sancağı belediye doktorluğuna atanmıştır. 23 Şubat 1910'da istifa ederek buradan da ayrılan Mayer Şıvatman Efendi İstanbul'a gitmiştir. 9 Kasım 1910'da 1.000 kuruş maaşla Emniyet-i umumiye-i zabıta tabipliğine atanmış ancak 29 Aralık 1910'da istifa etmiştir. 23 Kasım 1911'de 600 kuruş maaş ve 400 kuruş tahsisatla Tirebolu belediye tabipliğine tayin olmuştur. Ancak Mayer Şıvatman Efendi, İskenderiye'de bulunan kardeşinin hastalığı dolayısıyla oraya gitmek zorunda kaldığı için bu atama hususunda affını talep etmiştir.

Bunun üzerine 29 Mayıs 1911'de istifası kabul edilmiştir. Mayer Şıvatman Efendi'nin görev yaptığı sancak veya kazalarda vazifesini iyi şekilde icra ettiği, herhangi bir zimmet ve ilişkisinin olmadığı bildirilmiştir. Osmanlı nüfus tezkeresi, tercüme-i hâl evrakının aslıyla beraber sicil şubesinde muhafaza edilmiştir. Mayer Şıvatman Efendi son olarak 15 Ocak 1913'de 1.500 kuruş maaşla sıhhiye müdürlüğü baş kitabetinde istihdam edilmiştir.¹⁷²

---

¹⁷² BOA. DH. SAİD. d, nr. 00196/00189, s. 375.

3.24. Nesim İzidor Efendi

Alyans İsrailiyet mektebi muallimlerinden Avram Salah Efendi'nin oğludur. Osmanlı devletinin Musevi milletinden olan İzidor Efendi, H.1286 (1869–1870) yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Eğitimine Musevi İptidai mekteplerinde başlamış ve ardından Alyans İsrailiyet mektebine devam ederek şahadetname almıştır. Daha sonra Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiyenin idadi kısmına bir yıl devam etmiş ve bir üst sınıfa terfi ederek tasdikname almıştır. Türkçe, Fransızca, İspanyolca ve İbraniceyi okuyup yazabilir durumdadır.

Nesim İzidor Efendi, 1888 senesinde bir süre Paris'te bir ticarethane kitabesinde istihdam edilmiş ve ardından İstanbul'a dönmüştür. 1889'dan itibaren yaklaşık bir yıl kadar Haydarpaşa'daki Musevi mektebinde görev yapmıştır. Daha sonra 1892'de 23 yaşında Adliye Nezareti terceme kalemine stajyer olarak dâhil olmuştur. Bir süre sonra 389,5 kuruş maaşla *Nümune-i Terakki* adlı özel mektebin Fransızca muallimliğine getirilmiştir. Haziran 1897'de söz konusu muallimlik uhdesinde kalmak şartıyla yine mülazemetle Hariciye Nezareti tahrirat-ı hariciye kalemine nakledilmiştir.

Nesim İzidor Efendi'ye 4 Mart 1900'de 350 kuruş maaş tahsis edilmiş ve yaptığı hizmetlerden dolayı dördüncü rütbeden Mecidiye nişanı ile ödüllendirilmiştir.¹⁷³

3.25. Nesim Menahim Amon Efendi

Osmanlı devletinin Musevi milletine mensup Aron Amon Efendi'nin oğludur. H.1287 (1870–1871) de İstanbul'da doğmuştur.

Alyans İsrailiyet mektebinde gördüğü tahsil sonrası Topdağı Askeri Rüştiyesine devam ederek müfredat dersleri tahsil edip 16 Nisan 1890'da iyi dereceden şahadetname almıştır. Ardından Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiyeye girerek

---

¹⁷³ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00109/0445, s. 445.

buradaki dersleri de başarıyla bitirip 21 Haziran 1898 tarihli diplomayı almıştır. Türkçe, Fransızca ve İbranice yazabildiği tercüme-i halinde kayıtlıdır.

Eğitimi akabinde 600 kuruş aylıkla ilk olarak Halep Vilayetine bağlı Cısr-i Şuğur Kazası belediye tabipliğine atanmıştır. Ancak Amon Efendi, bu zorunlu hizmeti kabul etmemiştir. Bundan dolayı da zorunlu hizmet bedeli olarak 100 lirayı emaneten Umur-ı Tıbbiye-i Mülkiye Nezareti veznesine teslim etmiştir. 6 Aralık 1898'de 1.000 kuruş maaşla Şehremaneti heyet-i sıhhiye tabipliğine tayin edilmiştir. Kısa bir süre sonra maaşı 1.250 kuruşa yükselmiştir.

Heyet-i sıhhiye müfettiş-i umumiliği tarafından Amon Efendi'nin görevinde gayretli olduğu hususu tasdik edilmiştir.

23 Nisan 1912 tarihinde yapılan düzenlemede Nesim Menahim Amon Efendi, dördüncü sınıf tabip olarak değerlendirilmiştir. Ardından da Üsküdar belediye dairesi şube tabipliğine nakledilmiştir.¹⁷⁴

3.26. Rafael Levi Efendi

Musevi milletinden kahveci Yasef Levi'nin oğludur. H.1297 (1879–1880) yılında İstanbul'da doğmuştur.

İzmir Mekteb-i İdadi-i mülkiyesinden iyi derecede diploma almıştır. Ardından Dâru'l-fünûn-ı Osmanî'nin Ulûm-ı Tıbbiye şubesine girmiş ve tabiplik diploması olarak doktor olmuştur. Türkçe, Fransızca ve Musevice okuryazar ve Rumcayı konuşabilir derecede bilmektedir.

Rafael Levi Efendi, eğitimi sonrasında ilk olarak 6 Ekim 1910'da 600 kuruş maaşla Aydın Vilayeti Sarayköy Kazası belediye doktorluğuna atanmıştır. Ancak memuriyetinin diğer aşamaları hakkında sicil kaydında bilgi bulunmamaktadır.

Tayini ve işe başlama tarihiyle maaş miktarı, Umur-ı Tıbbiye-i Mülkiye Nezareti Sicill-i ahval şubesinin tercüme-i hal evrakının kenar yazılarından anlaşılıp,

---

¹⁷⁴ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00179/00030, s. 88.

şahadetname ve icazetname ile nüfus-ı tezkere-i osmaniyesi sureti, idare-i umumiyece muhafaza edilmiştir.¹⁷⁵

3.27. Salamon Efendi

Osmanlı Devleti'nin Yahudi milletine mensuptur ve Avram Hayim Efendinin oğludur. 7 Ekim 1844'te İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Özel muallimlerden Türkçe ve Fransızca tahsil etmiştir. Türkçe ve Fransızca yazabilecek seviyede bilmektedir.

Salamon Efendi 24 Mayıs 1873'te otuz yaşında stajyer olarak Bâb-ı âli tercüme kalemine girmiş ve 14 Mayıs 1876'da kendisine 40 kuruş maaş tahsis edilmiştir. Daha sonra 100 kuruş maaşla Şurâ-yı devlet nafia dairesine girmiştir. Daha sonra maaşında astronomik bir artış sağlanmış ve 25 Eylül 1880'de 2.700 kuruş aylıkla yedinci daire-i belediye üçüncü sınıf müfettişliğine tayin olmuştur. Sonradan yapılan düzenleme ile maaşı 2.160 kuruşa düşürülmüş ve bir süre sonra da memuriyeti lağvedilmiştir. 12 Ocak 1887'de maaşsız olarak Duyûn-ı Osmaniye mektupçu kalemine dâhil olmuştur. Ardından kendisine 300 kuruş maaş tahsis edilmiştir.

Salamon Efendi, dördüncü rütbe ile taltif edilmiş ve ayrıca dördüncü rütbeden Mecidiye nişanı ile ödüllendirilmiştir.¹⁷⁶

3.28. Samuel Barzilai Efendi

Tüccar Yako Barzilai Efendi'nin oğludur. Musevi milletine mensup olan Samuel Barzilai Efendi, Ağustos 1865'te İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Eğitimini Selanik ve Galata Alyans İsrailiyet mekteplerinde sürdürdükten sonra Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahânedede okuyarak 6 Aralık 1886 tarihli doktorluk diplomasını almıştır.

---

¹⁷⁵ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00174/00212, s. 421.

¹⁷⁶ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00028/00230, s. 457.

5 Ekim 1893'te 1500 kuruş aylıkla Dâhiliye Nezareti Heyet-i Sıhhiye doktorları arasına dâhil olmuştur. Ardından 14 Ocak 1886'da 1.000 kuruş maaşla altıncı daire-i belediye tabipliğine tayin olmuştur.

Samuel Barzilay Efendi, gördüğü hizmetler dolayısıyla 24 Ocak 1895'te beşinci rütbeden ve Temmuz 1899'da ise dördüncü rütbeden Mecidiye nişanı ile taltif edilmiştir. 4 Ağustos 1900'de ise Gümüş imtiyaz madalyası ile ödüllendirilmiştir.

Samuel Barzilay Efendi'nin hüsnü ahlak sahibi biri olduğu hususu, ilgili daireler tarafından yazılan mülahazalarda gösterilmiştir. Ağustos 1901'de yapılan genel düzenleme ile maaşı 900 kuruşa indirilmiş ve daha sonra Haziran 1909'da 1.500 kuruşa çıkarılmıştır. Akabinde maaşındaki artış yine devam etmiş ve 14 Ocak 1913'te 2.000 kuruş maaşla Beyoğlu belediye dairesi baştabipliğine atanmıştır.¹⁷⁷

3.29. Samuel Efendi

Osmanlı Devletinin Musevi milletine mensup olan Samuel Efendi, zahire tüccarı İsak Kohen Efendi'nin oğludur. H.1290 (1880-1881) senesinde İstanbul'da doğmuştur.

İlk eğitimini Beyoğlu'nda Alyans adlı Fransız iptidai mektebinde almış, ardından Üsküdar Mekteb-i İdadi-i Mülkiyesine devam etmiştir. Üç yıl eğitim aldıktan sonra diplomasını almaksızın okulu terk ederek, Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiyenin doktor sınıfına kaydı kabul edilmiştir. Buradaki eğitimini tamamladıktan sonra 1 Eylül 1902 tarihli ve 666 numaralı tabiplik diploması almıştır. Mezuniyeti sonrasında Avrupa'ya gitmiş ve Paris, Berlin ve Viyana hastanelerinde bir süre kalmıştır. Viyana'da *Ekmân-ı Politik* adlı müessesede tahsilini tamamlayarak tasdikname almıştır. Samuel Efendi, Türkçe, Fransızca, Almanca ve Musevice lisanlarını konuşup yazabilecek derecede bilmektedir.

18 Ağustos 1902'de Manastır Vilayetine bağlı Grebne Kazası belediye tabipliğine tayin olmuştur. Ancak 2 Kasım 1902'de mecburi hizmetinin bedelini

---

¹⁷⁷ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00139/00155, s. 307.

tamamen ödeyerek oraya gitmemiştir. 7 Mayıs 1907’de dilekçeyle yaptığı başvuru üzerine Meclis-i Maarif-i Tıbbiye kararıyla 600 kuruş maaşla Kosova Vilayetine bağlı İştib Kazası belediye tabipliğine atanmıştır. Ancak daha oraya gitmeden istifa etmiştir. 19 Mart 1908’de tekrar yaptığı müracaat üzerine yine 600 kuruş maaşla Kosova Vilayetine bağlı Köprülü Kazası belediye tabipliğine tayin edilmiş ve görevine başlamıştır. Ancak burada da çok fazla duramamış ve 14 Ağustos 1908’de istifa ederek görevinden ayrılmıştır.¹⁷⁸

3.30. Şemiya Ancel Efendi

Şam yöresinin Yahudi ileri gelenlerinden Azra Ancel Efendi’nin oğlu olarak H.1293 (1876–1877) yılında İstanbul’da dünyaya gelmiştir.

Başlangıç ilimlerini özel mektepte okuduktan sonra Galata’daki Alyans İsrailiyyet mektebine devam etmiş, ardından Türkçeden birinci, Fransızcadan üçüncü sınıfa kadar Mekteb-i Sultani’de tahsil görerek tasdikname almıştır. Türkçe, Fransızca, İbranice ve İspanyolca lisanlarında okuryazardır.

27 Mayıs 1896’de 20 yaşında iken stajyer olarak Tahrirat-ı Hâriciye kalemine girerek memuriyete ilk adımını atmıştır. Mekteb-i Sultanî tasdiknamesi ile Osmanlı nüfus tezkeresinin onaylı sureti, tercüme-i hâl evrakıyla birlikte muhafaza edilmiştir.

24 Ağustos 1898’de kendisine 65 kuruş maaş tahsis edilmiş ve 22 Ekim 1898’te İstanbul Hahamhanesi Arapça mütercimliği mevcut görevine ek olarak uhdesine verilmiştir. Şemiya Ancel Efendi, 28 Mayıs 1900’de üçüncü rütbeye yükseltilmiştir. Görevini iyi şekilde icra ettiğinden dolayı bu defa 26 Mayıs 1901’de dördüncü rütbeden Osmanlı Nişanı (nişan-ı âl-i Osmanî) ile taltif edilmiştir.¹⁷⁹

---

¹⁷⁸ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00156/00048, s. 93.

¹⁷⁹ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00078/00027, s. 51.

3.31. Tursi Beşaye Efendi

Tursi Beşaye Efendi, Osmanlı Devletinin Musevi milletinden ve terzi esnafından vefat etmiş Gavril Efendinin oğludur. Sason lakabıyla anılmaktadır. H.1301 (1883–1884) yılında İstanbul’da dünyaya gelmiştir.

İstanbul’da Hasköy’de Şule-i Maarif Mektebi Rüştüyesinden en âlâ derecede şahadetname almış ve Vefa Mektebi İdadisine üç senesine kadar devam ederek tasdikname almıştır. Türkçe, Fransızca ve İspanyolca okuryazar olduğu tercüme-i halinde kayıtlıdır.

3 Nisan 1903 de maaşsız olarak Şura-yı Devlet sicil ve fihrist kaleminde işe başlamıştır. 21 Haziran 1907 de Tanzimat dairesi kalfalığına stajyer olarak nakil edilmiştir. 28 Nisan 1908 de yeniden 10 kuruş maaş tahsis edilip 28 ağustos 1908 de yapılan düzenlemede 40 kuruş zam yapılarak 50 kuruşla Nafia ve Maarif dairesi kalfalığına tayin kılınmış ve 9 Eylül 1909 da gerçekleşen genel düzenlemede kadro harici bırakılmıştır.

Şura-yı Devlet, Nafia ve Maarif dairesi baş muavinliğinden yazılan mülahazada Tursi Beşaye Efendi’nin yapılan düzenlemeye kadar iyi hizmet ettiği baş kitabetten yazılan mülahazada tasdik kılınmıştır.

Nüfus-ı tezkere-i Osmaniyeliyle 31 ağustos 1901 tarihli Şule-i Maarif Mektebi Rüştüyesinin şahadetnamesi, Vefa mekteb-i idadisinin 7 Kasım 1902 tarihli tasdiknamesi ve Musevilere mahsus telif, tab ve neşir eylediği *ifa-yı Osmanî*’nin 24 Temmuz 1905 tarihli ve 223 ve 1376 numaralı ruhsatnamesi şubece görülüp iade edilmiştir. Zikredilen risalenin bir nüshası tercüme-i haline eklenip diğer bir nüshasıyla idare-i umumiyeye kitapname-i mahsusta muhafaza olunmuştur.

Tursi Beşaye Efendi’nin Tercüme-i halinin hülasasında doğum tarihi tezkere-i Osmanî’yesine atfen senesi H.1301 (m.1883-1884) yazılmış ise de Hasköy askere alma şubesinin 19 Haziran 1910 tarihli mazbatası gereğince H.1297(1879-1880) senesi olarak düzeltilmiş, düzenlenen yeni tezkerenin şerhinden anlaşılmıştır.¹⁸⁰

¹⁸⁰ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00171/00182, s. 361.

3.32. Yasef Selami Efendi

Yahudi milletine mensup, divan-ı cinayet azası Yamazkil Efendi'nin oğludur. H.1272 (1855–1856) yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Bir yıl Rüştîye mektebinde okuduktan sonra ertesi yıl Kuzguncuk'taki ittihad-ı israiliyet mektebinde tahsil görmüştür. Bundan başka üç yıl da özel öğretmenlerden Arapça, Farsça, Türkçe, Fransızca, İspanyolca, coğrafya, kozmoğrafya ve fenn-i hesap dersleri almıştır. Arapça, Farsça, Türkçe, Fransızca ve İspanyolca okuryazar, Rumca ve İtalyancaya ise aşinadır.

H.1288 (1871–1872) yılında 18 yaşında iken stajyer olarak Üsküdar Bidayet mahkemesi hukuk dairesi kaleminde işe başlamıştır. Bir sene buraya devam ettikten sonra kendisine 75 kuruş maaş tahsis edilmiştir. Maaşı iki yıl sonra 250 kuruşa çıkarılmıştır. Daha sonra aynı mahkemenin zabıt kitabeti ve mukavelat muharrirliği muavinliğinde çalışmıştır. Aralık 1885'te 1.400 kuruş maaşla müdde-i umum muavinliğine nakil olmuştur.

Yasef Selami Efendi'nin kariyerindeki yükseliş devam etmiş ve 24 Kasım 1886'da 2.000 kuruş maaşla Biga Sancağı ticaret mahkemesi reisliğine atanmış ve mahkeme lağvedilene kadar burada görev yapmıştır.9 Nisan 1888'de ifade edildiği gibi buradaki mahkemenin lağvedilmesi üzerine Biga'dan ayrılmıştır. Ardından 3 Eylül 1889'da 900 kuruş maaşla Mersin Sancağı ticaret mahkemesi başkanlığına tayin edilmiştir. Oradan da padişah iradesiyle aylık 2.500 kuruş maaşla Adana ticaret mahkemesi başkanlığına getirilmiştir.

Yasef Selami Efendi, 6 Temmuz 1899'da aylık 2.250 kuruş maaşla Ankara ve Konya vilayetleri adliye müfettiş muavinliğine nakledilmiştir. Mersin ticaret mahkemesi başkanı iken gösterdiği gayretler nedeniyle rütbe-i saniye sınıf-ı sanisi ile ödüllendirilmiştir.

Yasef Selami Efendi'nin yükselişi daha da devam etmiş ve 30 Ekim 1907'de Aydın ve Cezayir-i Bahr-i Sefid vilayetleri adliye müfettiş muavinliğine getirilmiştir.

Sicil kaydına göre onun bu görevi kariyerindeki son nokta olmuştur. 14 Ağustos 1908'de memuriyetinin lağvından dolayı açıkta kalmıştır.¹⁸¹

3.33. Yasef Yakar Efendi

Osmanlı Devleti'nin Musevi milletine mensup olan Yasef Yakar Efendi, Avram Efendi'nin oğlu olarak H.1302 (1884-1885) yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Ortaköy'deki Alyans İsrailiyet mektebinde eğitim hayatına başlamış ve ardından Mektebi Sultani'ye devam ederek iyi dereceden diploma almıştır. Daha sonra Daru'l-Fünun-ı Osmanî Ulûm-ı Tıbbiye şubesinde tahsilini tamamlayarak 21 Haziran 1919 tarih ve 965 numaralı tıp fakültesi icazetnamesini almıştır. Türkçe, İspanyolca ve Fransızca'yı konuşup yazabilecek derecede bilmektedir. Rumcaya ise aşina durumdadır.

Yasef Yakar Efendi, eğitimi sonrasında ilk olarak 6 Temmuz 1909'da 600 kuruş maaşla Edirne vilayetine bağlı Havsa Kazası belediye tabipliğine tayin olmuştur.

Tayini ve işe başlama tarihleriyle maaş miktarı umur-ı tıbbiye-i mülkiye nezareti sicil-i ahval şubesinden tercüme-i hal evrakındanki kayıtlardan anlaşılıp diploma ve nüfus-ı tezkere-i osmaniyesinin suretleri asıl tercüme-i hal evrakıyla beraber idare-i umumiyece muhafaza edilmiştir. (22 Mart 1910).¹⁸²

3.34. Zital Hayım Efendi

Osmanlı Devleti'nin Musevi milletine mensup olan Zital Hayım Efendi, esnaftan Mişon Ağa'nın oğlu olarak H.1305 (1887-1888) senesinde İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Eğitimi Millet mektebinde tamamlamıştır. Türkçe ve Fransızca'yı okuryazar, Rumca'yı ise konuşabilir seviyesinde bilmektedir.

¹⁸¹ BOA. DH. SAİD. d, nr. 0018/0029, s. 55.

¹⁸² BOA. DH. SAİD. d, nr. 00175/00021, s. 39.

10 Eylül 1903'de 150 kuruş maaşla İstanbul Postahanesine tayin olarak memuriyet hayatına başlamıştır. 22 Nisan 1908'de maaşı 200 kuruşa yükseltilmiştir. 25 Eylül 1909'da 400 kuruş maaşla İstanbul Postahanesi mekatib-i mevrude kâtipliğine nakledilmiştir. İlgili merkez müdürlüğü tarafından vazifesini usulüne göre yaptığı belirtilmiştir. Osmanlı nüfus tezkeresi şube tarafından görüldükten sonra kendisine iade edilmiştir.¹⁸³

---

¹⁸³ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00188/00105, s. 105.

IV. RUM MEMURLARININ BİYOGRAFİSİ

4.1. Aleko Aleksandırıdi Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletindedir. Sarraflık yapan ve vefat etmiş olan Kostanti Aleksandırıdi Efendi'nin oğludur. H.1272 (1855-1856) senesinde İstanbul'da doğmuştur.

Zincirliada Rum Ticaret Okulunda ve Mektebi Sultani'nin mülga hukuk şubesinde okutulan dersleri tahsil ederek şahadetname almıştır. Türkçe, Rumca ve Fransızca okuryazar olduğu, Bulgarcaya ise aşına olduğu tercüme-i hal evrakından anlaşılmaktadır.

11 Mayıs 1886 tarihli birinci sınıf deâvi vekâleti şahadetnamesi vardır. 21 Ekim 1877 ile 31 Mart 1878 yılları arasında 2.000 kuruş maaşla Drama ve 11 Nisan 1878 ile 27 Ocak 1880 yılları arasında aynı maaşla Biga sancakları Ticaret Mahkemeleri Reisliklerinde görev yapmıştır. Her iki yerdeki görevinden de istifa ederek ayrılmıştır. Daha sonra bir müddet Rumeli-i Şarki Vilayeti Divan-ı Muhakeme Ceza Dairesi reisliğinde görev yapmıştır.

15 Aralık 1895 tarihinde 5.000 kuruş maaşla Yanya ve İskodra vilayetleri adliye müfettişliğine tayin edilmiştir. Bu dönemde gerçekleşen Yunan muharebesi esnasında Yanya'da bazı Müslüman ahaliye karşı uygunsuz davranışlarının olduğunun anlaşılması üzerine ve bu durumun bir telgrafla başkente bildirilmesi üzerine yapılan inceleme neticesinde 3 Haziran 1898 tarihinde görevden azledilmiştir. Daha sonra Aleko Aleksandırıdi Efendi bu karara itiraz etmiş ve yeni bir savunma yapmıştır. Savunması neticesinde masum olduğu anlaşıl原因 olarak eski görevine iade edilmiştir.

25 Mart 1884 tarihinde üçüncü rütbeden Mecidiye nişanı verilmiştir.23 Şubat 1885 tarihinde rütbesi ikinci sınıfa yükseltilmiştir.

Bu zamana kadarki memuriyetiyle ilgili belgeler, maaşıyla ilgili durumu ve okuduğu okullarla ilgili şahadetnamelerinin suretleri aynen görülerek tercüme-i hal evrakıyla beraber Sicill-i Ahval Komisyonunca aynen muhafaza edilmiştir.

Aleko Aleksandiridi geçmişte yapmış olduğu hizmetlerinde ve bazı mazeretlerini ileri sürerek adliyede değil de mülkiyede bir göreve atanma talebinde bulunmuştur. Yapılan incelemeler neticesinde adliyede görev yapması maslahata uygun görülmüştür. Böylece 31 Temmuz 1902 tarihinde 1.000 kuruş maaşla Mersin Sancağı Ticaret Mahkemesi reisliğine tayin edilmiştir.¹⁸⁴

4.2. Aleko Efendi

Osmanlı Devletini Rum milletindedir ve Çakami Efendinin oğludur. H.1273 (1856-1857) senesinde İstanbul'da doğmuştur.

Beyoğlu'nda bulunan Fransız, İtalyan ve Ermeni okullarında okumuştur. Türkçe, Fransızca ve Ermenice okuryazardır.

1875 senesinde 19 yaşında iken mülazemetle¹⁸⁵ Beyoğlu Telgrafhanesine girip 13 Aralık 1877 de 100 kuruş maaş olmaya başlamıştır. 29 Nisan 1879 da 500 kuruş maaşla Priştine telgraf merkezi muhabere memuriyetine nakledilmiştir. 22 Şubat 1880 tarihinde yapılan düzenlemede bir süre açıkta kalmıştır. 16 Haziran 1880 de 400 kuruş Keşan Telgraf merkezi Fransızca haberleşme memuriyetine tayin edilmiştir. 30 Haziran 1881 de aynı maaşla Edirne Vilayeti Telgraf ve Posta Müdürlüğüne tayin edilmiştir. 18 ağustos 1885 tarihinde 500 kuruş maaşla becayiş suretiyle İshakçı telgrafhanesi posta muhaberat-ı ecnebiye memuriyetine nakledilmiştir. Bu görevleri esnasında devamı ve gayreti tasdik edilerek tercüme-i hal varakasına kaydedilmiştir.

1 Temmuz 1893 de 600 kuruş maaşla Kosova Vilayetinde Priştine merkezi muhaberat-ı ecnebiye baş memuriyetine nakledilmiştir. 13 Mart 1897 tarihinde maaşı 540 kuruşa düşürülmüştür. 25 Kasım 1899 tarihinde vefat ettiği Telgraf ve Posta sicil şubesinin vukuat pusulası kayıtlarından anlaşılmaktadır.¹⁸⁶

---

¹⁸⁴ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00076/00217, s. 431.

¹⁸⁵ Mülazemetle: mülazım olarak, staj görerek, maaşsız, aylıksız anlamına gelir. Mülazım ise; stajyer anlamına gelir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Develioğlu, *Osmanlıca Türkçe ansiklopedik lügat*, s.719; Pakalın, *Tarih Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, II, s.611.

¹⁸⁶ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00088/00136, s. 397.

4.3. Aleksandros Ankilidis Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletinden olan Aleksandros Ankilidis Efendi, tüccar Yambond Efendinin oğludur. H.1300 (1882-1883) senesinde İstanbul'da doğmuştur.

Millet Mektebinde devam ederek şahadetname almıştır. Türkçe, Fransızca ve Rumca okuryazardır. H.1320 (1902-1903) tarihinde Telgraf ve Posta Nezareti posta merkezi kalemine stajyer olarak girmiştir. 20 Haziran 1903 tarihinde 150 kuruş maaş tahsis edilmiş ve kadroya alınmıştır.

Vazifesine devam ettiği Telgraf ve Posta Nezareti kayıtlarından anlaşılmaktadır. Aleksandros Ankilidis Efendiyle ilgili memuriyet nezareti, sicil ve muhasebe kayıtlarının birbirleriyle uyumlu oldukları şubece görülmüştür. Nüfus teskeresi ve şahadetnamesi görülerek kendisine iade edilmiştir.

17 Mayıs 1906.¹⁸⁷

4.4. Alkiyodis Efendi

Alkiyodis Efendi, esnaflık yapan Tofori Efendi'nin oğludur. Osmanlı Devletinin Rum milletindedir ve H.1289 (M.1872-1873) yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

İlköğrenimini Bağlarbaşı'ndaki Rum mektebinde görmüştür. Bir sene Topbaşı idadisine devam ettikten sonra İstanbul mülkiye idadisine devam etmiş ve ardından Mektebi Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahanede tahsilini tamamlamıştır. Türkçe okuryazar, Rumca ve Fransızcaya aşinadır ve Ermenice konuşabilmektedir.

23 Kasım 1899 da 1.000 kuruş maaşla İstanbul belediyesi sıhhiye dairesinde işe başlamıştır. Buradaki vazifesini hakkıyla yerine getirdiği sıhhiye müfettişliğinin yazdığı mülahazadan anlaşılmaktadır. Maaşı 14 Ağustos 1908 de 1.250 kuruşa yükseltilmiştir. 23 Nisan 1912 de kendisine dördüncü sınıf tabiplik unvanı verilmiştir.

---

¹⁸⁷ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00116/00157, s. 311.

14 Ocak 1913 tarihinde belediyenin Anadolu Hisarı dairesi tabipliğinde görevlendirildiği belediye sicil şubesinin vukuat pusulasında kayıtlıdır.

3 Aralık 1913.¹⁸⁸

4.5. Anastaş Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletinden olan Anastaş Efendi, sarraf İstefani'nin oğludur. H.1280 (1863-1864) de İstanbul'da doğmuştur.

Fenerde bulunan Rum mektebinde bir müddet okumuştur. Türkçe ve Fransızca okuryazar, Ermenice ise konuşabilmektedir.

21 Haziran 1889 da 26 yaşında iken İstanbul'daki Rüsumat Nezareti manifesto kaleminde işe başlamış, 24 Temmuz 1890 da emtia-i ecnebiye gümrüğü manifesto memurluğu refakatinde stajyer olarak çalışmaya başlamış. Daha sonra maaşı 100 kuruş olarak takdir edilmiştir. 26 Ağustos 1892 de 400 kuruş maaşla kereste gümrüğü manifesto memuru olmuştur.

Anastaş Efendi, bir seneye yakın hastalığını gerekçe göstererek işe devam etmemiştir. Bunun üzerine 2 Ağustos 1897 de azıl edilmiş ve bu durum Rüsumat Nezareti sicil şubesinin vukuat pusulasında gösterilmiştir.¹⁸⁹

4.6. Anastaş Efendi

Osmanlı devletinin Rum milletindedir ve kereste tüccarlarından Emanuel Efendinin oğludur. H. 1292 (1875-1876) senesinde İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Öğrenimine Tatavla (İstanbul'daki Kurtuluş semtinin eski adı) Rum mektebinde başlamıştır. Türkçe'yi küçükken özel hocadan aldığı derslerle öğrenmiştir. İstanbul'daki Şems'ül Maarif ve Zografyan isimli okullarda okumuştur. Mektebi Tıbbiye-i Mülkiyede tahsil görmüş ve 8 Mayıs 1901 tarihinde 626 numaralı

---

¹⁸⁸ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00108/00144, s. 383.

¹⁸⁹ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00063/00224, s. 443.

diplomayı almıştır. Türkçe, Rumca ve Fransızcaya aşına olduğu tercüme-i halinde belirtilmiştir.

18 Haziran 1901 tarihinde 600 kuruş maaşla Konya Vilayetinin Nevşehir Kazasında belediye tabipliğine tayin edilmiş ve 8 Temmuz 1901 tarihinde görevine başlamıştır.8 Şubat 1904 senesinde üçüncü rütbeye yükseltilmiştir. Nevşehir'den sonra 800 kuruş maaşla Tokat Sancağı belediye tabipliğine tayin edilmiştir. Tokat Sancağındaki görevine 3 Ağustos 1904 tarihinde başlamıştır.22 Ekim 1905 tarihinde kendisine Gümüş liyakat madalyası takdim edilmiştir.

Görevini iyi niyetle yerine getirdiği, hakkında herhangi bir şikâyet söz konusu olmadığı ve mahkeme edilmediği görülmektedir. Anastaş Efendinin okuduğu okullardan aldığı belgeler, görev yaptığı yerlerden aldığı mazbatalar, maaş miktarları, nüfus teskeresi ve ödülleri gösteren belgeler tercüme-i haliyle beraber hıfz edilmiştir.¹⁹⁰

4.7. Anastaş Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletindedir ve vefat etmiş olan Vasil'in oğludur. H.1289 (1872-1873) yılında İstanbul'da doğmuştur.

Önce özel hocadan bir süre ders almıştır, sonra Cibalıdeki Rum Mektebi Rüştüyesinde daha sonra Büyük Fener Rum Mektebinde ve Beyoğlu'ndaki Sen Jozef isimli Fransız okulunda okumuştur. Devam ettiği bu okulların her birinden şahadetname almıştır. Ayrıca özel hocalardan Türkçe, Fransızca, hesap ilmi, hendese, kimya, mantık, cebir, genel tarih, kozmografya, coğrafya ve usul-ı defter gibi dersler almıştır. İstanbul'daki Ruber Jean Rum okulunda bir süre Osmanlıca dersleri muallimliği yapmıştır. İstanbul'daki Rum patrikhanesi tahrirat-ı Türkçe kaleminden ehilname almıştır. Türkçe, Fransızca, Rumca, İtalyanca, Latince, Bulgarca ve Sırpça lisanlarında okuryazar olduğu tercüme-i hâl evrakında kayıtlıdır.

13 Eylül 1892 tarihinden itibaren bir sene kadar 480 kuruş maaşla Beyoğlu'nda Sen Jozef isimli Fransız okulunda Osmanlıca muallimi olarak çalışmıştır. 13

---

¹⁹⁰ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00162/00247, s. 491.

Temmuz 1894 tarihinde taahhüt kaydından Hüseyin Galip Bey'in yazıhanesinde elsine-i muhtelif mütercimi ve kâtib-i sâni namıyla 500 kuruş maaşla beraber beş Osmanlı altını ücret karşılığında İstanbul'da neşredilen Türkçe Jurnal gazetesiyile Rumca Kostantinapolis gazetelerinin mütercimliği görevlerinde bulunmuştur. 24 Eylül 1897 tarihinde 540 kuruş maaşla Kosova vilayeti Koçana Kazası Kaymakam muavinliğine tayin edilmiştir. 30 Kasım 1899 tarihinde kendi isteğiyle aynı maaşla Kosova Vilayeti Köprülü Kazası kaymakam muavinliğine nakledilmiştir. 18 Ağustos 1902 tarihinde memuriyet görevinden istifa etmiştir. Koçana ve Köprülü kazalarında iyi hizmeti beyan edilmiştir.

Anastaş Efendi 20 Şubat 1910 tarihinde 1.000 kuruş maaşla Bitlis vilayeti tercümanlığına tayin edilmiştir. 1 Kasım 1913 tarihinde maaşı 1.200 kuruşa çıkarılmıştır. Fakat 16 Kasım 1913 tarihinde kadrosu iptal edilerek vekâleten ve 650 kuruş maaşında kesinti yapılarak görevine devam etmiştir. Bitlis'teki tercümanlık görevi esnasında memuriyetine yakışmayacak bir durumu görülmemiştir. Daha sonra İstanbul'a dönerek Mektebi Sultanide fâhri olarak Fransızca muallimliği yapmıştır.¹⁹¹

4.8. Anataşki Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletindedir ve İzgoride İstavrakî'nin oğlu olarak H.1282 (1865-1866) tarihinde dünyaya gelmiştir.

Fenerde bulunan Rum mektebinde okuyup şahadetname almıştır. Daha sonra bir süre Mektebi Sultanide okuyarak 8 Kasım 1880 tarihli tasdikname almıştır.

Mektebi Sultaniden ayrıldıktan sonra Reji idaresinde çalışmaya başlamıştır. Daha sonra 13 Nisan 1897 tarihinde Dâhiliye Nezareti tarafından 540 kuruş maaşla Mudanya Kazası kaymakam muavinliğine tayin edilmiştir. 4 Ekim 1903 tarihinde bu görevinden istifa etmiştir.

Kaymakam muavinliği görevinde ve daha önceki görevi esnasında hakkında herhangi bir dava açılmamıştır.¹⁹²

---

¹⁹¹ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00092/00051, s. 99.

¹⁹² BOA. DH. SAİD. d, nr. 00071/00238, s. 473.

4.9. Andon Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletindedir ve Zograko Efendinin oğludur. H.1284 (1867-1868) senesinde İstanbul'da doğmuştur.

Mektebi hususiye ile Fenerdeki Rum mektebinde bir müddet okuduktan sonra Fünun-u Tıbbiyeyi tahsil ederek 23 Şubat 1895 tarihli 1377 numaralı ruhsatnameyi almıştır. Fransızca ve Rumca lisanlarında okuryazar, Türkçeye ise aşinalığı vardır.

23 Nisan 1899 tarihinde 500 kuruş maaşla belediye yedinci dairesi sıhhiye bölümüne tayin edilmiştir. Fakat işe devam etmediği için 19 Haziran 1906 tarihinde açığa alınmıştır. 4 Mayıs 1907 tarihinde 600 kuruş maaşla beşinci ve yedinci daire belediye tabip muavinliğine tayin edilmiştir.

5 Temmuz 1905 tarihinde dördüncü rütbeden Mecidiye Nişanı ve 9 Mart 1907 de üçüncü rütbeye yükseltilmiştir. 23 Nisan 1908 de ise Nişan-ı âli Osman ile taltif edilmiştir.

Andon Efendi 8 Temmuz 1909 tarihinde 1.000 kuruş maaş ile Tarabya Belediye dairesi sıhhiye heyeti tabipliğine tayin edilmiştir. 14 Ocak 1913 tarihinde ise aynı maaşla Yeniköy dairesi Tabip muavinliğine tayin edilmiştir. Ancak Kanun-i Esasi gereğince devlet memurlarının Türkçe bilme zorunluluğu getirildiği ve Andon Efendinin yeterince Türkçe bilmediğinin tespit edilmesi üzerine 29 Ocak 1914 tarihinde devlet memurluğuna son verildiği şehremaneti sicil şubesinin 9 Aralık 1913 ve 18 Şubat 1914 tarihli vukuat pusulalarında bildirilmiştir.

26 Mart 1914.¹⁹³

4.10. Andon Fakaro Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletindedir ve vefat etmiş olan Kostanti efendinin oğludur. H.1256 (1840-1841) senesinde İstanbul'da doğmuştur.

---

¹⁹³ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00109/00241, s. 479.

Beyoğlu Rum mektebindeki müfredat derslerini okumuştur. Fransızca, İngilizce, İtalyanca ve Rumca lisanlarında okuryazardır, Türkçeyi ise konuşabilmektedir.

1863 senesi Mayıs ayında 23 yaşında iken Beyoğlu Telgrafhanesine stajyer olarak girmiş ve böylece memuriyet hayatına başlamıştır. 13 Mart 1864 de 350 kuruş maaşla Yozgat'a, 13 Nisan 1865 de aynı maaşla Ankara'ya, 13 Aralık 1865 de 480 kuruş maaşla Beyoğlu Telgraf Merkezleri lisan-ı ecnebiye muhabere memuriyetlerine tayin edilmiştir. 27 Eylül 1868 de maaşı 576 kuruşa yükseltilmiştir. 7 Ekim 1868 de 960 kuruş aylıkla Niş'e gönderilmiştir. 13 Şubat 1872 de 800 kuruş maaşla tekrar Beyoğlu'na dönmüştür. 13 Mart 1874 de maaşı 925 kuruşa yükseltilmiştir. 13 Aralık 1876 da 750 kuruş maaşla İstanbul Telgraf Merkezi tahsilât-ı ecnebiye memuriyetine nakledilmiştir. 9 Kasım 1888 de maaşı 800 kuruşa yükseltilmiştir. 13 Nisan 1889 da maaş-ı halisi ile İstanbul merkezi tahsilât baş memuriyetine terfi etmiştir. Daha sonra maaşında bazı iyileştirmeler yapılmış ve en son 13 Ekim 1894 de maaşı 1.050 kuruşa yükseltilmiştir. İstanbul'da çalıştığı sürece görevini hakkıyla yerine getirdiği telgraf müdüriyetince tasdik edilmiştir.

13 Ağustos 1902 de iyi hizmetleri karşılığında kendisine bir kıt'a Mecidiye nişanı verilmiştir. 3 Mart 1903 tarihinde maaşı 2.150 kuruşa yükseltilmiştir. 5 Kasım 1903 de Gümüş liyakat madalyası verilmiştir. Son olarak maaşının 14 Mart 1908 de 2.250 kuruşa ve 29 Mart 1908 de de 2.350 kuruşa yükseltildiği 30 Kasım 1908 tarihli vukuat pusulasında belirtilmiştir.¹⁹⁴

4.11. Andon Hrisafidi Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletindedir ve odun tüccarlarından olup vefat etmiş olan Lazaraki Hrisafidi Efendinin oğludur. H.1261 (1845) senesinde İstanbul'da doğmuştur.

---

¹⁹⁴ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00068/00101, s. 199.

İlk ve orta öğrenimini Fenerde bulunan Rum mektebinde tahsil etmiştir. Üç sene kadar Belçika'da Ziraat mektebinde eğitim görmüştür. Türkçe, Fransızca ve Rumca okuryazardır.

7 Nisan 1875 tarihinde 31 yaşında iken 1.200 kuruş maaşla Yenişehir İdadi-i Mülkiye mektebinin Fransızca ve Hikmet ilmi dersleri muallimliğine tayin edilmiştir. 3 Aralık 1879 da bu okulun kapatılması üzerine açığa kalmıştır. 15 Şubat 1882 ile 17 Nisan 1897 tarihleri arasında 500 kuruş maaşla Yenişehir şehbenderhanesi tercümanlığı vazifesini yürütmüştür. 7 Ekim 1897 den Teselya kıt'a sının tahliyesine kadar 750 kuruş maaşla Yenişehir Sancağı liva tercümanlığında istihdam edilmiştir. 12 Aralık 1894 senesinde birinci rütbeden Mecidiye nişanı verilmiştir. 27 Temmuz 1899 da 900 kuruş maaşla baş şehbenderhanesi kançılarlığına tayin edilmiştir. Maaşı 27 Aralık 1900 da 1.080 kuruşa, 8 Ağustos 1901 de 1.180 kuruşa ve 9 Ağustos 1902 de 1.280 kuruşa yükseltilmiştir. Daha sonra 13 Temmuz 1903 tarihinde maaşında indirim yapılarak 1.000 kuruş takdir edilmiştir. 11 Aralık 1905 de aynı maaşla Tiflis şehbenderhanesi vekâletine nakil edilmiştir.

Andon Hrisafidi Efendi memuriyeti müddetince vazifesini en güzel bir biçimde yapmaya çalışmıştır. Herhangi bir suçlamadan dolayı mahkemeye çıkarılmamıştır.¹⁹⁵

4.12. Andon Tasaki Efendi

Osmanlı Devletinin Rum Katolik milletindedir ve esnaftan Petraki ağanın oğludur. H.1265 (1848-1849) senesinde İstanbul'da doğmuştur.

Fransız mektebinde hesap, coğrafya ve tarih dersleri okumuştur. Fransızca, Rumca ve Ermenice lisanlarında okuryazardır.

1865 senesinde 17 yaşında iken stajyer olarak Telgraf Mektebinde işe başlamıştır. 13 Eylül 1868 de 250 kuruş maaşla İstanbul muhaberat dairesi Fransızca muhabere memurluğuna tayin edilmiştir. 13 Ekim 1869 da maaşı 300 kuruşa yükseltilmiştir. 13 Temmuz 1870 de aynı maaşla Beyoğlu Telgrafhanesine nakil

---

¹⁹⁵ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00085/00251, s. 497.

edilmiştir. 13 Eylül 1870 de maaşı 384 kuruşa, 13 Kasım 1872 de 450 kuruşa,13 Aralık 1873 de 500 kuruşa,13 Mart 1874 de 600 kuruşa,13 Aralık 1876 da 750 kuruşa ve 24 Şubat 1880 de 800 kuruşa yükseltilmiştir. 13 Mart 1880 deki düzenlemede maaşı 600 kuruşa indirilmiştir. 13 Mart 1881 de maaşına zam yapılarak 700 kuruşa ve 9 Kasım 1888 de ise 725 kuruşa yükseltilmiştir.18 Aralık 1892 de 750 kuruş maaşla İstanbul Telgraf ve Posta baş müdüriyeti lisan-ı ecnebiye muhaberat memuriyetine nakil edilmiştir. Maaşı 23 Aralık 1896 da 800 kuruşa yükseltilmiştir.13 Ocak 1897 de yüzde onluk bir kesinti yapılarak 720 kuruşa indirilmiştir. Daha sonra 10 Nisan 1899 da 750 kuruş maaşla Hereke muhaberat memuriyetine tayin edilmiştir.

Andon Tasaki Efendiye 5 Kasım 1903 de Gümüş liyakat madalyası verilmiş ve 24 Mayıs 1904 de maaşı 790 kuruşa yükseltilmiştir.¹⁹⁶

4.13. Anesti Efendi

Fırıncı esnafından vefat etmiş olan Sava'nın oğludur ve Osmanlı Devletinin Rum milletindedir. H.1296 (1878-1879) da İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

İlköğrenimini Üsküdar'daki Rum mektebinde ve daha sonrada Paşakapısı Rüşdiye mülkiyesinde okuyarak 27 Temmuz 1897 de en yüksek dereceden şahadetname almıştır.

Üsküdar'da *Şube-i Terki* isimli özel okulda 150 kuruş maaşla 6 sene Fransızca ve hesap öğretmeni olarak çalışmıştır.16 Mayıs 1908 de 300 kuruş maaşla Edirne Ziraat Bankası şubesi ikrazat memuriyetine tayin edilmiştir.

Nüfus-u tezkere-i osmaniyesi ile mektep şahadetnamesi ve mektebi terk etmesini gösteren 29 Nisan 1908 tarihli tasdiknamesi aynen görülerek iade edilmiştir. Hizmeti süresince vazifesini hakkıyla yerine getirdiği ve maaş miktarlarıyla ilgili sicil şubesiyle mutabakat sağlanmıştır.

22 Eylül 1909.¹⁹⁷

---

¹⁹⁶ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00095/00054, s. 105.

¹⁹⁷ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00161/00156, s. 309.

4.14. Angilidi Efendi

Tüccar olan ve vefat etmiş olan Atnaş Angilidi Efendinin oğludur. Osmanlı Devletinin Rum milletindedir. H.1263 (1846-1847) yılında İstanbul'da doğmuştur.

Fener Rum mektebinde iki sene kadar okumuştur. Beyoğlu Fransız mektebinde Fransızca lisan eğitimi almıştır. Türkçe, Rumca ve Fransızca okuryazardır. Orman ve Maden mektebinde okuyarak 21 Temmuz 1869 tarihli 1 numaralı şahadetnameyi almıştır.

24 Ocak 1876 da 110 maaş ve 1.400 kuruş senelik harcırah ile İzmit Sancağı ikinci müfettişliğine tayin edilerek devlet hizmetine başlamıştır. 5 Ocak 1878 de 1650 kuruş maaş ve 6.000 kuruş yıllıkla Aydın Vilayeti Orman başmüfettişliğine terfi etmiştir. 13 Mart 1880 de yapılan düzenlemede maaşı 1.300 kuruşa düşürülmüştür. 7 Şubat 1882 de 2.000 kuruş maaş ve 6.000 kuruş yıllıkla Suriye Vilayeti, 20 Ocak 1883 de aynı maaş ve yıllıkla İskodra, 28 Mayıs 1891 de yine aynı maaş ve yıllıkla Edirne ve 11 Temmuz 1894 de Hüdavendigâr Vilayetleri Orman ve Maden başmüfettişliklerine nakil edilmiştir.

6 Eylül 1896 da Orman ve Maden nezaretinden verilen emirle hazineden zimmete sebebiyet verdiği gerekçesiyle işten el çektirilerek açığa alınmıştır. 27 Nisan 1897 de azıl edilmiş ve Bidayet mahkemesinde yargılanmasına başlanmıştır. Mahkemedeki davasında amirlerinin emirlerine uymada bir kusurunun olmadığı tespit edilmiş ve beraat etmiştir. 2 Nisan 1898 tarihinde Ahmet Daver Efendi hakkında bir tahkikat yürütmek üzere Kütahya'ya gitmiştir. Bu tahkikatı yürütürken de bazı ihmallerinin olduğu iddia edildiyse de sonunda ihmali olmadığı anlaşılmıştır. Açıkta olduğu süre ile ilgili uğradığı zararın giderilmesiyle ilgili talebi uygun görülmemiş, ancak eski görevine muadil bir göreve tayini uygun görülmüştür.¹⁹⁸

4.15. Antuvan Efendi

Vensan isimli kimsenin oğludur. Osmanlı Devletinin Rum Katolik milletindedir. H.1284 (1867-1868) yılında İstanbul'da doğmuştur.

---

¹⁹⁸ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00081/00100, s. 197.

Beyoğlu'nda bulunan özel ve Frenk mekteplerinde fen tahsili yaparak şahadetname almıştır. Türkçe ve İngilizce konuşabilecek, Fransızca, İtalyanca ve Rumca yazabilecek derecede bilmektedir.

1887 de 21 yaşında iken stajyer olarak Babıâli tercüme odasında işe başlamıştır. 24 Ocak 1893 de yine stajyer olarak Şehremaneti kalemine nakledilmiştir. 13 Kasım 1893 50 kuruş maaşla kadroya dâhil edilmiştir. 28 Mart 1894 de maaşına zam yapılarak 75 kuruşa yükseltilmiştir.¹⁹⁹

4.16. Aşil Râzi Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletindedir ve vefat etmiş olan Yorga Râzi isimli kişinin oğludur. H.1265 (1848-1849) yılında İstanbul'da doğmuştur.

Özel hocalardan Türkçe, Rumca ve Fransızca dersleri almıştır. Orman mektebinde okuyarak şahadetname almıştır. Fransa'ya giderek Oraların ormanlarıyla ilgili eğitim almış ve bununla ilgili Mat Eyaleti Ormanları Umum Müfettişliğinden bir kıt'a tastikname almıştır. Türkçe, Fransızca ve Rumca okuryazardır. Orman fenniyle ilgili ve hendeseyle dair resmi izinle Rumca bir kitap neşretmiştir.

27 Eylül 1869 da 20 yaşında iken Orman Meclisi azalarından ve Umum Orman müfettişlerinden Mösyö Bigavni'nin maiyetinde 900 kuruş maaşla İstanbul civarında Belgrat karyesi ve Bakırköy ormanlarının yazımına ve ıslahına memur edilmiştir. 22 Mayıs 1870 de 1.200 kuruş maaş ve 4.800 kuruş yıllıkla Tuna Vilayeti orman ikinci müfettişliğine nakledilmiştir. Maaşı;13 Mayıs 1871 de 1500 kuruşa,17 ağustos 1873 de 1.900 kuruşa yükseltilek aynı miktar yıllıkla başmüfettişliğe yükseltilmiştir. 27 Kasım 1875 de buradaki görevinden ayrılmıştır. 29 Ocak 1877 de 1.140 kuruş maaş 3.600 kuruş yıllıkla Sofya Orman Müfettişliğine, 29 Ekim 1877 de 1.200 kuruş maaşla aynı miktar yıllıkla Edremit Orman Müfettişliğine tayin edilmiştir. 13 Mart 1880 deki düzenlemede maaşı 960 kuruşa indirilmiş ve 13 Mart 1881 de yeniden 1.500 kuruşa çıkarılmıştır. 27 Temmuz 1883 de vazifesinde gösterdiği eksikliklerden dolayı azıl edilmiştir. Daha sonra yeniden işe alınarak 13 Haziran 1885 ile 25 Kasım

---

¹⁹⁹ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00043/00170, s. 335.

1885 tarihleri arasında 1.000 kuruş maaşla Selanik Orman Müfettişliği vekâletinde bulunmuştur. 19 Temmuz 1887 de 1.500 kuruş maaş 3.600 kuruş yıllıkla İzmir Orman Müfettişliğine tayin edilmiştir.30 Aralık 1888 de maaşı 2.000 kuruşa yıllığı 6.000 kuruşa yükseltilmiştir. 19 Kasım 1889 da aynı maaş ve yıllıkla Suriye ve Beyrut vilayetleri Orman Müfettişliğine nakil edilmiştir. Beyrut'ta ikamet eylediği için Suriye'deki işlere yeterince ehemmiyet vermediği gerekçesiyle 16 Şubat 1892 de azıl edilmiştir. Fakat 19 Mart 1892 tarihine kadar buradaki vazifesine vekâleten ve 1.000 kuruş eksik maaşla devam etmiştir. Hakkında yapılan tahkikatta görevi süresince yedi defa Suriye'ye gittiği ve hastalığı zamanında bazı aksamaların olduğu tespit edilmiştir. Hastalığıyla ilgili Orman ve Maden Müdüriyetine raporda sunmuştur. Böylece görevinde kusurunun olmadığı tespit edilmiştir.

Aşıl Râzi Efendi 10 Nisan 1893 de 1.500 kuruş maaş ve 4.000 kuruş yıllıkla Trabzon Vilayeti Orman Müfettişliğine, 15 Kasım 1894 de aynı maaş ve yıllıkla Ankara Vilayeti Orman Başmüfettişliğine nakil edilmiştir. Trabzon'daki görevi esnasındaki bazı meselelerden dolayı 3 Eylül 1895 de işten el çektirilerek azıl edilmiştir. Memuriyet vazifesini suiistimal ettiği iddiasıyla mahkeme edilmiştir ve suçsuz olduğu tespit edilmiştir. Ankara'daki Başmüfettişliği esnasında göreviyle ilgili herhangi bir kusuru görülmemiştir.

Her ne kadar mahkemeye alınmış olsa da suçsuzluğunun anlaşılması üzerine 7 Mayıs 1900 yılında Siroz mutasarrıf muavinliğine tayin edilmiştir.

Bu kaydın devamı 150.Zeyil defterinin 209.sayfasına nakil edilmiştir.²⁰⁰

İş bu zeyil 42.defterin 197.sahifesinde kayıtlı Aşıl Râzi efendinin tercüme-i haline ektir.

Aşıl Râzi Efendi 13 Mayıs 1900 tarihinde Siroz Mutasarrıf Muavini olarak atandığı işine başlamasından memuriyetinin lağvı tarihi olan 13 Mart 1909'a kadar vazifesini hakkıyla yerine getirdiği ve zimmetle ilişkisi olmadığı tespit edilmiştir.

Aşıl Râzi Efendiye 19 Kasım 1902 de üçüncü rütbeden Mecidiye nişanı verilmiştir. 8 Ocak 1903 de ikinci rütbeye yükseltilmiştir.²⁰¹

---

²⁰⁰ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00042/00100, s. 197.

4.17. Atanaş Efendi

Yonko Koco Efendinin oğludur. Osmanlı Devletinin Rum milletindedir ve H.1290 (1873-1874) yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Mektebi Sultanide eğitim görerek ehliyetname almıştır. Türkçe ve Rumca yazabildiği, Fransızca konuşabildiği ve Almancaya aşina olduğu tercüme-i halinde belirtilmiştir.

3 Eylül 1904 de stajyer olarak Babıâli istişare odası muavinliğine tayin edilmiştir.15 Aralık 1906 da 1.500 kuruş maaşla Aydın Vilayeti tercümanlığına tayin edilmiştir. Çatalca Sancağı Mutasarrıf muavinliğine Rum cemaatinden birinin atanması icap etmiş ve Atanaş Efendi 2 Şubat 1908 de 1.800 kuruş maaşla bu göreve getirilmiştir. 14 Nisan 1909 da ki düzenlemede maaşı 1.250 kuruşa indirilmiştir. Çatalca Mutasarrıf muavinliği görevi esnasında zimmetle ilişkisi olmadığı, vazifesini izzetiyle yerine getirdiği, dirayetli davrandığı ve gayretli bir şekilde güzel hizmetler yaptığı Çatalca Sancağının meclis idaresince yazılan mazbatada beyan edilmiştir.

14 Ağustos 1909 da 2.000 kuruş maaşla Erdek kazası Kaymakamlığına tayin edilmiştir.6 Temmuz 1910 da muvaffakiyeti ve sağlığıyla ilgili bir durumdan dolayı becayış suretiyle Bafra Kaymakamlığına nakil edilmiştir.5 Ocak 1911 de sağlık sorunları nedeniyle görevinden istifa etmiştir.

Atanaş Efendi Çatalca da ki görevi esnasında Hareket Ordusunun buradan geçişi esnasında büyük fedakârlıklar yaptığı ve orduya lazım olan erzakı temin ettiği Çatalca Meclisinin kayıtlarında belirtilmiştir.

Atanaş Efendi,4 Şubat 1912 de 2.000 kuruş maaşla Edremit Kazası Kaymakamlığına tayin edilmiştir. Buradaki görevine sağlık sorunlarından dolayı gidemediğinde daha münasip bir yer olan Edirne Merkez Kazası Kaymakamlığına 11 Eylül 1912 de 2.500 kuruş maaşla tayin edilmiştir. Edirne de ki görevi esnasında Balkan savaşlarının vuku bulması ve ordunun ihtiyaçlarını karşılamada cansiperane mücadele ettiği Edirne Komutanlığı Erkân-ı Harbiye Heyetinden verilen üç adet

---

²⁰¹ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00150/00131, s. 159.

takdirnameden anlaşılmaktadır. Atanaş Efendi, buradaki görevini Edirne'nin işgali tarihi olan 26 Mart 1913'e kadar sürdürmüştür.²⁰²

4.18. Avram Efendi

Rum milletinden Sarraf Anesti Efendinin oğludur ve Yadigâr oğlu namıyla tanınmaktadır. H.1302 (1884-1885) de İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Kumkapı Rum ve Özel *Şemsü'l-maarif* isimli okullara beraber devam ederek en yüksek dereceden, Mercan İdadisinden 14 Eylül 1905 ve Hukuk mektebinden 8 Ekim 1909 da şahadetname almıştır. Türkçe ve Rumca okuryazardır, Fransızcaya ise aşinalığı vardır.

8 Kasım 1909 da 1000 kuruş maaşla Midye Kazası Bidayet Mahkemesi Savcı yardımcılığına tayin edilmiştir.

3 Ağustos 1910.²⁰³

4.19. Corci Hrisafidi Efendi

Osmanlı Devletini Rum milletinden olup, ticaretle meşgul Lazari Efendinin oğludur. H.1279 (1862-1863) yılında İstanbul'da doğmuştur.

İstanbul'da Fener Rum mektebinde ve Marsilya'da Fransız mektebinde Hendese ve Hesap okuduktan sonra İstanbul'a gelmiş Tarik-i Maabir mektebine devam ederek Mühendislik şahadetnamesi almıştır. Türkçe, Fransızca ve Rumca lisanlarında okuryazardır.

14 Aralık 1901 de 46 yaşında iken 3.000 kuruş maaşla Hüdavendigâr Vilayetinde bulunan Uşak Kasabası Bayındırlık işlerinin düzenlenmesi görevine tayin edilmiştir. Buradaki görevini tamamladıktan sonra İstanbul'a geri dönmüştür.15 Ekim 1902 de İstanbul'un haritasının yeniden çizilmesiyle

---

²⁰² BOA. DH. SAİD. d, nr. 00017/00004, s. 7.

²⁰³ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00166/00241, s. 479.

görevlendirildiği Ticaret ve Nafia Nezaret sicil şubesinin 13 Ağustos 1897 ve 21 Mayıs 1900 tarihli vukuat pusulalarında gösterilmiştir.²⁰⁴

4.20. Despotables Efendi

Osmanlı Devletini Rum milletinden olup esnaftan Hristo Efendinin oğludur. H.1288 (1872-1873) senesinde İstanbul'da doğmuştur.

İlköğrenimini Sıbyan mektebinde gördükten sonra Koca Mustafa Paşa Mektebi Rüştüyesine devam ederek bu okulda okutulan dersleri almıştır. Türkçe, Fransızca, Rumca ve Ermenice okuryazardır.

H.1308 (1892-1893) tarihinde 20 yaşında iken Beyoğlu Telgraf merkezi muhabere memuriyetine stajyer olarak başlamıştır. 19 Eylül 1893 de 50 kuruş maaş tahsis edilmiştir ve 27 Ekim 1893 de maaşı 100 kuruşa çıkarılmıştır. 25 Eylül 1894 de Paris'e yazılmak üzere teslim edilen telgrafi Despotables Efendinin tahrif ettiği ve ücretini gasp ettiği tespit edilerek memuriyetten çıkarılmış ve mahkemeye sevk edilmiştir. Şurayı Devlet Bidayet Mahkemesi tarafından görülen mahkemesinde suçun tekrar etmemesinden dolayı cezaya gerek görülmemiştir. 5 Mayıs 1897 de 300 kuruş maaşla Halep Vilayeti İskenderun Telgraf ve Posta merkezi muhaberat memuriyetine tayin edilmiştir. 27 Eylül 1898 de 540 kuruş maaşla Selanik Vilayetinde Avlaya Telgraf ve Posta merkezi muhaberat-ı ecnebiye memuriyetine nakil edilmiştir.

27 Eylül 1899 da vazifesine uygun olmayan tavırlar içerisinde olmasından dolayı görevinden uzaklaştırılmıştır.²⁰⁵

4.21. Dimitraki Antoplu Efendi

Osmanlı Devletini Rum milletinden olup Cemiyet-i rüsumiye azası Sotiraki Efendinin oğludur. H.1294 (1877-1878) yılında İstanbul'da doğmuştur.

---

²⁰⁴ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00101/00029, s. 57.

²⁰⁵ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00089/00246, s. 489.

Samatya'da ki Aya Kostapenadis mektebinde okuyarak şahadetname almıştır. Bir sene kadar Rum, iki sene kadar Beyoğlu Sen Mişel ve bir sene de Haliç Kazası Civanlı mekteplerinde eğitim görmüştür. Türkçe, Fransızca ve Rumca lisanlarında okuryazardır.

13 Eylül 1901 de 1350 kuruş maaşla Cemiyet-i rüsumiye azalığına tayin edilmiştir.11 Ağustos 1911 de yapılan düzenleme ile kadro harici kalmış 13 Ağustos 1912 ye kadar 1.175 kuruş maaşla çalışmıştır.

18 Ocak 1910 da ikinci rütbeye yükseltilmiştir. Tayin yerleri, maaş miktarları ve diğer belgeleri Sicill-i Ahvâl komisyonunca muhafaza edilmiştir.

2 Şubat 1910.²⁰⁶

4.22. Dimitraki Efendi

Osmanlı Devletini Rum milletinden olun Dimitraki Efendi, Cennet mekân Sultan II. Mahmut Han hazretlerinin eczacıbaşı'sı Mezik Efendinin oğludur. H.1256 (1840-1841) yılında İstanbul'da doğmuştur.

İstanbul Ermeni Millet mektebinde okumuştur. Rumca, İtalyanca ve Fransızca okuryazar, Türkçe ise konuşabilmektedir.

23 Şubat 1841 de 100 kuruş maaş tahsisle stajyer olarak Mabeyin-i Hümayun eczanesi çirak yardımcılığına tayin olunmuştur. Maaşı 1856 da 200 kuruşa, 13 Ağustos 1862 de 400 kuruşa,13 Aralık 1866 da 450 kuruşa yükseltilmiş, 13 Mart 1867 deki düzenlemede 375 kuruşa indirilmiş ve 13 Eylül 1876 da 800 kuruşa yükseltilmiştir.13 Mart 1890 da ki düzenlemede ise 640 kuruşa düşürülmüştür.

25 Ağustos 1888 de dördüncü rütbeden Mecidiye nişanı verilmiştir.

Dimitraki Efendi,17 Şubat 1897 tarihinde vefat ettiği hazine-i hassa sicil şubesinin kaydından anlaşılmıştır.²⁰⁷

²⁰⁶ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00168/00114, s. 335.

²⁰⁷ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00060/00221, s. 439.

4.23. Dimitraki Vasilyadi Efendi

Vefaata etmiş olan tüccardan Kostaki Efendinin oğludur. Osmanlı Devletini Rum milletindedir ve H.1269 (1852-1853) yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Beyoğlu Rum mektebinde ve Mektebi Sultani'de okuyarak şahadetname almıştır. Türkçe, Fransızca, Rumca ve İtalyanca lisanlarında okuryazardır.

6 Aralık 1884 de 33 yaşında iken 1.500 kuruş maaşla Aydın Vilayeti Menteşe Sancağı Umur-ı Nafia mühendisliğine memur edilmiştir. 1 Haziran 1886 buradaki yol işlerinin tamamlanmasından dolayı vazifesi sona ermiş ve 19 Eylül 1886 da 1.500 kuruş maaşla Kosova Vilayeti Üsküp Sancağı mühendisliğine tayin edilmiştir. 13 Mart 1890 da 1.750 kuruş maaşla zikredilen vilayetin Başmühendisliğine getirilmiştir. 13 Ağustos 1891 de Kastamonu Vilayeti başmühendisliğine tayin edilmiştir. Burada mesleğinde yetersiz olduğu iddia edilerek 19 Kasım 1892 de azıl edilmiştir.

Azline sebep olan konunun vilayetçe tespitinin mümkün olmadığı belirtilerek bu durumun tayinine mâni bir durum oluşturmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca Mektebi Sultani'den aldığı diploma ve daha önce çalıştığı yerlerdeki durumu mesleğindeki yeterliliğini ispatlamaktadır denilerek 3 Haziran 1893 de 2.500 kuruş maaşla Suriye Vilayeti Umur-ı Nafia başmühendisliğine tayin edilmiştir. 25 Nisan 1895 de ise Beyrut Vilayeti hava gazı komiserliğinin nafia başmühendisi olarak atanmıştır. Daha sonra 18 Şubat 1903 de Yanya Vilayetine tayin edildiyse de bazı gerekçeler ileri sürerek buraya gitmemiş,2 Mayıs 1906 ya kadar açıkta kalmış ve bu tarihte 1.500 kuruş maaşla Samsun Sancağı Umur-ı Nafia mühendisliğine tayin edilmiştir.

5 Şubat 1910 da gerçekleştirilen düzenlemede mesleki yeterliliğinin iyi olduğu belirtilmekle beraber ihtiyaç fazlası olması ve emekliliğinin gelmiş olmasından dolayı kadro harici bırakılmıştır.²⁰⁸

---

²⁰⁸ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00055/00005, s. 9.

4.24. Dimitraki Zobon Efendi

Osmanlı Devletini Rum milletinden olan Dimitraki Zobon, Yani Efendinin oğludur. H.1272 (1855-1856) senesinde İstanbul'da doğmuştur.

İstanbul'da Büyük Fener Rum mektebinde ve Nafia Nezareti köprü ve yol mektebinde okuyup mühendislik şahadetnamesi almıştır. Fransızca ve Rumca lisanlarında okuryazardır. Türkçeyi ise sadece konuşabilmektedir.

11 Temmuz 1883 de 28 yaşında iken 1.750 kuruş maaşla İskodra Vilayetinde olan Draç Sancağı Umur-ı Nafia mühendisliğine tayin edilmiştir. 13 Mayıs 1885 de aynı maaşla Sivas Vilayetindeki Karahisar-ı şarki Sancağı Umur-ı Nafia mühendisliğine, 30 Aralık 1892 de 1.500 kuruş maaşla Girit Vilayeti limanları mühendisliğine ve 13 Nisan 1896 da 2.250 kuruş maaşla Şark demiryollarının Selanik ve İstanbul kısmı komiserliğine tayin edilmiştir. 13 Mart 1897 de maaşında yüzde onluk bir kesinti yapılarak 2.050 kuruşa indirilmiştir. 13 Nisan 1897 de Anadolu Demiryolunun Eskişehir-Konya kısmı komiserliğine nakil edilmiştir. 18 Kasım 1897 de 2.300 kuruş maaşla Şark Demiryollarının Sarımbey monoli aksanı komiserliğine tayin edilmiştir. Bu esnada hakkında İstanbul'a bir ihbar mektubu gönderilmiş ve 3 Aralık 1902 de azıl edilmiştir. Azıl işleminden sonra önce Mersin'e, daha sonrada Adana'ya tayin olmuştur, fakat buralarda çeşitli sebeplerle işe başlamamıştır. En son olarak 1.400 kuruş maaşla Beyrut Vilayeti Umur-ı Nafia mühendisliğine tayin olunmuştur.²⁰⁹

4.25. Dimitri Antaşıyadı Efendi

Osmanlı Devletini Rum milletinden olan Dimitri Antaşıyadı, Yani Antaşıyadı Efendinin oğludur. H.1265 (1848-1849) senesinde İstanbul'da doğmuştur.

Millet mektebindeki mürettip dersleri okumuştur. Türkçe, Fransızca ve Rumca okuryazardır. 13 Mart 1865 de 16 yaşında iken Beyoğlu Telgrafhanesine stajyer olarak girmiştir. 13 Eylül 1868 de 250 kuruş maaşla İstanbul Telgraf merkezi

---

²⁰⁹ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00137/00128, s. 253.

muhaberat-ı ecnebiye memuriyetine tayin olmuştur. 13 Ekim 1869 da maaşı 300 kuruşa çıkartılmıştır. 13 Temmuz 1870 de aynı maaşla Beyoğlu Telgraf merkezi muhaberat-ı ecnebiye memuriyetine tayin olmuştur. Maaşı:13 Eylül 1870 de 384 kuruşa çıkarılmış,13 Şubat 1872 de 360 kuruşa indirilmiş,13 Mayıs 1872 de 400 kuruş,13 Kasım 1872 de 500 kuruşa çıkarılmıştır. 13 Mart 1874 de 800 kuruş maaşla İzmir Telgraf merkezi muhaberat-ı ecnebiye memuriyetine tayin olunup 13 Mart 1880 de maaşı 600 kuruşa düşürülmüştür. 4 Haziran 1881 de Beyoğlu,4 Şubat 1882 de Siroz Telgraf merkezi muhaberat-ı ecnebiye memuriyetine aynı maaşlarla tayin olmuştur. 16 Temmuz 1885 de kendi isteğiyle istifa ederek görev yerinden ayrılmıştır. 27 Haziran 1887 de 750 kuruş maaşla Puroşah Telgraf merkezi muhaberat-ı ecnebiye baş müdüriyetine tayin olmuş, ancak 31 Temmuz 1887 de memuriyeti lağv edilmesinden dolayı memuriyete ara vermiştir. 1 Kasım 1891 de 600 kuruş maaşla Priştine ve 18 Mart 1893 de 500 kuruş maaşla Edirne vilayetinde İğne Telgraf merkezi muhaberat-ı ecnebiye muhabere başmüdüriyetine tayin olmuştur.

Dimitri Antaşyadı yakalandığı hastalıktan dolayı 18 Ekim 1895 de istifa ederek görevini bırakmıştır.²¹⁰

4.26. Dimitri Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletindedir ve İstanbul Balıkhane ve Tuz Nezareti ikinci Münadisi Vasil Pandazidis Efendinin oğludur. H.1290 (1273-1274) yılında İstanbul'da doğmuştur.

Rum millet ve Fransız Jozef mekteplerinde Türkçe, Rumca ve Fransızca dersler okuyarak şahadetname almıştır. Bahsedilen lisanlarda okuryazardır.

13 Temmuz 1894 de 22 yaşında iken stajyer olarak İstanbul Balıkhane ve Tuz Nezareti yazı işleri kaleminde işe başlamış,31 Aralık 1894 de yine stajyer olarak Merkezi İdare Sicill-i Ahvâl kalamine nakledilmiştir. Altı aylık stajyerlik dönemini tamamladıktan sonra 13 Ocak 1895 de 250 kuruş maaş bağlanmıştır.

---

²¹⁰ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00100/00038, s. 73.

Sicill-i Ahvâl kalamında iyi niyetle çalıştığı ve herhangi bir suçla karışmadığı tasdik edilmiştir.²¹¹

4.27. Dimitri Ekyadis Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletindedir ve Temyiz mahkemesi azası vefat etmiş olan Yasef Ekyadis Efendini oğludur. H.1281 (1865-1866) yılında İstanbul'da doğmuştur.

Fenerdeki Rum ibtidaiyesinde okuduktan sonra Büyük Fener Rum mektebine devam etmiştir. Daha sonra İtalya'nın Napoli şehrindeki Dar'ül Fünun da okuyup şahadetname almış ve bir yıl kadar bu şehirdeki itfaiye teşkilatında kurs göyerek tasdikname almıştır. Türkçe, İtalyanca, Fransızca ve Rumca lisanlarında okuryazardır.

22 Eylül 1899 da 700 kuruş maaşla Ticaret ve Nafia Nezaretinde Fen müşaviri olarak işe başlamıştır. 27 Mayıs 1900 de maaşı 1.000 kuruşa çıkarılmıştır. Güzel hizmetlerinden dolayı Şubat/Mart 1901 de üçüncü, 21 Şubat 1903 de ikinci rütbeye yükseltilmiştir. 28 Kasım 1901 de maaşı 2.000 kuruşa çıkarılmıştır. 6 Ekim 1909 da yapılan düzenlemede 3.000 kuruş maaşla İstanbul Kuleli Demiryolu Komiserliğine nakil edilmiştir. 5 Nisan 1913 de Bağdat Demiryolları hattının Halep ve Trablus kısmının Baş komiserliğine getirilmiştir. Bir süre burada çalıştıktan sonra sağlık sorunlarını gerekçe göstererek birkaç ay izine ayrılmak istemiştir. Fakat bu gerekçesinin bahaneden ibaret olduğu anlaşılmış ve 30 Eylül 1913 de memuriyetine son verilmiştir. Daha sonra ihtiyaca binaen yeniden devlet hizmetine dâhil edilmiştir. Küre ve Bartın Nehirlerinin ıslahı, Kastamonu vilayetinin ormanlarının keşfi, Bosna telgraf hattının tamiri ve İzmir'in merkezinde yapılan Umur-ı Nafia inşaatlarının takibi işleriyle ilgili oluşturulan komisyonlarda çalışmıştır.

24 Aralık 1913 de Nafia Nezareti memur işleri kaleminden yazılan pusulada babasının adının Yasef olmayıp Yusef olduğu ifade edilerek düzeltilmiştir.

12 Şubat 1911.²¹²

---

²¹¹ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00098/00194, s. 385.

4.28. Dimitri Nikolakis Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletindedir ve esnaflık yapan Dimitraki Efendi'nin oğludur. H.1276 (1859-1860) yılında İstanbul'da doğmuştur.

Özel okulda okumuştur. Türkçe ve Fransızca lisanlarında okuryazardır.

H.1299 (m.1881/1882) senesinde 23 yaşında iken Tarabya Telgrafhanesine stajyer olarak girmiştir. Tüccar telgraflarını iki defa geciktirmesinden dolayı 21 Şubat 1902 de 380 kuruş maaşla becayiş suretiyle Edirne Vilayeti Telgraf ve Posta merkezi muhaberat-ı ecnebiye memurluğuna nakil edilmiştir.14 Haziran 1906 da 500 kuruş maaşla Tekfurdağı Telgraf ve Posta merkezi lisan-ı ecnebiye ve ittihat memurluğuna tayin edilmiştir.

Dimitri Nikolakis Efendi'nin kaydında, daha sonraki memuriyet hayatıyla ilgili bilgi bulunmamaktadır.²¹³

4.29. Dodatidis Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletindedir ve vefat etmiş olan Anastasaki Efendinin oğludur. H.1270 (1853-1854) yılında İstanbul'da doğmuştur.

Beyoğlu Rum mektebinde mürettib dersleri okumuştur. Fransızca, İngilizce, İtalyanca ve Rumca lisanlarında okuryazardır.

27 Aralık 1871 de 18 yaşında iken 400 kuruş maaşla İzmir Telgraf merkezi muhaberat-ı ecnebiye memurluğuna tayin edilmiştir.13 Ağustos 1873 de yüksek maaşla Beyoğlu Telgraf merkezi muhaberat-ı ecnebiye memuriyetine nakil edilmiştir. Maaşı:13 Mart 1874 de 475 kuruşa,13 Aralık 1876 da 500 kuruşa ve 24 Şubat 1880 de 550 kuruşa yükseltilmiştir.13 Mart 1880 de 500 kuruşa indirilmiş,13 Aralık 1888 de 600 kuruşa yükseltilerek çalıştığı merkezde tahsilât memurluğuna getirilmiştir.

---

²¹² BOA. DH. SAİD. d, nr. 00097/00244, s. 487.

²¹³ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00058/00054, s. 105.

Dodatidis Efendiye 5 Kasım 1903 de güzel hizmetlerinden dolayı Gümüş Liyakat madalyası takdim edilmiştir. Memuriyeti ile ilgili herhangi bir suçlamaya maruz kalmamış ve mahkemeye çıkarılmamıştır.²¹⁴

4.30. Eftimyos Moskos Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletindedir. Esnafılık yapan ve vefat etmiş olan İstirati Efendi'nin oğludur. H.1283 (1866-1867) yılında İstanbul'da doğmuştur.

Rum mektebi'nde okuduktan sonra Mektebi Sultani'ye üç sene kadar devam etmiştir ve okulu terk etmiştir. Rumca ve Fransızca okuryazar, Türkçe'ye ise aşinadır.

13 Eylül 1892 de 27 yaşında iken 300 kuruş maaşla Mektebi Sultani'ye bir nevi belletmenlik (mubassır) vazifesiyle tayin edilmiştir.13 Eylül 1895 de maaşına 50 kuruş zam yapılarak 350 kuruşa yükseltilmiştir. Vazifesini hakkıyla yerine getirdiği ve güvenilir bir kişi olduğu Mektebi Sultani tarafından düzenlenen evraklarda belirtilmiştir.²¹⁵

4.31. Elkiyadis Karakaş Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletindedir. Ticaretle meşgul Yorga Karakaş Ağa'nın oğludur. H.1273 (1856-1857) yılında İstanbul'da doğmuştur.

Beyoğlu'nda bulunan Rum mektebi'nde tarih, usul-u muzaaf, hesap ve hendese derslerini okuyup şahadetname almıştır. Türkçe ve Fransızca okuryazar, İtalyanca ise konuşabilmektedir.

13 Mart 1883 de 20 yaşında iken 650 kuruş maaşla Amasya Sancağı ikinci sınıf Kondüktörlüğüne tayin olunmuştur. 19 Nisan 1892 de ise 600 kuruş maaşla Kudüs-ü Şerif ikinci sınıf Kondüktörlüğüne tayin edilmiştir. 27 ağustos 1895 de maaşı 800 kuruşa yükseltilmiştir. 14 Kasım 1898 de Suriye Vilayetindeki Kerek Sancağı ve 20 Şubat 1899 da 1.250 kuruş maaşla Hüdavendigâr Vilayeti Umur-ı

²¹⁴ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00065/00060, s. 117.

²¹⁵ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00091/00085, s. 167.

Nafia mühendisliğine nakil edildiği, Ticaret ve Nafia Nezareti sicil şubesinin 5 Haziran 1897 tarihli vukuat pusulasından anlaşılmaktadır.

Elkiyadis Karakaş Efendi'nin memuriyet hayatının sonrasında ilgili sicil kaydında başkaca bir bilgiye rastlanmamıştır.²¹⁶

4.32. Ermas Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletindedir. Dimetokalı Dimitri Ermas Efendinin oğludur. H.1247 (1831-1832) yılında İstanbul'da doğmuştur.

Türk ve Yunan mekteplerinde okutulan dersleri okumuştur. Türkçe okuryazar, Rumca ise konuşabilmektedir.

15 Eylül 1863 de 33 yaşında iken İstanbul Telgraf merkezine stajyer olarak girip 27 Ekim 1863 de 750 kuruş Edirne'ye,6 Haziran 1864 de 1.000 kuruş maaşla Priştine merkezleri Fransızca Telgraf muhabere memurluğuna tayin edilmiştir. Priştine de maaşı 1.250 kuruşa yükseltilmiştir. Daha sonra yapılan düzenlemelerde maaşı 750 kuruşa kadar düşürülmüştür. En son 1.000 kuruş aylıkla Trabzon Telgrafhanesi Fransızca muhabere baş memuriyetine terfian tayin edilmiştir.

Trabzon'da ki görevi esnasında eksik icraatta bulunduğu ve bundan mesul tutulacağı endişesiyle Yunanistan'ın Atina şehrine firar etmiştir. Bu sebeple 7 Aralık 1899 da görevinden azıl edildiği, bahsi geçen şehrin 6 Eylül 1902 tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir.²¹⁷

4.33. Evropidi Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletinden olup vefat etmiş olan Lyon Efendinin oğludur ve H.1283 (1866-1867) yılında İstanbul'da doğmuştur.

Rum Mektebi İdadisi'nde ve özel hocalardan Türkçe tahsil görmüştür. Türkçe ve Rumca okuryazar olduğu tercüme-i halinde kayıtlıdır.

---

²¹⁶ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00059/00200, s. 397.

²¹⁷ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00062/00134, s. 263.

Mart 1893 de Zincirli Mültezimi Telliolu Tanaşaki Efendi tarafında 250 kuruş maaşla Zincirli mal memuru olarak işe alınmıştır. Bir süre sonra maaşına 100 kuruş zam yapılmıştır.14 Mart 1908 de Zincirli de Kantar memurluğuna nakil edilmiştir.14 Haziran 1909 da bahsi geçen idarenin lağv edilmesi üzerine 350 kuruş maaşla Edirne kapısı zabıta memurluğuna tayin edilmiştir. Maaşı;14 Eylül 1911 de 400 kuruşa,14 Nisan 1913 de 450 kuruşa yükseltilerek vazifesi seyyar memurluğa dönüştürüldüğü Şehremaneti sicil şubesinin 29 Kasım 1913 tarihli vukuat pusulasında belirtilmiştir

2 Mart 1914.²¹⁸

4.34. Evropidi İstavriti Efendi

Doktor Yani İstavriti'nin oğludur ve Osmanlı Devletinin Rum milletindedir. H.1290 (1873-1874) yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Beşiktaş'ta bulunan Rum mektebinde okutulan dersleri aldıktan sonra Beyoğlu'nda ki Zapion ve Zografyan ile Vakur isimli mekteplerde okumuştur. Beşiktaş Mektebi Rüştüye-i Askeriyesi ve Rumeli hisarındaki Robert Kolejinde okuyarak şahadetname almıştır. Türkçe, Fransızca Almanca ve İngilizce okuryazardır.

12 Eylül 1895 de 23 yaşında iken stajyer olarak Babiâli tercüme odasına alınmıştır.25 Ekim 1908 de ikinci sınıf kalfalığa terfi ettirilmiş ve maaşı 800 kuruşa yükseltilmiştir. 7 Eylül 1909 da aynı maaşla İkinci sınıf Fransızca Kitabetine tayin edilmiştir. Maaşı 22 Ocak 1912 de 1.000 kuruşa yükseltilmiştir. 2 Mayıs 1912 de Beyoğlu Telgrafhanesinde bulunan İngilizce, Fransızca, Almanca ve Rumca Telgraflarını tetkik eylemek üzere aynı maaşla Hariciye Nezaretinde özel bir talimatla görevlendirilmiştir.

Görevlerini hakkıyla yerine getirmiştir. Bu nedenle hakkında herhangi bir soruşturma açılmamış ve Mahkemeye sevk edilmemiştir.²¹⁹

---

²¹⁸ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00169/00225, s. 447.

²¹⁹ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00075/00061, s. 119.

4.35. Garofalidi Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletindedir. Esnafılık yapan İstanbul'lu Yani Efendinin oğludur. H.1286 (1869-1870) yılında İstanbul'da doğmuştur.

Fransız ve Rum mektepleri'nde okumuştur. Fransızca, Rumca ve Türkçe lisanlarında okuryazardır.

25 Mayıs 1891 de 22 yaşında iken 75 kuruş maaşla Beyoğlu'ndaki Telgraf Merkezine muhabere memuru olarak tayin olmuştur.13 Mayıs 1892 de maaşı 100 kuruşa yükseltilmiştir. Buradaki görevini güzel bir şekilde yerine getirdiği tasdik olunmuştur.13 Haziran 1893 de istifa ederek görevinden ayrılmıştır.²²⁰

4.36. Grigor Arıştaki Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletindedir. Şura-i Devlet azalarından birinci sınıf ve birinci rütbe sahibi vefat etmiş olan Nikolakis Arıştaki Lekofet Bey'in oğludur. H.1259 (1843-1844) yılında İstanbul'da doğmuştur.

Özel hocalardan Türkçe, Rumca ve Fransızca okumuştur. Almanya ve Avusturya'da eğitim görmüştür. Fransa'da Hukuk okumuştur. İtalya'da İtalyancayı, İngiltere ve Amerika'da İngilizceyi öğrenmiştir. Türkçe ve Almancayı okuyup konuşabilmekte, Rumca, Fransızca, İngilizce ve İtalyancayı okuyup yazmaktadır. Beş ciltlik Osmanlı tarihiyle ilgili Fransızca olarak yazılmış bir eserinin olduğu ve ayrıca Roma'da neşir edilmiş bir başka eserinin olduğu tercüme-i halinde belirtilmiştir.

8 Haziran 1861 de 2.000 kuruş maaşla Girit adası Tahrirat-ı ecnebiye müdürlüğüne tayin edilmiştir. Maaşı: 27 Nisan 1864 de 3.000 kuruşa yükseltilmiştir.25 Haziran 1867 de 6.250 kuruş maaşla Aydın Vilayeti Vali muavinliğine nakil edilip 13 Ekim 1871 de maaşı 5.935 kuruşa indirilmiştir.7 Ekim 1873 de 10.000 kuruş maaş ve 15.000 kuruş tahsisatla Washington Sefaretine tayin edilmiştir. Maaşı:13 Mart 1876 da 23.750 kuruşa yükseltilmiş,13 Mart 1880 de

²²⁰ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00065/00063, s. 123.

yapılan düzenlemede 15.000 kuruşa, daha sonrada 10.000 kuruşa indirilmiştir. 30 Nisan 1883 de görevinden ayrılmıştır.9 Kasım 1884 de 5.000 kuruş ma'zulyet (açığa alınma) maaşı bağlanmış ve bu maaş 24 Mayıs 1894 de 6.500 kuruşa çıkarılmış ve 13 Mart 1897 de ki indirimde 5.850 kuruşa indirilmiştir ve 23 Aralık 1908 de kesilmiştir.

10 Eylül 1861 üçüncü rütbeye, 21 Haziran 1863 de ikinci rütbeye yükseltilmiş ve Mecidiye nişanı verilmiştir. 31 Mart 1864 de birinci rütbeye yükseltilmiş ve 12 Eylül 1899 da Nişan-ı Ali Osmanî verilmiştir. Grigor Arıştaki Efendi'nin ayrıca Venezüella ve İspanya hükümetleri tarafından verilmiş rütbeleri Noturdam Voyvodalığında nişanları ve Amerikan hükümetinde takdirnamesi aldığı belirtilmiş isede bunlarla ilgili Padişah izinlerinin olduğuna dair kayıtlarının bulunamadığı Divan-ı Humayun teşrifatcılığının 10 ağustos 1909 tarihli teskerenin zeylinde gösterilmiştir.

17 Ağustos 1909.²²¹

4.37. Hanri Kitasyali Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletindedir. Esnaflık yapan Aleko Efendinin oğludur. H.1298 (1880-1881) yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Millet mektebinde okutulan dersleri görmüş ve şahadetname almıştır. Türkçe, Fransızca, İtalyanca ve Rumca lisanlarında okuryazardır.

H.1320 (1902/1903) yılında İstanbul Telgraf ve Posta nezareti posta işleri kalemine stajyer olarak girmiştir. 20 Haziran 1903 de 150 Kuruş maaş takdir edilmiştir. 25 Aralık 1904 de işe devamsızlık etmesi sebebi ile kaydı silinmiştir.²²²

4.38. İlya Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletindedir ve vefat etmiş olan Anesti Efendi'nin oğludur. H.1285 (1868-1869) yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

²²¹ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00165/00071, s. 139.

²²² BOA. DH. SAİD. d, nr. 00118/00074, s. 145.

Rum mektebinde bir süre okuduktan sonra Hasköy Rüştiye-i Askeriyesi'ne üç sene kadar devam edip şahadetname almıştır. Daha sonra Mektebi Tıbbiye-i Şahane icracı sınıfına yazılıp 21 Haziran 1897 de 353 numaralı icracılık şahadetnamesini almıştır.

24 Temmuz 1897 de 400 kuruş maaşla Merzifon Kazası belediye icracılığına tayin olup 12 Mayıs 1899 da istifa etmiştir. 3 Ocak 1900 de 600 kuruş maaş ile Priştine Sancağı belediye icracılığına tayin olmuştur.

Merzifon Kazası meclis idaresinden verilen mazbatasında zimmet ve ilişiği olmadığı görülmüştür ve Merzifonda aylık 400 kuruş maaş aldığı tespit edilmiştir. Tercüme-i hali muvafık bulunan asıl tercüme-i hal evrakı, Nüfus tezkeresi, icracılık şahadetnamesi ve Merzifon Kazası meclis idaresinden verilen mazbatası sureti şubece muhafaza edilmiştir.²²³

4.39. İspiraki Kostantinidi Efendi

Ticaret ile uğraşan Penai Kostantinidi'nin oğludur. Osmanlı Devletinin Rum milletindedir. H.1292 (1875-1876) yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Büyük Fener Rum mektebinde okumuş ve bir süre Mektebi Sultani'ye devam edip, Rum mektebinden şahadetname, Mektebi Sultani'den tasdikname almıştır. Türkçe, Fransızca ve Rumca lisanlarında okuryazardır.

Bir müddet belediye işlerinde ve hariciye kaleminde stajyer olarak çalışmıştır. Daha sonra 6 Haziran 1897 de 675 kuruş maaşla Cezayir Vilayetindeki Pilmar Kazası kaymakam muavinliğine tayin edilmiştir. 16 Eylül 1901 de dördüncü rütbeden Osmanlı nişanı verilmiş ve 8 Ocak 1903 de ikinci rütbeye yükseltilmiştir.

İspiraki Kostantinidi Efendi, İstanbul Rum Patrikanesi'nde istihdam edilmek üzere 3 Mayıs 1903 de İstanbul'a gelerek bahsi geçen göreve başlamıştır. Cezayir'deki görevi esnasındaki vazifesini hakkıyla yerine getirdiği Midilli Sancağı Meclisi'nin gönderdiği mazbatada belirtilmiştir.²²⁴

²²³ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00125/00102, s. 202.

²²⁴ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00076/00208, s. 413.

4.40. İstimata Efendi

Osmanlı Devleti'nin Rum milletindedir. Doğramacı Vasil ustanın oğludur ve H.1306 (1888-1889) yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Rum İptidai ve Rüşdi mekteplerinde tahsil görmüştür. Daha sonra Hamidiye Ticaret Mektebinden ve Darü'l-Fünun-ı Osmanî hukuk şubesinde 13 Ağustos 1907 ve 12 Ağustos 1911 tarihleri arasında eğitim görerek şahadetname almıştır. Türkçe okuryazar ve Fransızcaya biraz aşinalığı vardır.

10 Ocak 1912 de 1.000 kuruş maaşla Bolu Sancağı Bidayet mahkemesi azalığına tayin edilmiştir.

Tayin tarihi ve maaş miktarı tercüme-i halinde mevcuttur. Şahadetnameleri ve nüfus teskeresi idare-i umumiyece muhafaza edilmiştir.

22 Eylül 1912.²²⁵

4.41. Kasti Çaliki Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletinden olan Kasti Çaliki Efendi vefat etmiş olan Yorgaki Çaliki Efendinin oğludur. H.1281 (1864-1865) de İstanbul'da doğmuştur.

Rumeli Hisarındaki İngiliz mektebinde Türkçe, Fransızca, İngilizce ve Rumca okumuştur. Bahsedilen lisanlarda okuryazardır.

10 Temmuz 1888 de 24 yaşında iken 250 Kuruş maaşla Galata Postahanesi şehir dairesi memurluğuna tayin edilmiştir. Maaşı 27 Ağustos 1888 de 400 kuruşa ve 01 Aralık 1891 de 500 Kuruşa yükseltilmiştir. 24 Nisan 1895 de istifa ederek görevinden ayrılmıştır.²²⁶

---

²²⁵ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00189/00162, s. 162.

²²⁶ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00065/00141, s. 279.

4.42. Kostaki Feridi Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletindedir ve arabacı Kostantinos ağazâde Zizor'un oğludur. H.1285 (1868-1869) yılında İstanbul'da doğmuştur.

İlköğrenimini Üsküdar Yenimahalle'de görmüştür. Daha sonra Mektebi Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahanede kimya okumuş ve 24 Ocak 1894 tarihli eczacılık icazetnamesini almıştır. Türkçe, Fransızca ve Rumca lisanlarında okuryazardır.

01 Şubat 1894 de 400 kuruş maaşla Topbaşı Bimarhane'si ikinci icracılığına tayin edilmiştir. Maaşı 14 Haziran 1909 da 600 kuruşa, 14 Ekim 1909 da 750 kuruşa, 14 Temmuz 1912 de 800 kuruşa ve 14 Ocak 1913 de 900 kuruşa yükseltilmiştir.

Kostaki Feridi Efendinin sicil kaydında memuriyetiyle ilgili başkaca bir bilgiye rastlanmamaktadır.²²⁷

4.43. Kostantin Efendi

Boyacıoğlu lakabıyla meşhurdur. Osmanlı Devletinin Rum milletindedir ve ticaretle uğraşan Aleksandır Efendi'nin oğludur. H.1288 (1871-1872) yılında İstanbul'da doğmuştur.

İlköğrenimini Arnavutköy Rum Mektebi ile özel hocalardan okuduktan sonra 3 Eylül 1883 de Mektebi Sultaniye başlamıştır. 13 Temmuz 1888 de Mekteb-i Sultaniye terk etmiştir. Türkçe, Fransızca ve Rumca okuryazardır.

İngiliz, İtalyan ve İspanyol devletleri tarafından Komandor rütbesinden San Jean Batemi ve Venezuela Cumhuriyeti nezdinde Gregor nişanları verilmiştir.

30 Ağustos 1901de 540 kuruş maaşla Demirhisar Kaymakam muavinliğine tayin edilmiştir. Burasının havası Kostantin Efendi'ye iyi gelmediği için 28 Ekim 1901 de Ayvalık Kaymakam muavinliğine nakil edilmiştir. 29 Eylül 1902 de görevinden istifa ederek ayrılmıştır. 09 Mayıs 1904 de 1.800 kuruş maaşla Limni Sancağı Mutasarrıf muavinliğine tayin edilmiştir. Limni Sancağı belediye reisliğinin

---

²²⁷ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00099/00226, s. 449.

tespitinde bazı suiistimallerinin olduğu, halk ile arasında husumet olduğu ve bu nedenle hakkında şikâyetlerin olduğu belirtilmiştir. Bu sebeplerden dolayı Dâhiliye Nezareti konunun aciliyetine binaen 24 Mart 1906 da becayiş sureti ile Cezayir Vilayeti Mutasarrıf muavinliğine tayinini gerçekleştirmiştir. Hakkında yürütülen soruşturmadan sonra suçsuz olduğu tespit edilmiş ve 19 Mayıs 1906 da Karasi Sancağı Mutasarrıf muavinliğine tayin edilmiştir. Hakkındaki soruşturmanın derinleştirilmesi ve bazı yeni delillerin ortaya çıkması üzerine 18 Haziran 1906 da azıl edilmiştir. 14 Eylül 1909 da açıkta kaldığı müddet yeterli görülerek 1.500 kuruş maaşla Gümüşhacıköy Kazası Kaymakamlığına tayin edilmiştir. 10 Mart 1910 da becayiş sureti ile Niksar Kazası Kaymakamlığına nakil edilmiştir.

Bu kaydın devamı 150. Zeyil defterinin 451. sayfasına nakil edilmiştir.²²⁸

İş bu Zeyl 81. defterin 451. sayfasında kayıtlı Gümüşhacıköy kaymakamı Kostantin Efendinin kaydında mevcuttur.

Yaşına uygun olmayan, halkın hak etmediği ve devlet memurluğuna yakışmayacak tavırlar sergilediği için fitne fesada sebep olmuştur. Bu durum Gümüşhacıköy'den Niksar'a tayinine sebep olmuştur. Kostantin Efendi, son olarak 1 Ocak 1911 de Merzifon kazası Kaymakamlığı'na nakil edilmiştir.²²⁹

4.44. Nikolakis Ohannes Efendi

Osmanlı Devletinin Rum milletinden olup Rum Patrikhanesi Kapı kethüdalığında iken vefat eden Antonaki Ohannes Efendinin oğludur. H.1270 (1854-1855) yılında İstanbul'da doğmuştur.

Büyük İstanbul Rum mektebinde ve üç senede Mektebi Sultani'de eğitim görmüştür. Bir sürede özel hocalardan ders almıştır. Fransızca, Rumca ve İtalyanca okuryazar, Türkçe ise konuşabilmektedir.

10 Ocak 1881 de 1.250 kuruş maaşla Muzahi müdür muavinliğine tayin edilmiştir. 20 Ağustos 1891 de 600 kuruş ücret ile dâhiliye matbaası idaresi Rumca

---

²²⁸ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00081/00227, s. 451.

²²⁹ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00150/00225, s. 451.

gazeteleri müfettişliğine memur edilmiş ve 28 Mart 1892 de maaşı 1.400 kuruşa yükseltilmiştir. 16 Ekim 1894 de 1.700 kuruş maaşla Müvezzi-i Hümayun idaresi Fransızca başkâtipliğine tayin edilmiştir. Müvezzi-i Hümayun müdürü Hamit Beyefendi hazretleri tarafından yazılan mülahazada Nikolakis Ohannes Efendi'nin ehliyetli biri olduğu, vazifesini hakkı ile yerine getirdiği ve gayreti ifade edilmiştir. Nikolakis Ohannes Efendinin 1878 tarifinden bir yıl kadar 2.000 kuruş maaşla Doğu Rumeli Vilayeti Tahrirat-ı Rumeli'ye kitabetinde istihdam edildiğini ifade etse de bu durumu belgeleyememiştir.

18 Aralık 1880 de dördüncü rütbeden Mecidiye nişanı verilmiştir. 20 Şubat 1892 de ikinci rütbeye yükseltilmiştir.²³⁰

4.45. Yanko Efendi

Rum Patrikanesi'nin kapı kethüdası İstavraki isimli kişinin oğludur. Osmanlı devletinin Rum milletindedir. H.1267(1850-1851) yılında İstanbul'da doğmuştur.

Fener Rum Mektebinde okuduktan sonra Mektebi Sultanide açılan Hukuk mektebine dört sene devam edip şahadetname almıştır. Türkçe, Fransızca ve Rumca okuryazardır.

1874 de 22 yaşındayken atik üçüncü ticaret mahkemesi azalığına stajyer olarak tayin edilip 1878 de 300 kuruş maaş takdir edilmiştir. 1883 de 200 kuruş zam ile maaşı 500 kuruşa, 12 Eylül 1888 de 675 kuruşa ve 19 Mayıs 1901 de 1.000 kuruşa yükseltilmiştir. 11 Nisan 1907 de 2.500 kuruş maaşla Beyoğlu Bidayet Mahkemesi azalığına terfih etmiştir. Osmanlı hukuku'na ve lisanına vâkıf olmasından dolayı 30 Ekim 1907 de İstanbul ticaret mahkemesi azalığına nakil edilmiştir. 23 Eylül 1909 da yapılan düzenlemenin on birinci maddesi gereğince yerine bir başkasının tayin edildiği vukuat pusulasında belirtilmiştir.

---

²³⁰ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00096/00034, s. 65.

Yanko Efendi, görevinden dolayı herhangi bir suçlamaya maruz kalmamış ve mahkemeye çıkarılmamıştır.²³¹

---

²³¹ BOA. DH. SAİD. d, nr. 00010/00074, s. 145.

SONUÇ

XIX. Yüzyılda Osmanlı devletinin yapmış olduğu reformlar her alanda değişimi beraberinde getirmiştir. Bu anlamda bürokratik yapıda da önemli değişiklikler yaşanmıştır. *Tebaanın eşitliği* prensibi sıkça gündeme getirilmiş, Tanzimat ve Islahat Fermanları'yla beraber, devlet memurluklarına gayrimüslimlerin vazifeleri, mesailerı, işleyebilecekleri suçlara karşı verilecek cezalar, başarılı olanların nasıl taltif edileceği ve daha bunun gibi pek çok husus çıkartılan kanunlarda belirtilmiştir.

Memur istihdamındaki bu yeni anlayış, sözde kalmamış ve bizzat uygulamaya koyulmuştur. Sicil kayıtları incelendiğinde devlet kademelerinin hemen hemen her biriminde Yahudi ve Rum milletinden memurlara rastlamak mümkün olmaktadır. Çalışmamızda incelediğimiz 45 Rum ve 34 Yahudi İstanbul doğumlu memur bu gerçeği gözler önüne sermektedir. Bu memurlar Osmanlı bürokrasisinde geniş bir alanda istihdam edilmişlerdir.

Birden fazla dil bilmeleri gayrimüslim memurları ayrıcalıklı bir konuma getirmiştir. Söz konusu memurların büyük bir bölümünün Fransızca'yı biliyor olmaları o günün şartlarında değerlerine değer katmıştır.

İstanbul doğumlu Yahudi memurlar ağırlıklı olarak sağlık ve haberleşme alanında istihdam edilmişlerdir. Rum memurlarda da aşağı yukarı aynı durumu gözlemlemek mümkündür. Haberleşme ilk sırada gelirken sağlık ve idari alan onu takip etmektedir.

Milliyetçilik akımının revaçta olduğu ve buna bağlı olarak bunalımların yaşandığı XIX. Yüzyılda Osmanlı bürokrasisinde bu şekilde Yahudi ve Rum memurlara yer verilmiş olması, Osmanlı hoşgörüsünü göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Sicill-i Ahvâl kayıtları, bu anlamda pek çok yönden değerlendirilebilecek birincil ve resmi kaynaklardır. Katalog taramaları ve sondajlama yöntemiyle ulaştığımız İstanbul doğumlu Yahudi ve Rum memurlara bu çalışmamızda yer verdik. Osmanlı bürokrasisinde memur istihdamı ve gayrimüslim memurların durumlarıyla ilgili çok değerli bilgiler sunan bu çalışmanın bir adım ötesi bütün

defterlerin tek tek incelenmesiyle elde edilecek toplam sayı ve resmin bütününde ulaşılacak bilgiler olacaktır.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Dâhiliye Sicill-i Ahvâl Defterleri (BOA. DH. SAİD. d.)

nr. 0003/00059, 00010/0074, 00018/00029, 00028/00091, 00028/00230,
00035/00027, 00042/00004, 00042/00100, 00043/00170, 00045/00144,
00055/00006, 00058/00054, 00059/00200, 00060/00221, 00062/00134,
00063/00014, 00063/00224, 00065/00060, 00065/00063, 00065/00141,
00066/00146, 00068/00101, 00070/0058, 00071/00238, 00075/00061, 00076/00208,
00076/00208, 00076/00217, 00078/0012, 00078/00027, 00081/00100, 00081/00227,
00085/00251, 00088/00136, 00089/00246, 00091/00085, 00092/00051,
00092/00214, 00092/00221, 0009/00054, 00096/00034, 00097/00244, 00098/00024,
00098/00194, 00099/00226, 00100/00038, 00101/00029, 00101/00136,
00101/00186, 00108/00144, 00109/00224, 00109/00241, 00113/00084,
00114/00088, 00116/00157, 00117/00005, 00118/00074, 00120/00101,
00125/00102, 00125/00148, 00137/00128, 00139/00155, 00146/00156,
00150/00131, 00150/00227, 00156/00048, 00161/00156, 00162/00247,
00164/00074, 00165/00071, 00166/00241, 00168/00114, 00169/00225,
00171/00182, 00174/00212, 00175/00020, 00178/00145, 00179/00030,
00179/00163, 00185/00037, 00187/00240, 00188/00105, 00189/00162,
00196/00189, 00199/00071.

1. Kitaplar

Abadan, Neriman; *Bürokrasi*, AÜSBF Yayınları, Ankara 1959.

Afyoncu, Erhan; *1000 Soruda Osmanlı İmparatorluğu*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2010.

Ahmet Vefik Paşa, *Lehçe-i Osmanî II*, İstanbul 1306.

Akdağ, Mustafa; *Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi*, C. 2, Barış Kitap Basım Yayın, İstanbul 1999.

Akman, Mehmet; *Osmanlı Devletinde Ceza Yargılaması*, Eren Yayıncılık, İstanbul 2004.

Aktan, Tahir; *Kamu İdaresi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ankara 1987.

Akyol, Taha-Ortaylı, İlber; *Osmanlı Mirası*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.

Amicis, Edmondo De; *İstanbul (1874)*, çev. Beynun Akyavaş, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2006.

Ana Britanika; *Bürokrasi Maddesi*, Cilt: 5, Ana Yayıncılık, İstanbul 2005.

- Bayraktar, Gonca; *Bürokratik Düşünce ve Türk Siyasal Hayatında Bürokrasinin Rolü*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, G.Ü.S.B.E., Ankara 1993.
- Beydilli, Kemal; *Osmanlı Devleti Tarihi*, Feza Gazetecilik, İstanbul 1999.
- Bülbül, Zekeriya, *Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi*, Nobel Yayın Dağıtım. Ankara 2009.
- Büyük Larousse; Bürokratlaşma maddesi, Cilt: 4, Gelişim Yayınları, İstanbul 1986.
- Çadircı, Musa; *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara 1997.
- Çaylak, Âdem; “*Osmanlıda Yöneten ve Yönetilen Bir Şerif Mardin Çözümlemesi*”, Vadi Yayınları, Ankara 1998.
- Develioğlu, Ferit; *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitapevi Yayınları, Ankara 1997.
- Dimock, Marshall E.; *Amme İdaresinin Prensipleri*, Çev: Nermin Abadan, AÜSBF Yayınları, Ankara 1954.
- Eryılmaz Bilal, *Kamu Yönetimi*, Okutman Yayıncılık, İstanbul 1999.
- Eryılmaz, Bilal; “*Osmanlı Devletinde İktidar ve Muhalefet*” *Osmanlı Toplum Yapısı Üzerine Derleme*, Sebat Ofset Matbaa, Konya 1996.
- Eryılmaz, Bilal; *Tanzimat ve Yönetimde Modernleşme*, İşaret Yayınları, İstanbul 1992.
- Findley, Carter V. *Kalemiyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi*, çev. Gül Çağalı Güven, Türk Tarih Vakfı Yayınları, Ankara 1996.
- Gökçe, Hüseyin; *Surları Aşan Müjde Fatih*, Nesil Yayınları, İstanbul 2010.
- Göze, Ayfer; *Siyasi Düşünceler ve Yönetim*, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul 1995.
- Gülen, M. Fethullah; *İnsanlığın İftihar Tablosu Sonsuz Nur*, Nil Yayınları, İstanbul 2011.
- Gülsoy, Ufuk; *Osmanlı'nın Gayrimüslim Askerleri*, Simung Yayınları, İstanbul 2000.
- Güngör, Erol; *İslam'ın Bugünkü Meseleleri*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1987.
- Gürkan, Salime Leyla; *Yahudilik*, İSAM Yayınları, İstanbul 2010.
- Halaçoğlu, Yusuf, *Osmanlı Devleti Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007.
- Hamidullah, Muhammed; *İslam Peygamberi*, Çev: Mehmet Yazgan, Beyan Yayınları, İstanbul 2004.
- Haydaroğlu, İlknur Polat; *Osmanlı İmparatorluğunda Yabancı Okullar*.
- Haylanmaz, Reşit; *Gönül Tahtımızın Eşsiz Sultanı Efendimiz*, Işık Yayınları, İstanbul 2010.
- Heper, Metin; *Türkiye'de Devlet Geleneği*, Doğu Batı Yayınları, İstanbul 2006.

- İhsanoğlu, Ekmeleddin; *Osmanlı Medeniyeti Tarihi*, Feza Gazetecilik, İstanbul 1999.
- İnalcık, Halil, *Devlet-i Aliyye*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009.
- İnalcık, Halil, *Osmanlıda Devlet Hukuk Adalet*, Eren Yayıncılık, İstanbul 2000.
- Kafesoğlu, İbrahim, *Türk Milli Kültürü*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1995.
- Karal, Enver Ziya; *Osmanlı Tarihi*, T.T.K. Basımevi, Ankara 1995.
- Karpat, Kemal Haşim; *Osmanlı Nüfusu*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.
- Karpat, Kemal Haşim; *Osmanlıdan Günümüze Ortadoğuda Millet Milliyetçilik*, Timaş Yayınları, İstanbul 2011.
- Kazancı, Ahmet Lütfi; *Peygamberler Tarihi*, Nil Yayınları, İstanbul 1997.
- Kazancı, Metin; *Kamuda ve Özel kesimde Halkla İlişkiler*, Turhan Kitabevi, Ankara 2004.
- Kırmızı, Abdülhamit; *II. Abdülhamid Dönemi (1876-1908) Osmanlı Bürokrasisinde Gayirmüslimler*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, YYLT, Ankara 1998.
- Kitapçı, Zekeriya; *Yeni İslam Tarihi ve Türkler*, Damla Ofset Matbaa, Konya 1994.
- Köprülü, Fuat, *Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1981.
- Kunt, İ. Metin; *Sancaktan Eyalet 1550-1650 Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1978.
- Kutlu, Murat – Dinçer, Volkan; *Bilinmeyen Tarih*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.
- Kutlu, Sacit; *Balkanlar ve Osmanlı Devleti*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007.
- Mises, Ludwig Von; *Bürokrasi*, Çev: Taha Parla, İletişim Yayınları, İstanbul 1998.
- Ortaylı, İlber; *Osmanlı Devlet Tarihi*, C. 1, Feza Gazetecilik, İstanbul 1999.
- Ortaylı, İlber; *Türk İdari Tarihine Giriş*, Turhan Kitabevi, Ankara 2000.
- Osmanlı Arşiv Rehberi, *Başbakanlık Basımevi*, İstanbul 2010
- Öke, Mim Kemal; *Siyonizm'den Uygarlıklar çatışmasına Filistin Sorunu*, Da Yayınları, İzmir 2002.
- Özger, Yunus; *Osmanlı Bürokrasisinde Yozgatlı Devlet Adamları*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2010.
- Öztuna, Yılmaz; *Osmanlı Devleti Tarihi*, Ötüken Yayınları İstanbul 2004, İstanbul 2009.
- Pakalın, Mehmet Zeki; *Osmanlı Tarihi Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB Yayınları, İstanbul 1993.
- Sarıyıldız, Gülden; *Sicill-i Ahval Komisyonunun Kuruluşu ve İşlevi*, Der Yayınları, İstanbul 2004.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı; *Osmanlı Devleti Teşkilatında Kapıkulu Ocakları*, C. 1, T.T.K. Ankara 1988.

Yediyıldız, Bahaeddin; *Osmanlı Devleti Tarihi*, C.2, Feza Gazetecilik, İstanbul 1999.

Yeni Türk Ansiklopesidisi, *Bürokrasi maddesi*, C. 2, İletişim Yayınları, İstanbul 1983.

2. Makaleler.

Afyoncu, Erhan; “*Tanzimat Öncesi Osmanlı İmparatorluğu’nda Bürokrasi*”, Türkiye Günlüğü, Sayı: 58, Kasım – Aralık 1999, Ankara. ss. 182-190.

Akkutay, Ülker; “*Osmanlı Eğitim Sisteminde Enderun Mektebi*”, Osmanlı Toplum, C. 5, (Editör: Güler Eren), Ankara 1999.ss. 186-195

Çaha, Ömer; “*Osmanlıda Sivil Toplum*”, AÜSBF. Dergisi, Ankara 1994. ss. 79-99.

Findley, Carter V., “*19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda Bürokratik Gelişme*”, Tazimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, C.1, İstanbul 1985. ss.259-262.

Heper, Metin; “*Bürokrasi*”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, cilt: 2, İletişim Yayınları, İstanbul 1983. ss. 290-297.

Kazancı, Metin; “*Osmanlıda Halkla İlişkiler*”, SÜ. İletişim Fakültesi, Selçuk İletişim Dergisi, C. 3, Sayı 1-2, Ankara 2005. ss. 5-20.

Kazancı, Metin; “*Türklerde Devletle İlişkiler Üzerine Bazı Notlar*”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara 1978. ss. 5-40.

Mardin, Şerif; “*Osmanlı Bakış Açısından Hürriyet*” Türk modernleşmesi makaleler 4, Derleyen: Mümtazer Törköne ve Tuncay Önder, İletişim Yayınları, İstanbul 1995. ss. 103-122.

Mardin, Şerif; “*Türk siyasetini Açıklayabilecek Bir Anahtar: Merkez Çevre İlişkileri*”, Derleyen: Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Yaşar Sarıbay, Alfa Yayınları, İstanbul 2000. ss. 79-104.

Mert, Talip; “*Sicill-i Ahval Defterleri ve Buna Dair Yayınlanan Nizamnameler – 1*”, Arşiv Araştırmaları Dergisi, Sayı 2, İstanbul 2000. ss. 97-111

Mutlusu, A. Faruk; “*Yönetimsel Yapıların Oluşumu ve Niteliğini Belirleyen Etkenler*”, DEU Sosyal Bilgiler Enstitüsü Dergisi, C. 3, Sayı: 3, İzmir 2001. ss. 72-94.

Ortaylı, İlber; “*Osmanlı Kançılıryasında Reform*”, *Osmanlıda Milletler ve Diplomasi*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2008. ss. 299-314

Ortaylı, İlber; “*Son Devirde Osmanlı Musevileri*”, *Osmanlıda Milletler ve Diplomasi*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2008. ss. 45-60

Öke, Mim Kemal; “*Osmanlı İmparatorluğu’nda Azınlıklar ve Himaye Sistemi*”, Doğuşundan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağ Yayınları, İstanbul 1989. ss. 203-207

Özger, Yunus; “*Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Bazı Yahudi Memurların Sosyo-Kültürel Durumları*”, Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C. 4, Sayı: 6, 2011. ss. 381-401.

Sencer, Muzaffer; “*Osmanlı İmparatorluğu’nda Tanzimat Sonrası Siyasal ve Yönetimsel Gelişmeler*”, Amme İdaresi Dergisi, C. 17, Sayı: 3, Ankara 1984. ss. 46-74.

Sencer, Muzaffer; “*Tanzimat’a Kadar Osmanlı Yönetim Sistemi*”, Amme İdaresi dergisi, Cilt: 17, Sayı: 2, Ankara 1984a. ss. 21-44.

Şaylan, Gencay; “*Türkiye’de Kapitalizm Bürokrasi ve Siyasal İdeoloji*”, İstanbul 1983, s. 291-312.

Tataroğlu, Muhittin; “*Cumhuriyet Döneminde Bürokrasinin Rolü*”, Yeni Türkiye Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 23-24, Ankara 1998. ss. 3589-3600.

Yalçındağ, Selçuk; “*Kamu Yönetim Sistemimizin Tarihsel Evrimi Üzerine Notlar*”, Amme İdaresi Dergisi, C. 3, Sayı: 2, Ankara 1970. ss. 20-57.

Yalçındağ, Selçuk; “*Kamu Yönetiminde Halkla İlişkiler*”, Amme İdaresi Dergisi, C. 19, Sayı: 1, Ankara 1986. . ss. 135-136.

ÖZGEÇMİŞ

1975 yılında Trabzon'un Sürmene ilçesine bağlı Aşağıovalı köyü'nde dünyaya gelen Ahmet SÜRMEEN ilk, orta ve lise öğrenimini sırasıyla; Aşağıovalı köyü İlköğretim Okulu, Trabzon Zehra Kitapcıoğlu Ortaokulu ve İstanbul Özel Fatih Erkek Lisesi'nde tamamlamıştır. 1993 yılında kazandığı Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği bölümünü 1997 yılında başarıyla bitirmiştir.

Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında Yüksek Lisans öğrenimini tamamlamıştır. Evli ve üç çocuk babasıdır.

İletişim Bilgileri:

Adresi:

Aşağıhatipbağı mah. Altıkulaç cad. 60 Evler 103/B blok No:35

İnebolu/KASTAMONU

Telefon:

0505 594 65 55

e-posta:

ahmetsurmen61@hotmail.com